

Міністерство охорони здоров'я України
Управління охорони здоров'я
Вінницької обласної державної адміністрації

О.В.Ігнащук, В.І. Кириченко, О.В. Кобилянський

Охорона праці

у лікувально-профілактичних закладах

Вінниця 2005

Міністерство охорони здоров'я України
Управління охорони здоров'я
Вінницької обласної державної адміністрації

О.В.Ігнашук, В.І. Кириченко, О.В. Кобилянський

Охорона праці

у лікувально-профілактичних закладах

Рекомендовано Ученою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова як довідник для посадових осіб, спеціалістів і працівників лікувально-профілактичних закладів та студентів медичних вищих навчальних закладів.

Протокол № 3 від 25 листопада 2004 року.

Вінниця 2005

УДК 658.382.3

Р е ц е н з е н т и :

Сергета І.В., доктор медичних наук, професор
Рогальський Б.С., доктор технічних наук, професор

Рекомендовано до видання Ученою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І.Пирогова Міністерства охорони здоров'я України

Ігнащук О.В., Кириченко В.І., Кобилянський О.В.

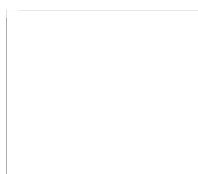
Охорона праці у лікувально-профілактичних закладах.
Навчальний посібник. – Вінниця: УОЗ ВОДА, 2005. – 157 с.

У посібнику викладені основні аспекти законодавства про охорону праці в Україні.

Розрахований на посадових осіб, відповідальних за організацію безпечних умов праці, працівників і спеціалістів лікувально-профілактичних закладів при проходженні курсів підвищення кваліфікації. Може бути рекомендований студентам медичних вищих навчальних закладів.

УДК 658.382.3

О.В.Ігнащук, В.Кириченко, О.Кобилянський

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 НАВЧАННЯ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ.....	10
1.1 Навчання з питань охорони праці при прийнятті на роботу і в процесі роботи.....	11
1.2 Інструктаж з питань охорони праці	12
1.2.1 Види інструктажів	12
1.2.2 Порядок проведення інструктажів для працівників	13
1.3 Стажування (дублювання) та допуск працівників до роботи	15
РОЗДІЛ 2 ПОЛОЖЕННЯ ПРО РОЗРОБКУ ІНСТРУКЦІЙ З ОХОРОНИ ПРАЦІ.....	16
2.1 Загальні положення	16
2.2 Зміст і будова інструкцій	18
2.3 Викладення тексту інструкцій.....	22
2.4 Порядок розробки, затвердження та введення інструкцій в дію	22
2.5 Реєстрація, облік і видання інструкцій на підприємстві.....	25
2.6 Перегляд, припинення чинності та скасування інструкцій.....	26
РОЗДІЛ 3 ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНУ «ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ».....	27
3.1 Державна політика в галузі охорони праці	27
3.2 Гарантії прав на охорону праці	28
3.3 Організація охорони праці	32
3.4 Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.....	37
3.4.1 Розслідування та облік нещасних випадків	38
3.4.2 Спеціальне розслідування нещасних випадків.....	48
3.4.3 Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин	54
3.4.4 Розслідування та облік випадків хронічних професійних захворювань і отруєнь.....	55
3.4.5 Розслідування та облік аварій	59
3.5 Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці	60
3.6 Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.....	63
РОЗДІЛ 4. АТЕСТАЦІЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ.....	
4.1 Сфера застосування та загальні положення.....	65
4.2. Нормативні посилання	67
4.3 Терміни та визначення, що застосовуються в гігієнічній класифікації.. ..	67
4.4 Гігієнічні критерії та класифікація умов праці.....	70
4.4.1. Принципи класифікації умов праці	70
4.4.2. Гігієнічні критерії оцінки умов праці при дії хімічного фактора	71

4.4.3 Гігієнічні критерії оцінки умов праці при дії факторів біологічного походження.....	72
4.4.4. Гігієнічні критерії впливу віброакустичних факторів.....	73
4.4.5. Класифікація умов праці за показниками мікроклімату	75
4.4.6 Гігієнічні критерії оцінки умов праці при дії електромагнітних полів та випромінювань	78
4.4.7 Гігієнічні критерії оцінки та класифікація умов праці при дії іонізуючого випромінювання.....	78
4.4.8 Класифікація умов праці за показниками світлового середовища	78
4.4.9 Гігієнічні критерії оцінки умов праці залежно від важкості та напруженості трудового процесу.....	79
4.4.10 Оцінка умов праці при аероіонізації.....	80
Таблиці гігієнічної класифікації умов праці: класи шкідливості та небезпечності за окремими факторами виробничого середовища та трудового процесу	80
4.4.11 Загальна гігієнічна оцінка умов праці	106
4.5 Загальні методичні підходи до вимірів та оцінки факторів виробничого середовища та трудового процесу	107
4.6 Нормативні посилання	107
Додатки.....	107
Додаток А Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.....	107
РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	110
Стаття 1. Завдання страхування від нещасного випадку	110
Стаття 2. Сфера дії Закону.....	110
Стаття 3. Гарантії забезпечення прав застрахованим у страхуванні від нещасного випадку	111
Стаття 4. Законодавство про страхування від нещасного випадку	111
Стаття 5. Основні принципи страхування від нещасного випадку	111
Стаття 6. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку ..	112
Стаття 7. Роботодавець	112
Стаття 8. Особи, які підлягають обов'язковому страхуванню від нещасного випадку	112
Стаття 9. Страхування зародка та новонародженого.....	112
Стаття 10. Процедура страхування працівників та реєстрації страховальників страховиком	113
Стаття 11. Добровільне страхування від нещасного випадку	113
Стаття 12. Свідоцтво про страхування від нещасного випадку	114
Стаття 13. Страховий ризик і страховий випадок.....	114
Стаття 14. Нещасний випадок на виробництві та професійне захворювання	114

РОЗДІЛ II УПРАВЛІННЯ СТРАХУВАННЯМ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ.....	115
Стаття 15. Фонд соціального страхування від нещасних випадків....	115
Стаття 16. Управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків	115
Стаття 17. Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків	116
Стаття 18. Виконавча дирекція Фонду соціального страхування від нещасних випадків.....	118
Стаття 19. Матеріально-технічне забезпечення Фонду соціального страхування від нещасних випадків	119
Стаття 20. Майно Фонду соціального страхування від нещасних випадків	119
РОЗДІЛ III ОBOB'ЯЗКИ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ.....	119
Стаття 21. Соціальні послуги та виплати, які здійснюються Фондом соціального страхування від нещасних випадків.....	119
Стаття 22. Профілактика нещасних випадків.....	121
Стаття 23. Страхові експерти з охорони праці	122
Стаття 24. Обов'язки Фонду соціального страхування від нещасних випадків, пов'язані з координацією страхової діяльності.....	123
Стаття 25. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів	123
РОЗДІЛ IV НАГЛЯД У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ	124
Стаття 26. Нагляд за діяльністю Фонду соціального страхування від нещасних випадків.....	124
Стаття 27. Державний нагляд у сфері страхування від нещасного випадку	126
РОЗДІЛ V ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ЗАСТРАХОВАНОМУ УШКОДЖЕННЯМ ЙОГО ЗДОРОВ'Я.....	127
Стаття 28. Страхові виплати.....	127
Стаття 29. Перерахування розміру страхових виплат	127
Стаття 30. Визначення ступеня втрати працездатності потерпілим..	128
Стаття 31. Тимчасове переведення потерпілого на легшу роботу	128
Стаття 32. Страхові виплати потерпілому під час його професійної реабілітації.....	129
Стаття 33. Право на страхові виплати у разі смерті потерпілого.....	129
Стаття 34. Щомісячні страхові виплати та інші витрати на відшкодування шкоди	130
РОЗДІЛ VI ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО СТРАХОВІ ВИПЛАТИ	135
Стаття 35. Документи для розгляду справ про страхові виплати.....	135
Стаття 36. Розгляд справ про страхові виплати	136

Стаття 37. Відмова у страхових виплатах і наданні соціальних послуг	136
Стаття 38. Припинення страхових виплат і надання соціальних послуг	137
Стаття 39. Оподаткування страхових виплат	137
РОЗДІЛ VII ПОРЯДОК І СТРОКИ ПРОВЕДЕННЯ СТРАХОВИХ	
ВИПЛАТ	138
Стаття 40. Строки проведення страхових виплат	138
Стаття 41. Страхові виплати у разі перебування особи, яка їх одержує, в особливих умовах	139
Стаття 42. Зберігання справ про страхові виплати	140
РОЗДІЛ VIII ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЗАСТРАХОВАНОГО ТА	
РОБОТОДАВЦЯ ЯК СТРАХУВАЛЬНИКА	140
Стаття 43. Права застрахованого	140
Стаття 44. Обов'язки застрахованого	141
Стаття 45. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника.....	141
РОЗДІЛ IX ФІНАНСУВАННЯ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО	
ВИПАДКУ.....	142
Стаття 46. Система фінансування та джерела коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків.....	142
Стаття 46-1. Здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за кошти соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності	144
Стаття 47. Страхові тарифи, розміри та порядок здійснення страхових внесків до Фонду соціального страхування від нещасних випадків..	144
Стаття 48. Бухгалтерський облік та звітність Фонду соціального страхування від нещасних випадків	146
Стаття 49. Взаємовідносини органів соціального страхування від нещасних випадків та платників страхових зборів з банківськими установами.....	146
РОЗДІЛ X ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО	
СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ, СТРАХУВАЛЬНИКІВ,	
ЗАСТРАХОВАНИХ, А ТАКОЖ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ	
ПОСЛУГИ, ЗА НЕВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ. ВИРІШЕННЯ	
СПОРІВ	147
Стаття 50. Відповідальність Фонду соціального страхування від нещасних випадків за невиконання або неналежне виконання умов страхування	147
Стаття 51. Відповідальність осіб, які надають соціальні послуги	147
Стаття 52. Відповідальність страхувальника за невиконання своїх обов'язків.....	147
Стаття 53. Відповідальність застрахованої особи за невиконання умов страхування	148
Стаття 54. Інформація про страхування від нещасного випадку	148

Стаття 55. Вирішення спорів.....	148
РОЗДІЛ ХІ ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ	149
Додаток Б Порядок розслідування нещасних випадків невинного характеру	150
ЛІТЕРАТУРА.....	156

ВСТУП

У нормативних документах термін «охорона праці» має таке визначення: система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. На практиці це означає, що кожен роботодавець повинен мати спеціальну програму заходів у сфері охорони праці, у тому числі заходів з охорони праці на робочому місці, з метою усунення небезпеки для здоров'я та життя працівника, яка може бути пов'язана з виконуваною роботою. При цьому об'єктом необхідних заходів повинні бути методи роботи, загальна організація та умови праці, підвищення кваліфікації працівників, обладнання й конструкції на робочому місці тощо.

Законодавство України встановлює відповідальність роботодавців за створення системи охорони праці. Їх зобов'язання щодо забезпечення *умов та охорони праці* згідно зі ст. 13 **КЗпП** повинні передбачатися у *колективному договорі*. Також до зазначеного договору включають план заходів щодо охорони праці.

КЗпП містить низку норм, якими встановлено обов'язки роботодавців із забезпечення умов й охорони праці, що є обов'язковими на будь-якому підприємстві та невиконання яких вважається порушенням цього Кодексу. Зокрема, роботодавці *зобов'язані*:

1) *до початку роботи* за укладеним трудовим договором проінформувати працівника під розписку про умови праці, наявність на робочому місці, де він буде працювати, *небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, та можливі наслідки їх впливу на здоров'я*, а також проінструктувати працівника з *техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і протипожежної охорони* (ст. 29 **КЗпП**);

2) *правильно організувати працю* працівників, неухильно додержувати законодавства про працю і *правил охорони праці, поліпшувати умови праці* працівників (ст. 141 **КЗпП**);

3) створити *безпечні і нешкідливі умови праці*. При цьому умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам нормативних актів про охорону праці (ст. 153 **КЗпП**);

4) систематично проводити *інструктаж (навчання) працівників з питань охорони праці* та протипожежної охорони (ст. 153 **КЗпП**). Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань пожежної безпеки, забороняється (ст. 8 **Закону про пожежну безпеку**);

5) вживати заходів щодо *полегшення і оздоровлення умов праці* працівників шляхом впровадження прогресивних технологій, досягнень

науки і техніки, засобів механізації та автоматизації виробництва, вимог ергономіки, позитивного досвіду з охорони праці, *зниження й усунення запиленості та загазованості повітря* у виробничих приміщеннях, *зниження інтенсивності шуму, вібрації, випромінювань* тощо (ст. 158 **КЗпП**);

б) за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) *медичних оглядів працівників*, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року. Перелік професій, працівники яких підлягають медичному огляду, термін і порядок його проведення встановлює Міністерство охорони здоров'я України за погодженням із Державним комітетом України по нагляду за охороною праці (ст. 169 **КЗпП**).

Крім того, **КЗпП** містить ряд норм щодо відповідності нормативним актам про охорону праці *виробничих приміщень, обладнання, технологічних процесів тощо*, а також щодо засобів індивідуального захисту. Звичайно, усі перелічені вище вимоги щодо охорони праці реалізуються із дотриманням різних державних міжгалузевих та галузевих нормативних актів про охорону праці, а саме **правил, стандартів, норм, положень, інструкцій та інших документів, яким надано чинність правових норм і які є обов'язковими для виконання**.

Однак забезпечення охорони праці як складової повсякденної діяльності на робочих місцях — справа не тільки роботодавця і служби охорони праці.

Так, ст. 139 **КЗпП** зобов'язує їх додержувати вимог нормативних актів про охорону праці. А у ст. 159 цього Кодексу містяться більш детальні вимоги щодо обов'язкового виконання працівниками нормативних актів про охорону праці. Зокрема, кожен з них зобов'язаний:

✓ знати й виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці, правила поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;

✓ додержувати зобов'язань щодо охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи, організації;

✓ проходити у встановленому порядку попередні та періодичні медичні огляди;

✓ співробітничати з власником або уповноваженим ним органом у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці, особисто вживати посильних заходів щодо усунення будь-якої виробничої ситуації, яка створює загрозу його життю чи здоров'ю або людей, які його оточують, та навколишньому природному середовищу, повідомляти про небезпеку свого безпосереднього керівника чи іншу посадову особу.

У випадку відмови або ухилення працівника від обов'язкових медичних оглядів, навчання, інструктажу і перевірки знань з охорони праці та протипожежної охорони ст.46 **КЗпП** передбачає право роботодавця **відсторонити такого працівника від роботи.**

РОЗДІЛ 1 НАВЧАННЯ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Навчання та систематичне підвищення рівня знань працівників, населення України з питань охорони праці – один з основних принципів державної політики в галузі охорони праці, фундаментальна основа безпеки праці та необхідна умова удосконалення управління охороною праці і забезпечення ефективної профілактичної роботи щодо запобігання аварій і травматизму на виробництві.

Основним нормативним актом, що встановлює порядок та види навчання, а також форми перевірки знань з охорони праці є ДНАОП 0.00-4.12-99 «Типове положення про навчання з питань охорони праці». Даний нормативний документ спрямований на реалізацію в Україні системи безперервного навчання з питань охорони праці, яка проводиться з працівниками в процесі трудової діяльності, а також з учнями, вихованцями та студентами закладів освіти.

Вимоги Типового положення є обов'язковими для виконання усіма центральними і місцевими органами виконавчої влади, асоціаціями, концернами, корпораціями, іншими об'єднаннями, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та видів діяльності.

На підприємствах на основі Типового положення з урахуванням специфіки виробництва та вимог державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці, розробляються і затверджуються наказом керівника відповідні положення підприємств та формуються плани-графіки проведення навчання і перевірки знань працівників з охорони праці, з якими вони повинні бути ознайомлені. Відповідальність за організацію цієї роботи на підприємстві покладається на його керівника, а в структурних підрозділах – на керівників цих підрозділів. Контроль за її своєчасним проведенням здійснює служба охорони праці або працівники, на яких покладені ці обов'язки.

Працівники підприємств при прийнятті на роботу і періодично в процесі роботи, а вихованці, учні і студенти під час навчально-виховного процесу повинні проходити навчання і перевірку знань згідно з вимогами Типового положення. Допуск до роботи (виконання навчальних практичних завдань) без навчання і перевірки знань з питань охорони праці забороняється.

Контроль за дотриманням Типового положення про навчання з охорони праці здійснюють органи державного нагляду за охороною праці та служба охорони праці центральних та місцевих органів виконавчої влади.

1.1 Навчання з питань охорони праці при прийнятті на роботу і в процесі роботи

Організація навчання і перевірки знань з питань охорони праці працівників при підготовці, перепідготовці, підвищенні кваліфікації на підприємстві здійснюють працівники служби кадрів або інші спеціалісти, яким, керівником підприємства, доручена організація цієї роботи. Підготовка працівників для виконання робіт з підвищеною небезпекою здійснюється тільки в закладах освіти, які одержали в установленому порядку ліцензію МОН України та дозвіл Держнаглядохоронпраці на проведення такого навчання. Для решти робіт підготовка, перепідготовка працівників за професіями можуть здійснюватися як в закладах освіти, так і на підприємстві. Навчальні плани та програми підготовки повинні передбачати теоретичне та практичне (виробниче) навчання з курсу «Охорона праці».

На підприємствах для перевірки знань працівників з питань охорони праці наказом керівника створюються постійно діючі комісії. Перед перевіркою знань на підприємстві організуються заняття: лекції, семінари та консультації. Перевірка знань працівників з питань охорони праці проводиться за тими нормативними актами про охорону праці, додержання яких входить до їх службових обов'язків. Формою перевірки знань є іспит, який проводиться за екзаменаційними білетами у вигляді усного опитування або шляхом тестування на автоекзаменаторі з наступним усним опитуванням. Результати перевірки знань працівників з питань охорони праці оформляються відповідним протоколом. Працівникам, які при перевірці знань виявили задовільні результати, видаються посвідчення, а при незадовільних результатах – працівник повинен протягом одного місяця пройти повторне навчання та повторну перевірку знань. При незадовільних результатах повторної перевірки знань питання щодо працевлаштування працівника вирішується згідно з чинним законодавством.

Навчання і перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб і спеціалістів відповідно до ДНАОП 0.00-8.01-93 проводиться до початку виконання ними своїх обов'язків, а також періодично, один раз на три роки. Тематичний план і програма навчання цієї категорії працівників складаються на основі типового тематичного плану і програми та з урахуванням вимог охорони праці для конкретних галузей і виробництв.

Посадові особи і спеціалісти, зазначені в додатку 4 Типового положення, проходять навчання з питань охорони праці в галузевих (відомчих) навчальних закладах, які в установленому порядку одержали дозвіл органів Держнаглядохоронпраці на проведення відповідного навчання. Інші посадові особи і спеціалісти проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці стосовно робіт, що входять до їх функціональних обов'язків, до початку роботи, а також періодично раз на три роки безпосередньо на підприємстві.

Посадові особи і спеціалісти невеликих підприємств, де немає можливості провести навчання безпосередньо на підприємстві та створити комісію з перевірки знань з питань охорони праці, а також приватні підприємці, що використовують найману працю, проходять навчання та перевірку знань у навчальних закладах, які отримали відповідний дозвіл органів Держнаглядохоронпраці. Посадові особи і спеціалісти, які при перевірці знань виявили незадовільні знання, повинні протягом одного місяця пройти повторне навчання та повторну перевірку знань з питань охорони праці.

За певних обставин (введення в експлуатацію нового устаткування, призначення на іншу посаду, на вимогу працівника держнагляду за охороною праці) посадові особи і спеціалісти можуть проходити позачергове навчання та перевірку знань з питань охорони праці.

1.2 Інструктаж з питань охорони праці

1.2.1 Види інструктажів

За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Вступний інструктаж проводиться:

- ✓ з усіма працівниками, яких приймають на постійну або тимчасову роботу, незалежно від освіти, стажу роботи та посади;
- ✓ з працівниками інших організацій, які прибули на підприємство і беруть безпосередню участь у виробничому процесі або виконують інші роботи для підприємства;
- ✓ з учнями та студентами, які прибули на підприємство для проходження виробничої практики;
- ✓ у разі екскурсії на підприємство;
- ✓ з усіма вихованцями, учнями, студентами та іншими особами, які навчаються в середніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих закладах освіти при оформленні або зарахуванні до закладу освіти.

Первинний інструктаж проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з працівником:

- ✓ новоприйнятим (постійно чи тимчасово) на підприємство;
- ✓ який переводиться з одного цеху виробництва до іншого;
- ✓ який буде виконувати нову для нього роботу;
- ✓ з відрядженим працівником, який бере безпосередню участь у виробничому процесі на підприємстві.

Проводиться з вихованцями, учнями та студентами середніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих закладів освіти:

- ✓ на початку занять у кожному кабінеті, лабораторії, де навчальний процес пов'язаний з небезпечними або шкідливими хімічними, фізичними, біологічними чинниками, у гуртках, перед уроками трудового

навчання, фізкультури, перед спортивними змаганнями, вправами на спортивних снарядах, при проведенні заходів за межами території закладів освіти;

- ✓ перед виконанням кожного навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів;
- ✓ на початку вивчення кожного нового предмета (розділу, теми) навчального плану (програми) – із загальних вимог безпеки, пов'язаних з тематикою і особливостями проведення цих занять.

Повторний інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці в терміни, визначені відповідними чинними галузевими нормативними актами або керівником підприємства з урахуванням конкретних умов праці, але не рідше:

- ✓ на роботах з підвищеною небезпекою – 1 раз на три місяці;
- ✓ для решти робіт – 1 раз на шість місяців.

Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або в кабінеті охорони праці:

- ✓ при введенні в дію нових або переглянутих нормативних актів про охорону праці, а також при внесенні змін та доповнень до них;
- ✓ при зміні технологічного процесу, заміні або модернізації устаткування, приладів та інструментів, вихідної сировини, матеріалів та інших чинників, що впливають на стан охорони праці;
- ✓ при порушеннях працівниками вимог нормативних актів про охорону праці, що можуть призвести або призвели до травм, аварій, пожеж;
- ✓ при виявленні особами, які здійснюють державний нагляд і контроль за охороною праці, незнання вимог безпеки стосовно робіт, що виконуються працівником;
- ✓ при перерві в роботі виконавця робіт більш ніж на 30 календарних днів – для робіт з підвищеною небезпекою, а для решти робіт – понад 60 днів;
- ✓ з вихованцями, учнями, студентами – в кабінетах, лабораторіях, майстернях при порушеннях ними вимог нормативних актів про охорону праці, що можуть призвести або призвели до травм, аварій, пожеж.

Цільовий інструктаж проводиться з працівниками:

- ✓ при виконанні разових робіт, непередбачених трудовою угодою;
- ✓ при ліквідації аварії, стихійного лиха;
- ✓ при проведенні робіт, на які оформлюються наряд-допуск, розпорядження або інші документи.

Проводиться з вихованцями, учнями, студентами закладу освіти в разі організації масових заходів (екскурсії, походи, спортивні заходи).

1.2.2 Порядок проведення інструктажів для працівників

Усі працівники, яких приймають на постійну чи тимчасову роботу і

при подальшій роботі, повинні проходити на підприємстві навчання в формі інструктажів з питань охорони праці, подання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих.

Вступний інструктаж проводиться спеціалістом служби охорони праці, а в разі відсутності на підприємстві такої служби – іншим фахівцем, на якого наказом по підприємству покладено ці обов'язки.

Вступний інструктаж проводиться в кабінеті охорони праці або в приміщенні, що спеціально для цього обладнано, з використанням сучасних технічних засобів навчання, навчальних та наочних посібників за програмою, розробленою службою охорони праці з урахуванням особливостей виробництва. Програма та тривалість інструктажу затверджуються керівником підприємства. Орієнтовний перелік питань для складання програми вступного інструктажу визначений Типовим положенням.

Запис про проведення вступного інструктажу робиться в журналі реєстрації вступного інструктажу, який зберігається в службі охорони праці або в працівника, що відповідає за проведення вступного інструктажу, а також у документі про прийняття працівника на роботу.

Первинний інструктаж проводиться індивідуально або з групою осіб одного фаху за діючими на підприємстві інструкціями з охорони праці відповідно до виконуваних робіт, а також з урахуванням вимог орієнтовного переліку питань первинного інструктажу визначених Типовим положенням.

Повторний інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або з групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу.

Позаплановий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або з групою працівників одного фаху. Обсяг і зміст позапланового інструктажу визначаються в кожному окремому випадку залежно від причин і обставин, що спричинили потребу його проведення.

Цільовий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або з групою працівників. Обсяг і зміст цільового інструктажу визначаються залежно від виду робіт, що виконуватимуться.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник виробництва, цеху, дільниці, майстер) і завершуються вони перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці. Знання перевіряє особа, яка проводила інструктаж.

При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового інструктажів для працівника протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань. При незадовільних

результатах і повторної перевірки знань питання щодо працевлаштування працівника вирішується згідно з чинним законодавством.

При незадовільних результатах перевірки знань після цільового інструктажу допуск до виконання робіт не надається. Повторна перевірка знань при цьому не дозволяється.

Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів та про допуск до роботи особою, якою проводився інструктаж, вноситься запис до журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці. При цьому обов'язкові підписи як того, кого інструктували, так і того, хто інструктував. Сторінки журналу реєстрації інструктажів повинні бути пронумеровані, журнали прошнуровані і скріплені печаткою.

У разі виконання робіт, що потребують оформлення наряди-допуску, цільовий інструктаж реєструється в цьому наряді-допуску, а в журналі реєстрації інструктажів – не обов'язково.

Перелік професій та посад працівників, які звільняються від первинного, повторного та позапланового інструктажів, затверджується керівником підприємства за погодженням з державним інспектором по нагляду за охороною праці. До цього переліку можуть бути зараховані працівники, участь у виробничому процесі яких не пов'язана з безпосереднім обслуговуванням обладнання, застосуванням приладів та інструментів, збереженням або переробкою сировини, матеріалів.

1.3 Стажування (дублювання) та допуск працівників до роботи

Новоприйняті на підприємство працівники після первинного інструктажу на робочому місці до початку самостійної роботи повинні під керівництвом досвідчених, кваліфікованих фахівців пройти стажування протягом 2–15 змін або дублювання протягом не менше ніж шість змін.

Допуск до стажування (дублювання) оформлюється наказом (розпорядженням) по підприємству (структурному підрозділу), в якому визначаються тривалість стажування (дублювання) та вказується прізвище відповідального працівника. Перелік посад і професій працівників, які повинні проходити стажування (дублювання), а також його тривалість визначаються керівником підприємства. Тривалість стажування (дублювання) залежить від стажу і характеру роботи, а також від кваліфікації працівника. Керівнику підприємства надається право своїм наказом звільняти від проходження стажування (дублювання) працівника, який має стаж роботи за відповідною професією не менше ніж 3 роки або переводиться з одного цеху до іншого, де характер його роботи та тип обладнання, на якому він працюватиме, не змінюються.

Стажування (дублювання) проводиться на робочих місцях за програмами для конкретної професії, посади, робочого місця, які розробляються на підприємстві і затверджуються керівником підприємства (структурного підрозділу). У процесі стажування (дублювання) працівник повинен:

✓ поповнити знання щодо правил безпечної експлуатації технічного обладнання, технологічних і посадових інструкцій та інструкцій з охорони праці;

✓ оволодіти навичками орієнтування у виробничих ситуаціях у нормальних і аварійних умовах;

✓ засвоїти в конкретних умовах технологічні процеси і обладнання та методи безаварійного керування ними з метою забезпечення вимог охорони праці.

Запис про проведення стажування (дублювання) та допуск до самостійної роботи здійснюється безпосереднім керівником робіт (начальник виробництва, цеху) в журналі реєстрації інструктажів.

Якщо в процесі стажування (дублювання) працівник не оволодів необхідними; виробничими навичками чи отримав незадовільну оцінку за результатами протиаварійних та протипожежних тренувань, то стажування (дублювання) новим наказом може бути продовжено на термін, що не перевищує двох змін. Після закінчення стажування (дублювання) наказом керівника підприємства (або його структурного підрозділу) працівник допускається до самостійної роботи.

РОЗДІЛ 2 ПОЛОЖЕННЯ ПРО РОЗРОБКУ ІНСТРУКЦІЙ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

(затверджено наказом Держнаглядохоронпраці 29.01.98 №9)

2.1 Загальні положення

2.1.1. Положення встановлює вимоги до змісту, побудови і викладу інструкцій з охорони праці (далі – інструкції), визначає порядок опрацювання та введення в дію нових, перегляду та скасування чинних інструкцій.

Вимоги цього Положення є обов'язковими для всіх міністерств, інших органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій (далі – підприємства) незалежно від форм власності та видів їх діяльності.

2.1.2. Інструкція є нормативним актом, що містить обов'язкові для дотримання працівниками вимоги з охорони праці при виконанні ними робіт певного виду або за певною професією на робочих місцях, у виробничих приміщеннях, на території підприємства і будівельних майданчиках або в інших місцях, де за дорученням власника чи уповноваженого ним органу (далі – роботодавець) виконуються ці роботи, трудові чи службові обов'язки.

Інструкції поділяються на:

✓ інструкції, що належать до державних міжгалузевих нормативних актів про охорону праці;

✓ примірні інструкції;

✓ інструкції, що діють на підприємстві.

2.1.3. Інструкції, що належать до державних міжгалузевих нормативних актів про охорону праці, розробляються для персоналу, який провадить вибухові роботи, обслуговує електричні установки та пристрої, вантажопідіймальні машини та ліфти, котельні установки, посудини, що перебувають під тиском, і для інших працівників, правила безпеки праці яких установлені міжгалузевими нормативними актами про охорону праці, затвердженими органами державного нагляду за охороною праці.

Ці інструкції затверджуються відповідними органами державного нагляду за охороною праці за узгодженням з міністерствами або іншими органами, до компетенції яких належить дана інструкція або окремі її вимоги, і їх дотримання є обов'язковим для працівників відповідних професій або при виконанні відповідних видів робіт на всіх підприємствах незалежно від їх підпорядкованості, форми власності та виду діяльності.

2.1.4. Примірні інструкції затверджуються міністерствами або іншими органами виконавчої влади, виробничими, науково-виробничими та іншими об'єднаннями підприємств, які мають відповідну компетенцію, за узгодженням з органами державного нагляду за охороною праці, до компетенції яких належить дана інструкція або окремі її вимоги, і Національних НДІ охорони праці. Ці інструкції можуть використовуватись як основа для розробки інструкцій, що діють на підприємстві.

2.1.5. Інструкції, що діють на підприємстві, належать до нормативних актів про охорону праці, чинних у межах конкретного підприємства. Такі інструкції розробляються на основі чинних державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці, примірних інструкцій та технологічної документації підприємства з урахуванням конкретних умов виробництва та вимог безпеки, викладених в експлуатаційній та ремонтній документації підприємств-виготовлювачів обладнання, що використовується на даному підприємстві. Вони затверджуються роботодавцем і є обов'язковими для дотримання працівниками відповідних професій або при виконанні відповідних робіт на цьому підприємстві.

2.1.6. Інструкції повинні відповідати чинному законодавству України, вимогам державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці: правил, норм, стандартів, інших нормативних і організаційно-методичних документів про охорону праці, на основі яких вони розробляються.

2.1.7. Інструкції повинні містити тільки ті вимоги щодо охорони праці, дотримання яких обов'язкове самими працівниками. Порушення працівником цих вимог повинно розглядатися як порушення трудової дисципліни, за яке до нього може бути застосовано стягнення згідно з чинним законодавством.

2.1.8. Організація вивчення інструкцій працівниками забезпечується роботодавцем згідно з ДНАОП 0.00-4.12-94 «Типове

положення про навчання, інструктаж і перевірку знань працівників з питань охорони праці».

2.1.9. Постійний контроль за дотриманням працівниками вимог інструкцій покладається на роботодавця.

2.1.10. Громадський контроль за дотриманням всіма працівниками вимог інструкцій здійснюють трудові колективи через обраних ними уповноважених і професійні спілки в особі своїх виборних органів і представників.

2.2 Зміст і будова інструкцій

2.2.1. Кожній інструкції присвоюється назва і скорочене позначення (код, порядковий номер).

Інструкціям, що належать до державних міжгалузевих нормативних актів, при їх включенні до Державного реєстру міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці присвоюються скорочені позначення, прийняті Держнаглядом охорони праці.

Примірним інструкціям, що затверджуються міністерствами чи іншими органами виконавчої влади та об'єднаннями підприємств, присвоюються скорочені позначення, прийняті Національним НДІ охорони праці.

Інструкціям, що розробляються і затверджуються на підприємствах, присвоюються порядкові номери службами охорони праці цих підприємств.

У назві інструкції стисло вказується, для якої професії або виду робіт вона призначена, наприклад: "Інструкція з охорони праці для електрозварника", "Примірна інструкція з охорони праці при роботі з ручним електроінструментом".

2.2.2. Включенню до інструкцій підлягають загальні положення щодо охорони праці та організаційні і технічні вимоги безпеки, що визначаються на основі:

- ✓ чинного законодавства України про працю та охорону праці, стандартів, правил, норм та інших нормативних і організаційно-методичних документів про охорону праці;
- ✓ аналізу документів з охорони праці стосовно відповідного виробництва, професії (виду робіт);
- ✓ характеристики робіт, що підлягають виконанню працівником конкретної професії у відповідності з її кваліфікаційною характеристикою;
- ✓ вимог безпеки до технологічного процесу, виробничого обладнання, інструментів і пристроїв, що застосовуються при виконанні відповідних робіт, а також вимог безпеки, що містяться в експлуатаційній та ремонтній документації і в технологічному регламенті;
- ✓ виявлення небезпечних і шкідливих виробничих факторів, характерних для даної професії (виду робіт) як при нормальному протіканні процесу, так і при відхиленнях від оптимального режиму,

визначення заходів та засобів захисту від них, вивчення конструктивних та експлуатаційних особливостей і ефективності використання цих засобів;

- ✓ аналізу обставин та причин найбільш імовірних аварійних ситуацій, нещасних випадків та професійних захворювань, характерних для даної професії (виду робіт);

- ✓ вивчення передового досвіду безпечної організації праці та виконання відповідних робіт визначення найбезпечніших методів та прийомів їх виконання.

2.2.3. Вимоги інструкцій викладаються відповідно до послідовності технологічного процесу і з урахуванням умов, у яких виконується даний вид робіт.

2.2.4. Інструкції повинні містити такі розділи: загальні положення;

- ✓ вимоги безпеки перед початком роботи;
- ✓ вимоги безпеки під час виконання роботи;
- ✓ вимоги безпеки після закінчення роботи;
- ✓ вимоги безпеки в аварійних ситуаціях.

За необхідності в інструкції можна включити й інші розділи. Наприклад, у примірних інструкціях може бути передбачений розділ "Вступ", у якому відображаються відповідні положення законодавства України про працю та охорону праці, вказівки щодо порядку внесення змін і доповнень до цих інструкцій тощо.

Для розміщення матеріалів, які доповнюють основну частину інструкцій, ілюструють чи конкретизують її окремі вимоги, може бути включений розділ "Додатки". У цьому ж розділі може бути наведений перелік нормативних актів, на підставі яких розроблена інструкція.

2.2.5. Розділ "Загальні положення" повинен містити:

- ✓ відомості про сферу застосування інструкції;
- ✓ загальні відомості про об'єкт розробки: визначення робочого місця працівника даної професії (виду робіт) в залежності від тривалості його перебування на ньому протягом робочої зміни (постійне чи непостійне); коротка характеристика технологічного процесу та обладнання, що застосовується на цьому робочому місці, виробничій ділянці, в цеху;

- ✓ умови і порядок допуску працівників до самостійної роботи за професією або до виконання відповідного виду робіт (вимоги щодо віку, стажу роботи, статі, стану здоров'я, проходження медоглядів, професійної освіти та спеціального навчання з питань охорони праці, інструктажів, перевірки знань тощо);

- ✓ вимоги правил внутрішнього трудового розпорядку, що стосуються питань охорони праці для даного виду робіт або професії, а також відомості про специфічні особливості організації праці і технологічних процесів та про коло трудових обов'язків працівників даної професії (що виконують даний вид робіт);

- ✓ характеристику основних небезпечних та шкідливих виробничих факторів для даної професії (виду робіт), особливості їх впливу на працівника;

- ✓ перелік видів спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, що належать до видачі працівникам даної професії (виду робіт) згідно з чинними нормами, із зазначенням стандартів або технічних умов на них;

- ✓ вимоги санітарних норм і правил особистої гігієни, яких повинен дотримуватись працівник під час виконання роботи.

2.2.6. Розділ «Вимоги безпеки перед початком роботи» повинен містити:

- ✓ порядок приймання зміни у випадку безперервної роботи, в тому числі при порушенні режиму роботи виробничого обладнання або технологічного процесу;

- ✓ порядок підготовки робочого місця, засобів індивідуального захисту;

- ✓ порядок перевірки справності обладнання, інструменту, захисних пристроїв небезпечних зон машин і механізмів, пускових, запобіжних, гальмових і очисних пристроїв, систем блокування та сигналізації, вентиляції та освітлення, знаків безпеки, первинних засобів пожежегасіння, виявлення видимих пошкоджень захисного заземлення (занулення) тощо;

- ✓ порядок перевірки наявності та стану вихідних матеріалів (сировини, заготовок, напівфабрикатів):

- ✓ порядок повідомлення роботодавця про виявлені несправності обладнання, пристроїв, пристосувань, інструменту, засобів захисту тощо.

2.2.7. Розділ «Вимоги безпеки під час виконання роботи» повинен містити:

- ✓ відомості щодо безпечної організації праці, про прийоми та методи

- ✓ безпечного виконання робіт, правила використання технологічного обладнання, пристроїв та інструментів, а також застереження про можливі небезпечні, неправильні методи та прийоми праці, які заборонено застосовувати;

- ✓ правила безпечного поводження з вихідними матеріалами (сировиною, заготовками, напівфабрикатами), з готовою продукцією, допоміжними матеріалами та відходами виробництва, що являють небезпеку для працівників;

- ✓ правила безпечної експлуатації внутрішньо цехових транспортних і вантажопідіймальних засобів і механізмів, тари; вимоги безпеки при вантажно-розвантажувальних роботах та транспортуванні вантажу;

- ✓ вказівки щодо порядку утримання робочого місця в безпечному стані;

- ✓ можливі види небезпечних відхилень від нормального режиму роботи обладнання та технологічного регламенту і способи їх усунення;
- ✓ вимоги щодо використання засобів індивідуального та колективного захисту під шкідливих і небезпечних виробничих факторів;
- ✓ умови, за яких робота повинна бути припинена (технічні, метеорологічні, санітарно-гігієнічні тощо);
- ✓ вимоги щодо забезпечення пожежо- та вибухобезпеки;
- ✓ порядок повідомлення роботодавця про нещасні випадки чи раптові захворювання, факти порушення технологічного процесу, виявлені несправності обладнання, устаткування, пристроїв, інструменту, засобів захисту та про інші небезпечні та шкідливі виробничі фактори, що загрожують життю і здоров'ю працівників.

2.2.8. Розділ "Вимоги безпеки після закінчення роботи" повинен містити:

- ✓ порядок безпечного вимикання, зупинення, розбирання, очищення і змащення обладнання, пристроїв, машин, механізмів та апаратури, а при безперервному процесі – порядок передачі їх черговій зміні;
- ✓ порядок здавання робочого місця;
- ✓ порядок прибирання відходів виробництва;
- ✓ вимоги санітарних норм і правил особистої гігієни, яких повинен дотримуватись працівники після закінчення роботи;
- ✓ порядок повідомлення роботодавця про всі недоліки, що виявились у процесі роботи .

2.2.9. Розділ "Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях" повинен містити:

- ✓ відомості про ознаки можливих аварійних ситуацій, характерні причини аварій (вибухів, пожеж тощо);
- ✓ відомості про засоби та дії, спрямовані на запобігання можливим аваріям;
- ✓ порядок дій, особисті обов'язки та правила поведінки працівника при виникненні аварії згідно з планом и ліквідації, в тому числі у випадку її виникнення під час передачі-приймання зміни при безперервній роботі;
- ✓ порядок повідомлення роботодавця про аварії та ситуації, що можуть до них призвести;
- ✓ відомості про порядок застосування засобів протиаварійного захисту та сигналізації;
- ✓ порядок дій щодо подання першої медичної допомоги потерпілим під час аварії.

2.3 Викладення тексту інструкцій

При викладенні тексту інструкції слід керуватися такими правилами:

- ✓ текст інструкції повинен бути стислим, зрозумілим і не допускати різних тлумачень;
- ✓ інструкція не повинна містити посилань на нормативні акти, вимоги яких враховуються при її розробці. За необхідності ці вимоги відтворюються дослівно;
- ✓ слід вживати терміни і визначення, прийняті в Законі України "Про охорону праці", ДСТУ 2293-93 ССБП "Охорона праці. Терміни та визначення", ДК 003-95 "Державний класифікатор України. Класифікатор професій" та в інших нормативних актах;
- ✓ у тексті інструкцій не допускається застосування не властивих для нормативних актів зворотів розмовної мови, довільних словосполучень, скорочення слів, використання для одного поняття різних термінів, а також іноземних слів чи термінів за наявності рівнозначних слів чи термінів в українській мові; допускається застосування лише загальноприйнятих скорочень і аббревіатур, а також заміна застосованих у даній інструкції словосполучень скороченням або аббревіатурою за умови повного відтворення цього словосполучення при першому згадуванні в тексті із зазначенням у дужках відповідного скорочення чи аббревіатури;
- ✓ у тексті інструкції слід уникати викладу вимог у формі заборони, а при необхідності слід давати пояснення, чим викликана заборона; не повинні застосовуватися слова "категорично", "особливо", "обов'язково", "суворо" та ін., оскільки всі вимоги інструкції є однаково обов'язковими;
- ✓ для наочності окремі вимоги інструкцій можуть бути ілюстровані малюнками, схемами, кресленнями тощо;
- ✓ якщо безпека роботи обумовлена певними нормами (величини відстаней, напруги та ін.), то вони повинні бути наведені в інструкції.

2.4 Порядок розробки, затвердження та введення інструкцій в дію

2.4.1. Інструкції, що належать до державних міжгалузевих нормативних актів про охорону праці.

2.4.1.1. Розробка, затвердження та введення в дію інструкцій, що належать до державних міжгалузевих нормативних актів про охорону праці, здійснюються згідно з Положенням про опрацювання, прийняття, перегляд та скасування державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці і з урахуванням вимог цього Положення.

2.4.1.2. У разі неповного відображення в інструкції, що є державним міжгалузевим нормативним актом про охорону праці, вимог щодо охорони праці працівників, безпечного виконання робіт, умов безпечної експлуатації машин, механізмів, обладнання, установок і

пристроїв, властивих для даного підприємства (дільниці, робочого місця), або за наявності в ній поряд з вимогами, обов'язковими для дотримання працівниками даного підприємства, вимог безпеки щодо робіт, не властивих для нього, роботодавець у порядку, встановленому пунктом 2.4.3.1 цього Положення, організовує розробку на основі цієї інструкції, з урахуванням конкретних умов підприємства, відповідної інструкції, що діє на підприємстві, і затверджує її за узгодженням з місцевими органами Держнаглядохоронпраці.

2.4.2. Примірні інструкції.

2.4.2.1. Примірні інструкції для працівників, зайнятих на роботах, що є провідними для певної галузі виробництва, регіону, виробничого, науково-виробничого чи іншого об'єднання підприємств, за винятком персоналу та працівників, зазначених у п. 2.1.3 цього Положення, розробляються базовими організаціями з питань нормотворчої діяльності в сфері охорони праці, науково-дослідними, проектно-конструкторськими і проектно-технологічними організаціями, регіональними навчально-методичними центрами (кабінетами) охорони праці, а також окремими підприємствами чи групами фахівців (далі – організація-розробник) під координацією і за методичною допомогою Національного науково-дослідного інституту охорони праці.

Призначення такої організації-розробника здійснюється міністерством чи іншим органом виконавчої влади, відповідним об'єднанням підприємств.

Примірні інструкції для працівників, які залучатимуться до виконання робіт за новими технологіями і впровадження нових технічних засобів виробництва, матеріалів, видів енергії тощо, опрацьовуються організаціями-розробниками цих технологій, засобів виробництва, матеріалів і підприємствами-виготовлювачами одночасно з розробкою відповідної технологічної, проектно-конструкторської, експлуатаційної та ремонтної документації і є невід'ємною складовою частиною цієї документації.

2.4.2.2. Розробка примірних інструкцій здійснюється згідно з планами робіт з охорони праці, затвердженими міністерствами чи іншими органами виконавчої влади, відповідними об'єднаннями підприємств, а також на підставі наказів (розпоряджень) їх керівників.

2.4.2.3. Розробка примірних інструкцій здійснюється за такими основними стадіями:

- ✓ розробка першої редакції проекту примірної інструкції і направлення його на відзив;
- ✓ розробка остаточної редакції проекту примірної інструкції;
- ✓ узгодження і подання остаточної редакції проекту примірної інструкції на затвердження і реєстрацію;

✓ видання (тиражування) затвердженої примірної інструкції і її розповсюдження.

2.4.2.4. Відомості про затвердження та видання зареєстрованих примірних інструкцій щоквартально публікуються в журналі "Охорона праці" та в інших виданнях органів державного нагляду за охороною праці за поданням Національного НДІ охорони праці.

2.4.2.5. Видання та розповсюдження примірних інструкцій у вигляді окремих брошур, односторонніх аркушів чи плакатів здійснюється редакцією журналу "Охорона праці" та іншими видавництвами в установленому порядку за рахунок коштів підприємств-замовників (користувачів) цих інструкцій.

2.4.3. Розробка, затвердження та введення в дію інструкцій на підприємстві.

2.4.3.1. Розробка, узгодження і затвердження інструкцій, що діють на підприємстві, здійснюються згідно з ДНАОП 0.00-8.03-93 "Порядок опрацювання і затвердження власником нормативних актів, що діють на підприємстві" і з урахуванням вимог цього Положення.

2.4.3.2. Інструкції, що діють на підприємстві, розробляються відповідно до переліку інструкцій, який складається службою охорони праці підприємства за участю керівників підрозділів, служб головних спеціалістів (головного технолога, головного механіка, головного енергетика, головного металурга тощо), служби організації праці та заробітної плати.

Перелік необхідних інструкцій розробляється на підставі затвердженого на підприємстві штатного розпису у відповідності з ДК 003-95 "Державний класифікатор України. Класифікатор професій".

Цей перелік, а також зміни чи доповнення до нього в разі зміни назви професії, впровадження нових видів робіт чи професій затверджуються роботодавцем і розсилаються з усі структурні підрозділи (служби) підприємства.

2.4.3.3. Загальне керівництво розробкою (переглядом) інструкцій на підприємстві покладається на роботодавця.

Роботодавець несе відповідальність за організацію своєчасної розробки (перегляд) та забезпечення всіх працівників необхідними інструкціями.

2.4.3.4. Розробка (перегляд) необхідних інструкцій, що діють на підприємстві, здійснюється безпосередніми керівниками робіт (начальник виробництва, цеху, дільниці, відділу, лабораторії та інших відповідних їм підрозділів підприємства), які несуть відповідальність за своєчасне виконання цієї роботи.

2.4.3.5. Здійснення систематичного контролю за своєчасною розробкою нових та відповідністю діючих на підприємстві інструкцій вимогам чинного законодавства, їх періодичним переглядом та своєчасним внесенням змін і доповнень до них, а також подання відповідної

методичної допомоги розробникам і організація придбання для них примірних інструкцій, стандартів ССБП та Інших нормативно-технічних і організаційно-методичних документів про охорону праці покладається роботодавцем на службу охорони праці підприємства.

2.4.3.6. У разі використання примірної інструкції як основи для розробки інструкції, що діє на підприємстві, вона підлягає оформленню, узгодженню і затвердженню в порядку, встановленому п.п. 2.4.3.1 цього Положення .

За необхідності до цієї інструкції вносяться зміни і доповнення стосовно конкретних умов даного підприємства (дільниці, робочого місця) і з урахуванням вимог нормативних актів, які набули чинності після затвердження відповідної примірної інструкції.

2.4.3.7. Для нових виробництв, що вводяться в дію вперше, допускається розробка тимчасових інструкцій, що діють на підприємстві. Тимчасові інструкції повинні відповідати вимогам цього Положення, а їх вимоги – забезпечувати безпечно здійснення технологічних процесів (робіт) і безпечну експлуатацію обладнання. Такі інструкції можуть розроблятися як за професіями, так і за видами робіт і вводяться в дію на термін до прийняття зазначених виробництв в експлуатацію державною приймальною комісією.

2.4.3.8. Інструкція, що діє на підприємстві, набуває чинності з дня її затвердження, якщо інше не передбачене наказом роботодавця.

Інструкція повніша бути введена в дію до впровадження нового технологічного процесу (початку виконання робіт), обладнання чи до початку роботи нового виробництва після відповідного навчання працівників.

2.5 Реєстрація, облік і видання інструкцій на підприємстві

2.5.1. Інструкції, які вводяться в дію на даному підприємстві, реєструються службою охорони праці в журналі реєстрації в порядку, встановленому роботодавцем .

2.5.2. Введені в дію інструкції видаються (тиражуються) або придбаються у вигляді брошур (для видачі працівникам на руки) або односторонніх аркушів чи плакатів (для вивішування на робочих місцях або виробничих дільницях).

2.5.3. Видача інструкцій керівникам структурних підрозділів (служб) підприємства провадиться службою охорони праці з реєстрацією в журналі обліку видачі інструкцій.

2.5.4. Інструкції видаються працівникам на руки безпосередніми керівниками робіт під розпис в журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці під час проведення первинного інструктажу або вивішуються на його робочому місці.

2.5.5. У кожного керівника структурного підрозділу (служби) підприємства повинен постійно зберігатись комплект інструкцій,

необхідних у даному підрозділі (службі) для працівників усіх професій і видів робіт даного підрозділу (служби) а також перелік цих інструкцій, затверджений роботодавцем.

На підприємствах, де структурні підрозділи відсутні, комплект інструкцій зберігається у роботодавця.

Крім того, повний комплект інструкцій зберігається у певному доступному для працівників місці, визначеному керівником структурного підрозділу (служби) підприємства з урахуванням забезпечення простоти та зручності ознайомлення з ними працівників.

2.5.6. Роботодавець безкоштовно забезпечує інструкціями працівників та керівників структурних підрозділів (служб).

2.6 Перегляд, припинення чинності та скасування інструкцій

2.6.1. Перегляд інструкцій, що належать до державних міжгалузевих нормативних актів про охорону праці та примірник інструкцій, проводиться в міру потреби, але не рідше одного разу на 10 років; перегляд інструкцій, що діють на підприємстві, – в терміни, передбачені державними нормативними актами про охорону праці, на підставі яких вони опрацьовані, але не рідше одного разу на 5 років, а для професій або видів робіт з підвищеною небезпекою – не рідше одного разу на 3 роки.

2.6.2. Інструкції переглядаються до закінчення термінів, зазначених у пункті 2.6.1 цього Положення:

- ✓ у разі зміни законодавства України про працю та охорону праці;
- ✓ у разі набуття чинності новими або переглянутими державними нормативними актами про охорону праці;
- ✓ за вказівкою директивних органів, вищестоящих організацій, органів державного управління і нагляду за охороною праці;
- ✓ у випадку аварійної ситуації або нещасного випадку, що викликали необхідність перегляду (зміни) інструкції;
- ✓ при впровадженні нових технологій, зміні технологічного процесу або умов праці, а також при впровадженні нових видів обладнання, машин, механізмів, матеріалів, апаратури, пристроїв та інструментів, видів енергії тощо.

В останньому випадку перегляд інструкції проводиться до зазначених впроваджень чи змін.

2.6.3. Перегляд, тимчасове припинення чинності та скасування інструкцій, що є державними міжгалузевими нормативними актами, та примірних інструкцій здійснюються у порядку, визначеному ДНАОП 0.00-4.14-94 "Положення про опрацювання, прийняття, перегляд а скасування державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці", а інструкцій, що діють на підприємстві, - у порядку, визначеному ДНАОП 0.00-8.03-93 "Порядок опрацювання і затвердження власником нормативних актів, що діють на підприємстві".

Опрацювання, узгодження і затвердження змін до примірних інструкцій або прийняття нових примірних інструкцій за результатами перегляду чинних здійснюються в порядку, встановленому для примірних інструкцій, які розробляються вперше, згідно з п.2.4.2 цього Положення.

РОЗДІЛ 3 ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНУ «ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ»

Законодавство про охорону праці складається з цього Закону, Кодексу законів про працю України, Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності"(Додаток А) та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

Згідно Закону України про охорону праці, охорона праці (ОП) – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Роботодавець – власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю.

Працівник – особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом).

Дія цього Закону поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про охорону праці, застосовуються норми міжнародного договору.

3.1 Державна політика в галузі охорони праці

Державна політика в галузі охорони праці визначається відповідно до Конституції України Верховною Радою України і спрямована на створення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням.

Державна політика в галузі охорони праці базується на принципах:

✓ пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці;

✓ підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці;

✓ комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень в галузі техніки та охорони довкілля;

✓ соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

✓ встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності;

✓ адаптації трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану;

✓ використання економічних методів управління охороною праці, участі держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залучення добровільних внесків та інших надходжень на ці цілі, отримання яких не суперечить законодавству;

✓ інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці;

✓ забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях;

✓ використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва.

3.2 Гарантії прав на охорону праці

Стаття 5. Права на охорону праці під час укладання трудового договору

Умови трудового договору не можуть містити положень, що суперечать законам та іншим нормативно-правовим актам з охорони праці.

Під час укладання трудового договору роботодавець повинен проінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи.

Усі працівники згідно із законом підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Стаття 6. Права працівників на охорону праці під час роботи

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства.

Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо професійна спілка на підприємстві не створювалася), а також страхового експерта з охорони праці.

За період простою з причин, передбачених частиною другою цієї статті, які виникли не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавства про охорону праці, не додержується умов колективного договору з цих питань. У цьому разі працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку.

Працівника, який за станом здоров'я відповідно до медичного висновку потребує надання легшої роботи, роботодавець повинен перевести за згодою працівника на таку роботу на термін, зазначений у медичному висновку, і, у разі потреби, встановити скорочений робочий день та організувати проведення навчання працівника з набуття іншої професії відповідно до законодавства.

На час зупинення експлуатації підприємства, цеху, ділянки, окремого виробництва або устаткування органом державного нагляду за охороною праці чи службою охорони праці за працівником зберігаються місце роботи, а також середній заробіток.

Стаття 7. Право працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці

Працівники, зайняті на роботах з важкими та шкідливими умовами праці, безоплатно забезпечуються лікувально-профілактичним харчуванням, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, газованою солоною водою, мають право на оплачувані перерви санітарно-оздоровчого призначення, скорочення тривалості робочого часу, додаткову оплачувану відпустку, пільгову пенсію, оплату праці у підвищеному розмірі та інші пільги і компенсації, що надаються в порядку, визначеному законодавством.

У разі роз'їзного характеру роботи працівникові виплачується грошова компенсація на придбання лікувально-профілактичного харчування, молока або рівноцінних йому харчових продуктів на умовах, передбачених колективним договором.

Роботодавець може за свої кошти додатково встановлювати за колективним договором (угодою, трудовим договором) працівникові пільги і компенсації, не передбачені законодавством.

Протягом дії укладеного з працівником трудового договору роботодавець повинен, не пізніше як за 2 місяці, письмово інформувати працівника про зміни виробничих умов та розмірів пільг і компенсацій, з урахуванням тих, що надаються йому додатково.

Стаття 8. Забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами

На роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами, працівникам видаються безоплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту, а також мийні та знешкоджувальні засоби. Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, що не передбачені трудовим договором, повинні бути забезпечені зазначеними засобами.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання, комплектування, видачу та утримання засобів індивідуального захисту відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці та колективного договору.

У разі передчасного зношення цих засобів не з вини працівника роботодавець зобов'язаний замінити їх за свій рахунок. У разі придбання працівником спецодягу, інших засобів індивідуального захисту, мийних та знешкоджувальних засобів за свої кошти роботодавець зобов'язаний компенсувати всі витрати на умовах, передбачених колективним договором.

Згідно з колективним договором роботодавець може додатково, понад встановлені норми, видавати працівникові певні засоби індивідуального захисту, якщо фактичні умови праці цього працівника вимагають їх застосування.

Стаття 9. Відшкодування шкоди у разі ушкодження здоров'я працівників або у разі їх смерті

Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або у разі смерті працівника, здійснюється Фондом соціального страхування від нещасних випадків відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

Роботодавець може за рахунок власних коштів здійснювати потерпілим та членам їх сімей додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору.

За працівниками, які втратили працездатність у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, зберігаються місце роботи (посада) та середня заробітна плата на весь період до відновлення працездатності або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності. У разі неможливості виконання потерпілим попередньої роботи проводяться його навчання і перекваліфікація, а також працевлаштування відповідно до медичних рекомендацій.

Час перебування на інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням зараховується до стажу роботи для призначення пенсії за віком, а також до стажу роботи із шкідливими умовами, який дає право на призначення пенсії на пільгових умовах і в пільгових розмірах.

Стаття 10. Охорона праці жінок

Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт, пов'язаних з санітарним та побутовим обслуговуванням), а також залучення жінок до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, відповідно до переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, граничних норм підймання і переміщення важких речей, що затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я.

Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітню дитину, регулюється законодавством.

Стаття 11. Охорона праці неповнолітніх

Не допускається залучення неповнолітніх до праці на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні, а також до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, відповідно до переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, граничних норм підймання і переміщення важких речей, що затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я.

Неповнолітні приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду.

Порядок трудового і професійного навчання неповнолітніх професій, пов'язаних з важкими роботами і роботами із шкідливими або небезпечними умовами праці, визначається положенням, яке затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Вік, з якого допускається прийняття на роботу, тривалість робочого часу, відпусток та деякі інші умови праці неповнолітніх визначаються законом.

Стаття 12. Охорона праці інвалідів

Підприємства, які використовують працю інвалідів, зобов'язані створювати для них умови праці з урахуванням рекомендацій медико-соціальної експертної комісії та індивідуальних програм реабілітації, вживати додаткових заходів безпеки праці, які відповідають специфічним особливостям цієї категорії працівників.

У випадках, передбачених законодавством, роботодавець зобов'язаний організувати навчання, перекваліфікацію і працевлаштування інвалідів відповідно до медичних рекомендацій.

Залучення інвалідів до надурочних робіт і робіт у нічний час не допускається.

3.3 Організація охорони праці

Стаття 13. Управління охороною праці та обов'язки роботодавця

Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

З цією метою роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці, а саме:

- ✓ створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання;
- ✓ розробляє за участю сторін колективного договору і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;
- ✓ забезпечує виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин, що змінюються;
- ✓ впроваджує прогресивні технології, досягнення науки і техніки, засоби механізації та автоматизації виробництва, вимоги ергономіки, позитивний досвід з охорони праці тощо;
- ✓ забезпечує належне утримання будівель і споруд, виробничого обладнання та устаткування, моніторинг за їх технічним станом;

✓ забезпечує усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, та здійснення профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;

✓ організовує проведення аудиту охорони праці, лабораторних досліджень умов праці, оцінку технічного стану виробничого обладнання та устаткування, атестацій робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці в порядку і строки, що визначаються законодавством, та за їх підсумками вживає заходів до усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів;

✓ розробляє і затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства (далі – акти підприємства), та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, забезпечує безоплатно працівників нормативно-правовими актами та актами підприємства з охорони праці;

✓ здійснює контроль за додержанням працівником технологічних процесів, правил поведіння з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів колективного та індивідуального захисту, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці;

✓ організовує пропаганду безпечних методів праці та співробітництво з працівниками у галузі охорони праці;

✓ вживає термінових заходів для допомоги потерпілим, залучає за необхідності професійні аварійно-рятувальні формування у разі виникнення на підприємстві аварій та нещасних випадків.

Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

Стаття 14. **Обов'язки працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці**

Працівник зобов'язаний:

✓ дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства;

✓ знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведіння з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;

✓ проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди.

Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

Стаття 15. Служба охорони праці на підприємстві

На підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб роботодавець створює службу охорони праці відповідно до типового положення, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань нагляду за охороною праці.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 50 осіб функції служби охорони праці можуть виконувати в порядку сумісництва особи, які мають відповідну підготовку.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 20 осіб для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають відповідну підготовку.

Служба охорони праці підпорядковується безпосередньо роботодавцю.

Керівники та спеціалісти служби охорони праці за своєю посадою і заробітною платою прирівнюються до керівників і спеціалістів основних виробничо-технічних служб.

Спеціалісти служби охорони праці у разі виявлення порушень охорони праці мають право:

- ✓ видавати керівникам структурних підрозділів підприємства обов'язкові для виконання приписи щодо усунення наявних недоліків, одержувати від них необхідні відомості, документацію і пояснення з питань охорони праці;

- ✓ вимагати відсторонення від роботи осіб, які не пройшли передбачених законодавством медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань і не мають допуску до відповідних робіт або не виконують вимог нормативно-правових актів з охорони праці;

- ✓ зупиняти роботу виробництва, дільниці, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва у разі порушень, які створюють загрозу життю або здоров'ю працюючих;

- ✓ надсилати роботодавцю подання про притягнення до відповідальності працівників, які порушують вимоги щодо охорони праці.

Припис спеціаліста з охорони праці може скасувати лише роботодавець.

Ліквідація служби охорони праці допускається тільки у разі ліквідації підприємства чи припинення використання найманої праці фізичною особою.

Стаття 16. Комісія з питань охорони праці підприємства

На підприємстві з метою забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища за рішенням трудового колективу може створюватися комісія з питань охорони праці.

Комісія складається з представників роботодавця та професійної спілки, а також уповноваженої найманими працівниками особи, спеціалістів з безпеки, гігієни праці та інших служб підприємства відповідно до типового

положення, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Рішення комісії мають рекомендаційний характер.

Стаття 17. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій

Роботодавець зобов'язаний за свої кошти забезпечити фінансування та організувати проведення попереднього (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року. За результатами періодичних медичних оглядів у разі потреби роботодавець повинен забезпечити проведення відповідних оздоровчих заходів. Медичні огляди проводяться відповідними закладами охорони здоров'я, працівники яких несуть відповідальність згідно із законодавством за відповідність медичного висновку фактичному стану здоров'я працівника. Порядок проведення медичних оглядів визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Роботодавець має право в установленому законом порядку притягнути працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності, а також зобов'язаний відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок позачерговий медичний огляд працівників:

- ✓ за заявою працівника, якщо він вважає, що погіршення стану його здоров'я пов'язане з умовами праці;
- ✓ за своєю ініціативою, якщо стан здоров'я працівника не дозволяє йому виконувати свої трудові обов'язки.

За час проходження медичного огляду за працівниками зберігаються місце роботи (посада) і середній заробіток.

Стаття 18. Навчання з питань охорони праці

Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварії.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.

Перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Посадові особи, діяльність яких пов'язана з організацією безпечного ведення робіт, під час прийняття на роботу і періодично, один раз на три роки, проходять навчання, а також перевірку знань з питань охорони праці за участю профспілок.

Порядок проведення навчання та перевірки знань посадових осіб з питань охорони праці визначається типовим положенням, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці.

У разі виявлення у працівників, у тому числі посадових осіб, незадовільних знань з питань охорони праці, вони повинні у місячний строк пройти повторне навчання і перевірку знань.

Вивчення основ охорони праці, а також підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів з охорони праці з урахуванням особливостей виробництва відповідних об'єктів економіки забезпечуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі освіти та науки в усіх навчальних закладах за програмами, погодженими із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

Стаття 19. Фінансування охорони праці

Фінансування охорони праці здійснюється роботодавцем.

Фінансування профілактичних заходів з охорони праці, виконання загальнодержавної, галузевих та регіональних програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, інших державних програм, спрямованих на запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням, передбачається, поряд з іншими джерелами фінансування, визначеними законодавством, у державному і місцевих бюджетах, що виділяються окремим рядком.

Для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми реалізованої продукції.

На підприємствах, що утримуються за рахунок бюджету, витрати на охорону праці передбачаються в державному або місцевих бюджетах і становлять не менше 0,2 відсотка від фонду оплати праці.

Суми витрат з охорони праці, що належать до валових витрат юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю, визначаються згідно з переліком заходів та засобів з охорони праці, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 20. Регулювання охорони праці у колективному договорі, угоді

У колективному договорі, угоді сторони передбачають забезпечення працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці на рівні, не нижчому

за передбачений законодавством, їх обов'язки, а також комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам, визначають обсяги та джерела фінансування зазначених заходів.

Стаття 22. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій

Роботодавець повинен організувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України за погодженням з всеукраїнськими об'єднаннями профспілок.

За підсумками розслідування нещасного випадку, професійного захворювання або аварії роботодавець складає акт за встановленою формою, один примірник якого він зобов'язаний видати потерпілому або іншій заінтересованій особі не пізніше трьох днів з моменту закінчення розслідування.

У разі відмови роботодавця скласти акт про нещасний випадок чи незгоди потерпілого з його змістом питання вирішуються посадовою особою органу державного нагляду за охороною праці, рішення якої є обов'язковим для роботодавця.

Рішення посадової особи органу державного нагляду за охороною праці може бути оскаржене у судовому порядку.

3.4 Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві

Здійснюється згідно Порядку про розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року №1112.

Цей Порядок визначає процедуру проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій, що сталися на підприємствах, в установах та організаціях залежно від форми власності, виду економічної діяльності або в їх філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах чи у фізичних осіб - підприємців, які відповідно до законодавства використовують найману працю (далі – підприємство), а також тих, що сталися з особами, які забезпечують себе роботою самостійно, за умови добровільної сплати ними внесків на державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання (далі – особи, які забезпечують себе роботою самостійно).

Дія цього Порядку поширюється на:

власників підприємств або уповноважені ними органи (далі – роботодавці);

осіб, у тому числі іноземців та осіб без громадянства, які відповідно до законодавства уклали з роботодавцем трудовий договір (контракт) або фактично були допущені до роботи в інтересах підприємства (далі – працівники), а також на осіб, які забезпечують себе роботою самостійно.

Згідно з цим Порядком проводиться розслідування та ведеться облік нещасних випадків, професійних захворювань, що сталися з особами, які відповідно до законодавства про працю працюють за трудовим договором (контрактом) у військових частинах (підрозділах) або на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління Міноборони, МВС, СБУ, Адміністрації Держприкордонслужби, Державного департаменту з питань виконання покарань, МНС.

Дія цього Порядку не поширюється на військовослужбовців та інших осіб, які проходять військову службу в зазначених частинах чи на підприємствах згідно із статутами військової служби,

Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, клінічними ординаторами, аспірантами, докторантами під час навчально-виховного процесу, у тому числі під час виробничого навчання, практики на виділеній ділянці підприємства під керівництвом уповноважених представників навчального закладу, визначається МОН за погодженням з Держнаглядом праці, відповідним профспілковим органом і виконавчою дирекцією Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань (далі – Фонд).

Проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з працівниками під час прямування на роботу чи з роботи пішки, на громадському, або іншому транспортному засобі, що не належить підприємству і не використовувався в інтересах підприємства, здійснюється згідно з Порядком розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 р. №270 (Додаток Б).

3.4.1 Розслідування та облік нещасних випадків

Розслідування проводиться у разі раптового погіршення стану здоров'я працівника або особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, одержання ними поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних іншою особою, гострого професійного захворювання і гострого професійного та інших отруєнь, одержання теплового удару, опіку, обмороження, у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани тощо), контакту з представниками тваринного і рослинного світу, що призвели до втрати працівником

працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу (легшу) роботу не менш як на один робочий день, у разі зникнення працівника під час виконання ним трудових обов'язків, а також у разі смерті працівника на підприємстві (далі - нещасні випадки).

До гострих професійних захворювань і гострих професійних отруєнь належать захворювання та отруєння, спричинені впливом небезпечних факторів, шкідливих речовин не більше ніж протягом однієї робочої зміни.

Гострі професійні захворювання спричиняються впливом хімічних речовин, іонізуючого та неіонізуючого випромінювання, значним фізичним навантаженням та перенапруженням окремих органів і систем людини. До них належать також інфекційні, паразитарні, алергійні захворювання.

Гострі професійні отруєння спричиняються в основному шкідливими речовинами гостроспрямованої дії.

Про кожний нещасний випадок потерпілий або працівник, який його виявив, чи інша особа - свідок нещасного випадку повинні негайно повідомити безпосереднього керівника робіт чи іншу уповноважену особу підприємства і вжити заходів до подання необхідної допомоги потерпілому.

У разі настання нещасного випадку безпосередній керівник робіт (уповноважена особа підприємства) зобов'язаний:

- ✓ терміново організувати подання першої медичної допомоги потерпілому, забезпечити у разі необхідності його доставку до лікувально-профілактичного закладу;

- ✓ повідомити про те, що сталося, роботодавця, керівника первинної організації профспілки, членом якої є потерпілий, або уповноважену найманими працівниками особу з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки;

- ✓ зберегти до прибуття комісії з розслідування (комісії із спеціального розслідування) нещасного випадку обстановку на робочому місці та устаткування у такому стані, в якому вони були на момент нещасного випадку (якщо це не загрожує життю чи здоров'ю інших працівників і не призведе до більш тяжких наслідків), а також вжити заходів до недопущення подібних випадків.

Лікувально-профілактичний заклад повинен про кожне звернення потерпілого з посиланням на нещасний випадок на виробництві без направлення підприємства передати протягом доби з використанням засобів зв'язку екстрене повідомлення за формою згідно з додатком 1:

- ✓ підприємству, де працює потерпілий;
- ✓ робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства, де працює потерпілий, або за місцем настання нещасного випадку з особою, яка забезпечує себе роботою

самостійно;

✓ установі (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби (далі - установа державної санітарно-епідеміологічної служби), які обслуговують підприємство, де працює потерпілий, або такій установі за місцем настання нещасного випадку з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, - у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння).

Роботодавець, одержавши повідомлення про нещасний випадок, зобов'язаний негайно:

а) повідомити з використанням засобів зв'язку про нещасний випадок:

✓ робочий орган виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням, підприємства за встановленою Фондом формою;

✓ підприємство, де працює потерпілий, - якщо потерпілий є працівником іншого підприємства;

✓ органи державної пожежної охорони за місцезнаходженням підприємства - у разі нещасного випадку, що стався внаслідок пожежі;

✓ установу державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, - у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння);

б) утворити наказом комісію з розслідування нещасного випадку (далі - комісія) у складі не менше ніж три особи та організувати розслідування.

До складу комісії включаються керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій спеціаліста з питань охорони праці (голова комісії)/ керівник структурного підрозділу підприємства, на якому стався нещасний випадок, представник робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства (за згодою), представник первинної організації профспілки, членом якої є потерпілий, або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки, інші особи.

У разі настання нещасного випадку з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого, до складу комісії обов'язково включається представник робочого органу Фонду за місцезнаходженням підприємства.

До складу комісії не може включатися керівник робіт, який безпосередньо відповідає за стан охорони праці на робочому місці, де стався нещасний випадок.

У разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) до складу комісії включається також представник установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, та робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства.

На підприємствах, де немає структурних підрозділів, до складу комісії включається представник роботодавця.

Потерпілий або особа, яка представляє його інтереси, не включається до складу комісії, але має право брати участь у її засіданнях, висловлювати свої пропозиції, додавати до матеріалів розслідування документи, що стосуються нещасного випадку, давати відповідні пояснення, в тому числі викладати в усній і письмовій формі особисту думку щодо обставин і причин нещасного випадку та одержувати від голови комісії інформацію про хід проведення розслідування.

Члени комісії мають право одержувати письмові та усні пояснення від роботодавця, посадових осіб та інших працівників підприємства, а також проводити опитування потерпілих та свідків нещасного випадку.

У разі коли нещасний випадок стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно (крім випадків, передбачених пунктом 41 цього Порядку), розслідування організує робочий орган виконавчої дирекції Фонду за місцем настання нещасного випадку, для чого утворює наказом комісію у складі не менше ніж три особи.

Комісія зобов'язана протягом трьох днів:

- ✓ обстежити місце нещасного випадку, одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо, опитати свідків нещасного випадку та причетних до нього осіб;

- ✓ визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;

- ✓ з'ясувати обставини і причини нещасного випадку;

- ✓ визначити, чи пов'язаний цей випадок з виробництвом;

- ✓ установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;

- ✓ скласти акт розслідування нещасного випадку за формою Н-5 у трьох примірниках (далі - акт форми Н-5), а також акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, за формою Н-1 у шести примірниках (далі - акт форми Н-1), якщо цей нещасний випадок визнано таким, що пов'язаний з виробництвом, або акт про нещасний випадок, не пов'язаний з виробництвом, за формою НПВ, якщо цей нещасний випадок визнано таким, що не пов'язаний з виробництвом (далі - акт форми НПВ), і передати їх на затвердження роботодавцю;

- ✓ у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом, крім акта форми Н-1 скласти також у чотирьох примірниках карту обліку професійного захворювання (отруєння) за формою П-5 (далі - карта форми П-5).

Акти форми Н-5 і форми Н-1 (або форми НПВ) підписуються головою і всіма членами комісії. У разі незгоди із змістом зазначених актів член комісії письмово викладає свою окрему думку, яка додається до акта форми Н-5 і є його невід'ємною частиною, про що робиться запис в акті

форми Н-5.

У разі виникнення потреби у проведенні лабораторних досліджень, експертизи, випробувань для встановлення обставин і причин нещасного випадку строк розслідування може бути продовжено за погодженням з територіальним органом Держнаглядохоронпраці за місцезнаходженням підприємства, але не більше ніж на місяць, про що роботодавець видає наказ.

Визнаються пов'язаними з виробництвом нещасні випадки, що сталися з працівниками під час виконання трудових обов'язків, у тому числі у відрядженні, а також ті, що сталися у період:

- ✓ перебування на робочому місці, на території підприємства або в іншому місці, пов'язаному з виконанням роботи, починаючи з моменту прибуття працівника на підприємство до його відбуття, який повинен фіксуватися відповідно до вимог правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, у тому числі протягом робочого та надурочного часу, або виконання завдань роботодавця в неробочий час, під час відпустки, у вихідні, святкові та неробочі дні;

- ✓ підготовки до роботи та приведення в порядок після закінчення роботи знарядь виробництва, засобів захисту, одягу, а також виконання заходів особистої гігієни, пересування по території підприємства перед початком роботи і після її закінчення;

- ✓ проїзду на роботу чи з роботи на транспортному засобі, що належить підприємству, або на іншому транспортному засобі, наданому роботодавцем;

- ✓ використання власного транспортного засобу в інтересах підприємства з дозволу або за дорученням роботодавця в установленому роботодавцем порядку;

- ✓ виконання дій в інтересах підприємства, на якому працює потерпілий, тобто дій, які не належать до трудових обов'язків працівника (подання необхідної допомоги іншому працівникові, дій щодо запобігання аваріям або рятування людей та майна підприємства, інших дій за розпорядженням або дорученням роботодавця) ;

- ✓ ліквідації аварії, наслідків надзвичайної ситуації техногенного і природного характеру на виробничих об'єктах і транспортних засобах, що використовуються підприємством;

- ✓ подання необхідної допомоги або рятування людей, виконання дій, пов'язаних із запобіганням нещасним випадкам з іншими особами у процесі виконання трудових обов'язків;

- ✓ надання підприємством шефської допомоги;

- ✓ перебування у транспортному засобі або на його стоянці, на території вахтового селища, у тому числі під час змінного відпочинку, якщо настання нещасного випадку пов'язане з виконанням потерпілим трудових обов'язків або з впливом на нього небезпечних чи шкідливих виробничих факторів або середовища;

- ✓ прямування працівника до об'єкта (між об'єктами) обслуговування за затвердженими маршрутами або до будь-якого об'єкта за дорученням роботодавця;

- ✓ прямування до/чи з місця відрядження згідно з установленим завданням.

Визнаються пов'язаними з виробництвом також випадки раптового погіршення стану здоров'я працівника або його смерті внаслідок гострої серцево-судинної недостатності під час перебування на підземних роботах (видобування корисних копалин, будівництво, реконструкція, технічне переоснащення і капітальний ремонт шахт, рудників, копалень, метрополітенів, підземних каналів, тунелів та інших підземних споруд, геологорозвідувальні роботи, які проводяться під землею) чи після виведення працівника на поверхню з ознаками гострої серцево-судинної недостатності, що підтверджено медичним висновком.

Нещасні випадки, пов'язані із завданням тілесних ушкоджень іншою особою, або вбивство працівника під час виконання чи у зв'язку з виконанням ним трудових (посадових) обов'язків чи дій в інтересах підприємства незалежно від порушення кримінальної справи розслідуються відповідно до цього Порядку. Такі випадки визнаються пов'язаними з виробництвом (крім випадків, що сталися з особистих мотивів).

Нещасні випадки, що сталися внаслідок раптового погіршення стану здоров'я працівника під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків визнаються пов'язаними з виробництвом за умови, що погіршення стану здоров'я працівника сталося внаслідок впливу небезпечних чи шкідливих виробничих факторів, що підтверджено медичним висновком, або якщо потерпілий не проходив медичного огляду, передбаченого законодавством, а робота, що виконувалася, протипоказана потерпілому відповідно до медичного висновку про стан його здоров'я.

Медичний висновок щодо зв'язку погіршення стану здоров'я працівника з впливом на нього небезпечних чи шкідливих виробничих факторів або щодо протипоказання за станом здоров'я працівника виконувати зазначену роботу видається лікувально-профілактичним закладом за місцем лікування потерпілого на запит роботодавця та/або голови-комісії.

Не визнаються пов'язаними з виробництвом нещасні випадки, що сталися з працівниками:

- ✓ за місцем постійного проживання на території польових і вахтових селищ;

- ✓ під час використання ними в особистих цілях транспортних засобів, машин, механізмів, устаткування, інструментів, що належать або використовуються підприємством (крім випадків, що сталися внаслідок їх несправності);

- ✓ унаслідок отруєння алкоголем, наркотичними засобами,

токсичними чи отруйними речовинами, а також унаслідок їх дії (асфіксія, інсульт, зупинка серця тощо), за наявності відповідного медичного висновку, якщо це не пов'язане із застосуванням таких речовин у виробничих процесах чи порушенням вимог безпеки щодо їх зберігання і транспортування або якщо потерпілий, який перебував у стані алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння, до нещасного випадку був відсторонений від роботи відповідно до вимог правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства або колективного договору;

✓ у разі підтвердженого відповідним медичним висновком алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння, не зумовленого виробничим процесом, яке стало основною причиною нещасного випадку за відсутності технічних та організаційних причин його настання;

✓ під час скоєння ними злочину, що встановлено обвинувальним вироком суду;

✓ у разі смерті або самогубства крім зазначених вище випадків.

Роботодавець, а у разі нещасного випадку, що стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, - керівник робочого органу виконавчої дирекції Фонду, який призначив комісію, повинен розглянути і затвердити примірники актів форми Н-5 і форми Н-1 (або форми НПВ) протягом доби після одержання матеріалів, підготовлених комісією за підсумками її роботи (далі - матеріали розслідування).

Нещасні випадки реєструються у журналі роботодавцем, а у разі нещасного випадку, що стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, - робочим органом виконавчої дирекції Фонду, в якому зареєстровано цю особу.

Примірник затвердженого акта форми Н-5 разом з примірником затвердженого акта форми Н-1 (або форми НПВ) і примірником матеріалів розслідування карти форми П-5 - у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), протягом трьох діб надсилаються роботодавцем керівникові (спеціалістові) служби охорони праці або посадовій особі (спеціалісту), на яку роботодавцем покладено виконання функцій з питань охорони праці, підприємства, працівником якого є потерпілий.

Примірник затвердженого акта форми Н-5 разом з примірником затвердженого акта форми Н-1 (або форми НПВ), примірник карти форми П-5 - у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) протягом трьох діб надсилаються роботодавцем:

✓ потерпілому або особі, яка представляє його інтереси;

✓ робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства.

Примірник затвердженого акта форми Н-1 (або форми НПВ) протягом трьох діб надсилається роботодавцем:

✓ керівникові структурного підрозділу підприємства, де стався

нешасний випадок, для здійснення заходів щодо запобігання подібним випадкам;

✓ територіальному органу Держнаглядохоронпраці за місцезнаходженням підприємства;

✓ первинній організації профспілки, представник якої брав участь у роботі комісії, або уповноваженій найманими працівниками особи з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки.

Копія акта форми Н-1 надсилається органу, до сфери управління якого належить підприємство, а у разі відсутності такого органу - місцевій держадміністрації.

У разі гострого професійного захворювання (отруєння) копія акта форми Н-1 надсилається разом з примірником карти форми П-5 до установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, працівником якого є потерпілий, і веде облік випадків гострих професійних захворювань (отруєнь).

Примірник акта форми Н-5 разом з примірником акта форми Н-1 (або форми НПВ), карти форми П-5 - у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), матеріалами розслідування підлягає зберіганню на підприємстві протягом 45 років, у разі реорганізації підприємства - передаються правонаступникові, який бере на облік цей нещасний випадок, а у разі ліквідації підприємства - до державного архіву.

У робочому органі виконавчої дирекції Фонду примірник акта форми Н-5 разом з примірником акта форми Н-1 (або форми НПВ), карти форми П-5 - у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) підлягає зберіганню протягом 45 років.

По закінченні періоду тимчасової непрацездатності або у разі смерті потерпілого внаслідок травми, одержаної під час нещасного випадку, роботодавець, який бере на облік нещасний випадок, складає повідомлення про наслідки нещасного випадку за формою Н-2 згідно з додатком 7 і в десятиденний строк надсилає його організаціям і особам, яким надсилався акт форми Н-1 (або форми НПВ).

Повідомлення про наслідки нещасного випадку обов'язково додається до акта форми Н-1 або форми НПВ і зберігається разом з ним відповідно до цього Порядку.

Нещасний випадок, про який своєчасно не було повідомлено безпосереднього керівника чи роботодавця потерпілого або внаслідок якого втрата працездатності настала не одразу, розслідується і береться на облік згідно з цим Порядком протягом місяця після надходження заяви потерпілого чи особи, яка представляє його інтереси (незалежно від строку, коли він стався).

У разі реорганізації підприємства, на якому стався такий випадок, розслідування проводиться його правонаступником, а у разі ліквідації підприємства встановлення факту нещасного випадку розглядається у

судовому порядку.

Нещасний випадок, що стався з працівником на території підприємства або в іншому місці роботи під час перерви, що надається згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, а також лід час перебування працівника на території підприємства у зв'язку з проведенням виробничої наради, одержанням заробітної плати, проходженням обов'язкового медичного огляду або проведенням з дозволу чи з ініціативи роботодавця професійних та кваліфікаційних конкурсів і тренувальних занять, розслідується та береться на облік згідно з вимогами цього Порядку.

Нещасний випадок, що стався на певному підприємстві з працівником іншого підприємства під час виконання ним завдання в інтересах свого підприємства, розслідується комісією підприємства, на якому стався нещасний випадок, за участю представників підприємства, працівником якого є потерпілий. Такий випадок береться на облік підприємством, працівником якого є потерпілий.

Підприємство, на якому стався нещасний випадок, зберігає примірник акта форми Н-1 протягом періоду, необхідного для виконання передбачених актом профілактичних заходів щодо запобігання подібним випадкам, але не менше ніж один рік.

Нещасний випадок, що стався з працівником, який тимчасово був переведений в установленому порядку на інше підприємство або виконував роботи за сумісництвом, розслідується і береться на облік підприємством, на яке його було переведено або на якому він працював за сумісництвом.

Нещасний випадок, що стався з працівником під час виконання роботи під керівництвом посадових осіб підприємства, на якому він працює, на виділеній території, об'єкті, дільниці іншого підприємства, розслідується і береться на облік підприємством, працівником якого є потерпілий. У розслідуванні такого випадку бере участь представник підприємства, на якому стався нещасний випадок.

Нещасні випадки, що сталися з вихованцями, учнями, студентами, курсантами, слухачами, стажистами, клінічними ординаторами, аспірантами, докторантами під час проходження ними виробничого навчання, практики або виконання робіт на підприємстві під керівництвом його посадових осіб, розслідуються і беруться на облік цим підприємством. У розслідуванні бере участь представник навчального закладу.

Нещасні випадки, що сталися з громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які входять до складу екіпажів (бригад) транспортних засобів (автомобілів, поїздів, літаків, морських та річкових суден тощо), під час перебування за кордоном (в портах, аеропортах, доках, станціях, судноремонтних заводах, майстернях тощо), розслідуються відповідно до цього Порядку, якщо інше не передбачено

міжнародними договорами України.

Контроль за своєчасністю і об'єктивністю розслідування нещасних випадків, їх документальним оформленням та обліком, виконанням заходів щодо усунення причин нещасних випадків здійснюють органи державного управління, органи державного нагляду за охороною праці, виконавча дирекція Фонду та її робочі органи відповідно до компетенції.

Громадський контроль здійснюють профспілки через свої виборні органи і представників, а також уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці.

Зазначені у цьому пункті органи та особи мають право вимагати у межах своєї компетенції від роботодавця проведення повторного (додаткового) розслідування нещасного випадку, затвердження чи перегляду затвердженого акта форми Н-5, акта форми Н-1 (або форми НПВ), визнання нещасного випадку пов'язаним з виробництвом і складення акта форми Н-1, якщо ними виявлено порушення вимог цього Порядку чи інших нормативно-правових актів з охорони праці.

Посадова особа органу Держнаглядохоронпраці має право у разі відмови роботодавця скласти або затвердити акт форми Н-5, акт форми Н-1 (або форми НПВ) чи незгоди потерпілого або особи, яка представляє його інтереси, із змістом акт форми Н-5, акта форми Н-1 (або форми НПВ), надходження скарги або незгоди з висновками розслідування про обставини та причини нещасного випадку чи приховання нещасного випадку видавати обов'язкові для виконання роботодавцем або робочим органом виконавчої дирекції Фонду - у разі нещасного випадку з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, приписи за формою Н-9 щодо необхідності проведення розслідування (повторного розслідування) нещасного випадку, затвердження чи перегляду затвердженого акта форми Н-5, акта форми Н-1 (або форми НПВ), визнання чи невизнання нещасного випадку пов'язаний з виробництвом і складення акта форми Н-1 (або форми НПВ).

Рішення посадової особи органу Держнаглядохоронпраці може бути оскаржено у судовому порядку. На час розгляду справи у суді дія припису припиняється.

Роботодавець зобов'язаний у п'ятиденний строк після одержання припису за формою Н-9 видати наказ про виконання запропонованих у приписі заходів, а також притягнути до відповідальності працівників, які попустили порушення законодавства про охорону праці. Про виконання цих заходів роботодавець повідомляє письмово орган Держнаглядохоронпраці, посадова особа якого видала припис, в установленний ним строк.

3.4.2 Спеціальне розслідування нещасних випадків

Спеціальному розслідуванню підлягають:

- ✓ нещасні випадки із смертельними наслідками;
- ✓ групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками, незалежно від ступеня тяжкості ушкодження їх здоров'я;
- ✓ випадки смерті працівників на підприємстві; випадки зникнення працівників під час виконання трудових (посадових) обов'язків;
- ✓ нещасні випадки з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого (за рішенням органів Держнаглядохоронпраці).

Віднесення нещасних випадків до таких, що спричинили тяжкі наслідки, у тому числі до нещасних випадків з можливою інвалідністю потерпілого, здійснюється відповідно до Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості, що затверджується МОЗ.

Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок із смертельним наслідком, нещасний випадок з тяжким наслідком, випадок смерті працівника на підприємстві, а також випадок зникнення працівника під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків роботодавець зобов'язаний негайно передати з використанням засобів зв'язку повідомлення за формою:

- ✓ територіальному органу Держнаглядохоронпраці за місцезнаходженням підприємства;
- ✓ органу прокуратури за місцем настання нещасного випадку;
- ✓ робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства;
- ✓ органу, до сфери управління якого належить підприємство (у разі його відсутності – місцевій держадміністрації);
- ✓ установі державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, – у разі гострих професійних захворювань (отруєнь);
- ✓ первинній організації профспілки, членом якої є потерпілий;
- ✓ органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій за місцем настання нещасного випадку та іншим органам (у разі потреби).

Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок із смертельним наслідком, нещасний випадок, що спричинив тяжкі наслідки, а також про випадок смерті або зникнення під час виконання робіт особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, робочий орган виконавчої дирекції Фонду зобов'язаний негайно передати з використанням засобів зв'язку повідомлення:

- ✓ територіальному органу Держнаглядохоронпраці за місцем настання нещасного випадку;
- ✓ органу прокуратури за місцем настання нещасного випадку;

- ✓ місцевій держадміністрації;
- ✓ установі державної санітарно-епідеміологічної служби за місцем настання нещасного випадку – у разі гострих професійних захворювань (отруєнь);
- ✓ органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та іншим органам (у разі потреби).

Зазначені у цьому пункті органи (організації) повідомляють про нещасний випадок органи (організації) вищого рівня.

Повідомлення надсилається також у разі, коли смерть потерпілого настала внаслідок нещасного випадку, що стався раніше. Спеціальне розслідування такого випадку здійснюється в установленому порядку з використанням матеріалів раніше проведеного розслідування.

Спеціальне розслідування нещасного випадку проводиться комісією із спеціального розслідування нещасного випадку (далі – спеціальна комісія), що призначається наказом керівника територіального органу Держнагляддохоронпраці за місцезнаходженням підприємства або за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, чи внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, за погодженням з органами, представники яких входять до її складу.

До складу спеціальної комісії включаються:

- ✓ посадова особа територіального органу Держнагляддохоронпраці (голова комісії);
- ✓ представник робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства або за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, чи внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;
- ✓ представник органу, до сфери управління якого належить підприємство, а у разі його відсутності – місцевій держадміністрації, якщо нещасний випадок стався з особою, яка забезпечує себе роботою, самостійно, чи внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;
- ✓ керівник (спеціаліст) служби охорони праці підприємства або інший представник роботодавця;
- ✓ представник первинної організації профспілки підприємства, членом якої є потерпілий, або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки;
- ✓ представник профспілкового органу вищого рівня;
- ✓ представник установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, або такої установи за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, – у разі представник інспекції державного технічного нагляду Мінагрополітики якщо нещасний випадок стався під час експлуатації зареєстрованих в інспекції сільськогосподарських машин (трактори, самохідні шасі, самохідні сільськогосподарські, дорожньо-

будівельні і меліоративні машини, тракторні причеми, обладнання тваринницьких ферм, посівні та збиральні машини).

Залежно від кількості загиблих, характеру і можливих наслідків аварії до складу спеціальної комісії можуть бути включені спеціалісти органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, представники органів охорони здоров'я та інших органів.

Потерпілий або особа, яка представляє його інтереси, не включається до складу спеціальної комісії, але має право брати участь у засіданнях комісії, висловлювати свої пропозиції, додавати до матеріалів розслідування документи, що стосуються нещасного випадку, викладати особисту думку щодо обставин і причин нещасного випадку та одержувати від голови комісії інформацію про хід проведення розслідування.

Члени спеціальної комісії мають право одержувати письмові та усні пояснення від роботодавця, посадових осіб, працівників підприємства, а також проводити опитування потерпілих та інших осіб-свідків нещасного випадку.

Спеціальне розслідування нещасного випадку проводиться протягом 10 робочих днів. У разі необхідності строк спеціального розслідування може бути продовжений органом, який призначив спеціальну комісію.

Спеціальна комісія зобов'язана:

- ✓ обстежити місце, де стався нещасний випадок, одержати письмові чи усні пояснення від роботодавця і його представників, посадових осіб, працівників підприємства, потерпілого, якщо це можливо, опитати інших осіб-свідків нещасного випадку та осіб, причетних до нього; визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;

- ✓ з'ясувати обставини і причини нещасного випадку;

- ✓ визначити, чи пов'язаний цей випадок з виробництвом;

- ✓ установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, а також розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;

- ✓ зустрітися з потерпілими або членами їх сімей чи особами, які представляють їх інтереси, з метою розгляду питань щодо розв'язання соціальних проблем, які виникли внаслідок нещасного випадку, внесення пропозицій щодо їх розв'язання відповідним органам, а також дати потерпілим (членам їх сімей, особам, які представляють інтереси потерпілих) роз'яснення щодо їх прав у зв'язку з настанням нещасного випадку.

У разі потреби у проведенні лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи для встановлення причини нещасного випадку і розроблення заходів щодо запобігання подібним випадкам роботодавець зобов'язаний за рішенням спеціальної комісії утворити експертну комісію із залученням до її роботи за рахунок

коштів підприємства експертів-спеціалістів науково-дослідних, проектно-конструкторських, експертних та інших організацій, органів виконавчої влади та державного нагляду за охороною праці.

Після ознайомлення з необхідними матеріалами, обстеження місця події та проведення лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи експертна комісія складає висновок, у якому стисло викладаються обставини, визначаються причини нещасного випадку, гострого професійного захворювання (отруєння), зазначаються допущені порушення вимог нормативно-правових актів з охорони праці, а також заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам.

Медичні заклади, заклади судово-медичної експертизи, органи прокуратури і внутрішніх справ та інші органи зобов'язані безоплатно надавати на запит голови спеціальної комісії відповідні матеріали та висновки, що стосуються нещасного випадку, у визначені цим Порядком строки розслідування, а у випадках, коли необхідні висновки судово-гістологічної та судово-токсикологічної експертизи, – після проведення відповідних досліджень.

Під час спеціального розслідування роботодавець зобов'язаний:

- ✓ зробити у разі необхідності фотознімки місця, де стався нещасний випадок, пошкоджених об'єктів, машин, механізмів, устаткування, інструменту, а також надати спеціальній комісії технічну документацію та інші необхідні матеріали;

- ✓ створити належні умови для роботи спеціальної комісії, забезпечити її для цілей розслідування транспортними засобами, засобами зв'язку, службовими приміщеннями;

- ✓ організувати у разі розслідування випадків гострого професійного захворювання (отруєння) медичне обстеження працівників відповідної ділянки підприємства;

- ✓ забезпечити проведення необхідних лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи тощо;

- ✓ організувати друкування, тиражування і оформлення в необхідній кількості матеріалів спеціального розслідування, передбачених цим Порядком.

Роботодавець, працівником якого є потерпілий, компенсує витрати, пов'язані з діяльністю спеціальної комісії та залучених до її роботи спеціалістів. Відшкодування витрат на відрядження працівників, які є членами спеціальної комісії або залучені до її роботи, роботодавець здійснює в розмірах, передбачених нормами відшкодування витрат на відрядження за рахунок валових витрат, шляхом переказу відповідної суми на реєстраційні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства бюджетним установам, та поточні рахунки, відкриті у банківських установах на території України суб'єктами господарювання.

За результатами спеціального розслідування складаються акт форми Н-5, акт форми Н-1 стосовно кожного потерпілого, нещасний

випадок з яким визнано таким, що пов'язаний з виробництвом, або форми НПВ в іншому випадку, карта форми П-5 стосовно кожного потерпілого у разі настання гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом, а також оформляються інші матеріали спеціального розслідування, передбачені пунктами 54 і 55 цього Порядку.

Кількість примірників акта форми Н-5, акта форми Н-1 (або форми НПВ), карти форми П-5 визначається залежно від кількості потерпілих та органів, яким зазначені документи надсилаються.

В акті спеціального розслідування нещасного випадку, який стався внаслідок аварії, зазначається її категорія.

Примірники актів форми Н-5, форми Н-1 (або форми НПВ) підписуються головою і всіма членами спеціальної комісії протягом п'яти днів після оформлення матеріалів спеціального розслідування.

У разі незгоди із змістом акта форми Н-5, форми Н-1 (або форми НПВ) член комісії письмово викладає окрему думку, яка додається до акта і є його невід'ємною частиною, про що зазначається в акті форми Н-5.

Керівник органу Держнаглядохоронпраці або Держатомрегулювання, який призначив спеціальну комісію, повинен розглянути і затвердити примірники актів форми Н-5 та форми Н-1 (або форми НПВ) протягом доби після надходження матеріалів спеціального розслідування.

На вимогу потерпілого або особи, яка представляє його інтереси, голова спеціальної комісії зобов'язаний ознайомити їх з документами, що містяться в матеріалах спеціального розслідування.

До матеріалів спеціального розслідування належать:

✓ копія рішення Кабінету Міністрів України про створення комісії з розслідування групового нещасного випадку (аварії з потерпілими), якщо воно приймалось;

✓ копія наказу органу Держнаглядохоронпраці або Держатомрегулювання про призначення спеціальної комісії;

✓ примірник акта форми Н-5;

✓ примірник акта форми Н-1 (або форми НПВ) стосовно кожного потерпілого, примірник карти форми П-5 стосовно кожного потерпілого у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом;

✓ протокол огляду місця, де стався нещасний випадок, згідно з додатком 10;

✓ ескіз місця, де стався нещасний випадок, згідно з додатком 11, необхідні плани, схеми, фотознімки такого місця, пошкоджених об'єктів, машин, механізмів, устаткування, інструменту тощо;

✓ висновок експертної комісії, якщо вона утворювалася, та висновок експертизи (науково-технічної, медичної тощо), якщо вона проводилася;

✓ медичний висновок про причини смерті або характер і ступінь

тяжкості травми потерпілого, а також про стан алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння;

- ✓ висновок лікувально-профілактичного закладу про розслідування випадків виявлення гострих професійних захворювань (отруєнь), результати санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу, проведених установами, організаціями, лабораторіями, яким надано право проводити такі дослідження (у разі їх проведення);

- ✓ протоколи рішень спеціальної комісії про розподіл функцій між членами цієї комісії та про призначення експертної комісії;

- ✓ протоколи опитування та пояснювальні записки потерпілих, свідків та інших осіб, причетних до нещасного випадку;

- ✓ копії документів про проходження потерпілим навчання та інструктажів з охорони праці;

- ✓ витяги із законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці, вимоги яких були порушені;

- ✓ копії приписів, протоколів про адміністративні правопорушення, що стосуються нещасного випадку, виданих роботодавцеві посадовими особами органів державного нагляду за охороною праці до настання нещасного випадку і під час його розслідування;

- ✓ довідка про матеріальну шкоду, заподіяну внаслідок настання нещасного випадку, та надання потерпілому чи членам його сім'ї матеріальної допомоги.

Спеціальне розслідування випадку смерті працівника на підприємстві проводиться з урахуванням вимог цього Порядку.

Матеріали спеціального розслідування випадку смерті працівника на підприємстві повинні містити:

- ✓ копію наказу органу Держнаглядохоронпраці або Держатомрегулювання про призначення комісії із спеціального розслідування цього випадку;

- ✓ примірник акта форми Н-5;

- ✓ примірник акта форми Н-1 (або форми НПВ) стосовно потерпілого, примірник карти форми П-5 стосовно потерпілого у разі настання гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом;

- ✓ протокол огляду місця, де стався такий випадок, за встановленою формою;

- ✓ медичний висновок про причини смерті, а також про стан алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння;

- ✓ інші документи залежно від обставин і причин цього випадку.

Роботодавець у п'ятиденний строк після затвердження акта форми Н-5 зобов'язаний:

- ✓ видати наказ про виконання запропонованих спеціальною

комісією заходів та запобігання виникненню подібних випадків, який обов'язково додається до матеріалів спеціального розслідування, а також притягнути згідно із законодавством до відповідальності працівників, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, посадових (робочих) інструкцій. Про виконання запропонованих заходів роботодавець повідомляє у письмовій формі органи, які брали участь у розслідуванні, у зазначені в акті форми Н-5 строки;

✓ надіслати за рахунок підприємства копії матеріалів, зазначених у цьому Порядку, органам прокуратури, іншим органам, представники яких брали участь у спеціальному розслідуванні, Держнагляддохоронпраці, Національному науково-дослідному інституту охорони праці, виконавчій дирекції Фонду, а у разі розслідування випадків виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) – також установі державно санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, працівником якого є потерпілий.

Примірник затвердженого акта форми Н-5 разом з примірником затвердженого акта форми Н-1 (або форми НПВ), примірником карти форми П-5 – у разі гострого професійного захворювання (отруєння) надсилається:

✓ потерпілому, членам його сім'ї або особі, яка представляє його інтереси; робочому органу виконавчої дирекції Фонду заходженням підприємства;

✓ територіальному органу держнагляддохоронпраці за місцезнаходженням підприємства.

Примірник матеріалів спеціального розслідування залишається на підприємстві та зберігається відповідно до цього Порядку 45 років.

3.4.3 Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин

Роботодавець на підставі актів форми Н-1 та форми НПВ подає відповідним організаціям державну статистичну звітність про потерпілих за формою, затвердженою Держкомстатом, та несе відповідальність за її достовірність.

Роботодавець зобов'язаний проводити аналіз причин нещасних випадків за підсумками кварталу, півріччя і року та розробляти і виконувати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Органи, до сфери управління яких належать підприємства, місцеві держадміністрації зобов'язані на підставі актів форми Н-1 проводити аналіз обставин і причин нещасних випадків за підсумками кожного півріччя і року в цілому, доводити його результати до відома підприємств, що належать до сфери їх управління, а також розробляти і виконувати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Органи державного управління охороною праці, органи державного нагляду за охороною праці, виконавча дирекція Фонду та її робочі органи, профспілки перевіряють в межах своєї компетенції ефективність роботи з

профілактики нещасних випадків.

Підприємства та органи, до сфери управління яких вони належать, а також робочі органи виконавчої дирекції Фонду ведуть облік усіх нещасних випадків.

Держнаглядохоронпраці, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві держадміністрації ведуть оперативний облік нещасних випадків, які підлягають спеціальному розслідуванню,

Органи державної пожежної охорони ведуть облік осіб, які постраждали під час пожеж, а установи державної санітарно-епідеміологічної служби та робочі органи виконавчої дирекції Фонду – облік осіб, які постраждали від гострих професійних захворювань (отруєнь).

Збирання-статистичних даних та розроблення форм державної статистичної звітності про осіб, які постраждали від нещасних випадків на підприємствах, здійснюють органи державної статистики.

3.4.4 Розслідування та облік випадків хронічних професійних захворювань і отруєнь

Усі виявлені випадки хронічних професійних захворювань і отруєнь (далі – професійні захворювання) підлягають розслідуванню.

Професійний характер захворювання визначається експертною комісією у складі спеціалістів спеціалізованого лікувально-профілактичного закладу згідно з переліком, що затверджується МОЗ.

У разі необхідності до роботи експертної комісії залучаються спеціалісти (представники) підприємства, робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства, первинної організації профспілки, членом якої є потерпілий, або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо хворий не є членом профспілки.

Віднесення захворювання до професійного проводиться відповідно до процедури встановлення зв'язку захворювання з умовами праці згідно з додатком 13.

Зв'язок професійного захворювання з умовами праці працівника визначається на підставі клінічних даних і санітарно-гігієнічної характеристики умов праці, що складається установою державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, де працює хворий, за участю спеціалістів (представників) підприємства, первинної організації профспілки, членом якої є хворий, або уповноваженої найманими працівниками особи з питань охорони праці, якщо хворий не є членом профспілки, та робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства. Санітарно-гігієнічна характеристика видається на запит керівника лікувально-профілактичного закладу, що обслуговує підприємство, або спеціаліста з професійної патології міста (області, Автономної Республіки Крим), завідуючого

відділенням професійної патології міської (обласної, Автономної Республіки Крим) лікарні.

Порядок складення та вимоги до санітарно-гігієнічної характеристики умов праці затверджується МОЗ.

У разі підозри на професійне захворювання лікувально-профілактичний заклад направляє працівника з відповідними документами, перелік яких визначено процедурою встановлення зв'язку захворювання з умовами праці згідно з додатком 13, на консультацію до головного спеціаліста з професійної патології міста, області, Автономної Республіки Крим.

Для встановлення діагнозу і зв'язку захворювання з впливом шкідливих виробничих факторів і трудового процесу головний спеціаліст з професійної патології міста, області, Автономної Республіки Крим (штатний або позаштатний) направляє хворого до спеціалізованого лікувально-профілактичного закладу.

До такого закладу направляється для встановлення діагнозу також хворий, який проходив обстеження в іншому науково-дослідному інституті медичного профілю.

Спеціалізовані лікувально-профілактичні заклади проводять амбулаторне та стаціонарне обстеження працівників за відповідним направленням. Відповідальність за встановлення діагнозу щодо хронічних професійних захворювань, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України, покладається на керівників цих закладів.

Спеціалізованими лікувально-профілактичними закладами стосовно кожного хворого складається повідомлення за формою П-3. Протягом трьох діб після встановлення діагнозу це повідомлення надсилається роботодавцю та керівнику підприємства, шкідливі виробничі фактори на якому призвели до виникнення професійного захворювання, установі державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує це підприємство, робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства.

У разі реорганізації підприємства, шкідливі виробничі фактори на якому призвели до настання професійного захворювання, зазначене повідомлення надсилається правонаступнику.

Роботодавець організовує розслідування причин виникнення професійного захворювання та наказом призначає комісію з розслідування причин виникнення професійного захворювання (далі – комісія з розслідування), до складу якої входять представник установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство (голова комісії), представники лікувально-профілактичного закладу, що обслуговує підприємство, підприємства, працівником якого є потерпілий, первинної організації профспілки, членом якої є потерпілий, або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки, робочого органу виконавчої

дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства. До розслідування в разі потреби можуть залучатися представники інших органів.

Розслідування випадку професійного захворювання проводиться протягом десяти робочих днів після надходження повідомлення за формою П-3.

У розслідуванні причин професійного захворювання інфекційної та паразитарної етіології обов'язково беруть участь фахівці з епідеміології та паразитології установи державної санітарно-епідеміологічної служби/ яка обслуговує підприємство.

У разі потреби роботодавець продовжує за поданням голови комісії з розслідування строк розслідування, але не більше ніж на один місяць. Копія наказу надсилається всім членам комісії.

Розслідування причин двох та більше професійних захворювань, на які страждає одна особа, проводиться у міру встановлення професійного характеру цих захворювань за наявності повідомлення. В акті розслідування зазначається, чи раніше у цієї особи було виявлено професійне захворювання, діагноз, рік його виявлення.

Роботодавець зобов'язаний подати комісії з розслідування дані санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу, важкості та напруженості праці на робочому місці, нормативні документи (ДСТУ, ГОСТ тощо), технологічні регламенти виробництва, відомості про професійні обов'язки працівника, забезпечити комісію приміщенням, транспортними засобами і засобами зв'язку, організувати друкування, розмноження і оформлення в необхідній кількості матеріалів розслідування.

У разі відсутності даних санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу, важкості та напруженості праці на робочому місці, шкідливі виробничі фактори на якому призвели до настання професійного захворювання, роботодавець за власні кошти негайно організовує дослідження умов праці. Якщо робоче місце потерпілого не збереглося, використовуються результати дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу та санітарно-гігієнічна характеристика аналогічного робочого місця.

Комісія з розслідування зобов'язана:

- ✓ розробити програму розслідування причин виникнення професійного захворювання;
- ✓ розглянути питання про необхідність залучення до її роботи експертів;
- ✓ провести розслідування обставин та причин виникнення професійного захворювання;
- ✓ скласти акт розслідування хронічного професійного захворювання за формою П-4 (далі - акт форми П-4) згідно з додатком 15, у якому відобразити заходи щодо запобігання розвитку професійного захворювання та забезпечення нормалізації умов праці, а також установити

осіб, які не виконали відповідні вимоги законодавства про охорону праці і про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.

У разі коли роботодавець або інші члени комісії відмовляються підписати акт форми П-4, складається відповідний акт, який є невід'ємною частиною акта форми П-4.

Акт форми П-4 затверджує головний державний санітарний лікар області (міста, району), на водному, повітряному, залізничному транспорті, Міноборони, МВС, СБУ, Адміністрації Держприкордонслужби, Державного департаменту з питань виконання покарань/ Державного лікувально-оздоровчого управління, якому підпорядкована установа державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство.

Комісія з розслідування проводить гігієнічну оцінку умов праці працівника за матеріалами раніше проведених атестацій робочих місць, результатів обстежень і досліджень, проведених відповідними установами державної санітарно-епідеміологічної служби або санітарними лабораторіями, атестованими в установленому порядку МОЗ, вивчає приписи органів державного нагляду за охороною праці, подання посадових осіб робочих органів виконавчої дирекції Фонду, інструкції з охорони праці працівника, акти проходження планових періодичних медичних оглядів, накази та розпорядження адміністрації підприємства про порушення працівником вимог правил та інструкцій з охорони праці, строків проходження періодичних медичних оглядів, картки обліку індивідуальних доз опромінення на робочих місцях джерелами радіаційного випромінювання, одержує письмові пояснення посадових осіб, інших працівників з питань, пов'язаних з розслідуванням причин професійного захворювання.

Акт форми П-4 складається комісією з розслідування у шести примірниках протягом трьох діб після закінчення розслідування та надсилається роботодавцем потерпілому, лікувально-профілактичному закладу, що обслуговує це підприємство, робочому органу виконавчої дирекції Фонду та первинній організації профспілки, членом якої є потерпілий або уповноваженій найманими працівниками особі з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки. Примірник акта надсилається установі державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, для аналізу і контролю за виконанням заходів.

Примірник акта форми П-4 залишається на підприємстві та зберігається відповідно до вимог цього Порядку.

Роботодавець зобов'язаний у п'ятиденний строк після закінчення розслідування причин професійного захворювання розглянути його матеріали та видати наказ про заходи щодо запобігання професійним захворюванням, а також про притягнення до відповідальності осіб, з вини яких допущено порушення санітарних норм і правил, що призвели до виникнення професійного захворювання. Про виконання запропонованих

комісією з розслідування заходів щодо запобігання професійним захворюванням роботодавця

письмово інформує установу державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, протягом зазначеного в акті форми П-4 строку.

У разі втрати працівником працездатності внаслідок професійного захворювання лікувально-профілактичний заклад, що обслуговує підприємство, працівником якого є потерпілий, направляє потерпілого на медико-соціальну експертну комісію для встановлення ступеня втрати ним професійної працездатності.

3.4.5 Розслідування та облік аварій

Розслідування проводиться у тому разі, коли сталася:

а) аварія першої категорії, внаслідок якої: загинуло 5 чи травмовано 10 і більше осіб:

✓ спричинено викид отруйних, радіоактивних, та небезпечних речовин за межі санітарно-захисної зони підприємства;

✓ збільшилася концентрація забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі більш як у 10 разів;

✓ зруйновано будівлі, споруди чи основні конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я працівників підприємства чи населення;

б) аварії другої категорії, внаслідок якої:

✓ загинуло до 5 чи травмовано від 4 до 10 осіб;

✓ зруйновано будівлі, споруди чи основні конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я працівників цеху, ділянки підприємства з чисельністю працюючих 100 чоловік і більше.

Випадки порушення технологічних процесів, роботи устаткування, тимчасової зупинки виробництва внаслідок спрацювання автоматичних захисних блокувань та інші локальні порушення у роботі цехів, ділянок і окремих об'єктів, падіння опор та обрив проводів ліній електропередачі тощо не належать до аварій першої чи другої категорії і розслідуються відповідно до законодавства.

З метою врахування специфіки галузей, визначення переліку аварій першої чи другої категорії центральними органами виконавчої влади у разі потреби затверджуються власні документи про розслідування аварій за погодженням з Держнаглядом праці.

Особа-свідок аварії повинна негайно повідомити про аварію безпосереднього керівника робіт або іншу посадову особу підприємства, які зобов'язані поінформувати роботодавця.

Роботодавець або особа, яка керує виробництвом під час зміни, зобов'язані діяти згідно з планом ліквідації аварії, вжити першочергових заходів для рятування потерпілих і подання їм медичної допомоги, запобігання подальшому розвитку аварії, встановлення меж небезпечної

зони та обмеження доступу до неї людей.

Роботодавець зобов'язаний негайно повідомити про аварію територіальний орган Держнагляддохоронпраці, орган, до сфери управління якого належить підприємство, відповідну місцеву держадміністрацію, штаб цивільної оборони та з надзвичайних ситуацій, прокуратуру за місцем виникнення аварії і відповідний профспілковий орган, а в разі травмування або загибелі працівників також відповідний робочий орган виконавчої дирекції Фонду.

Розслідування аварії, що спричинила нещасні випадки, проводиться згідно цим Порядком.

3.5 Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Стаття 38. Органи державного нагляду за охороною праці

Державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють:

- ✓ спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці;
- ✓ спеціально уповноважений державний орган з питань радіаційної безпеки;
- ✓ спеціально уповноважений державний орган з питань, пожежної безпеки;
- ✓ спеціально уповноважений державний орган з питань гігієни праці.

Органи державного нагляду за охороною праці не залежать від будь-яких господарських органів, суб'єктів підприємництва, об'єднань громадян, політичних формувань, місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, їм не підзвітні і не підконтрольні.

Діяльність органів державного нагляду за охороною праці регулюється цим Законом, законами України «Про використання ядерної енергії і радіаційну безпеку», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», іншими нормативно-правовими актами та положеннями про ці органи, що затверджуються Президентом України або Кабінетом Міністрів України.

Стаття 39. Права і відповідальність посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці

Посадові особи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці мають право:

- ✓ безперешкодно відвідувати підконтрольні підприємства (об'єкти), виробництва фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та здійснювати в присутності роботодавця або його представника перевірку додержання законодавства з питань, віднесених до їх компетенції;

✓ одержувати від роботодавця і посадових осіб письмові чи усні пояснення, висновки експертних обстежень, аудитів, матеріали та інформацію з відповідних питань, звіти про рівень і стан профілактичної роботи, причини порушень законодавства та вжиті заходи щодо їх усунення;

✓ видавати в установленому порядку роботодавцям, керівникам та іншим посадовим особам юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки

Крим, місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування обов'язкові для виконання приписи (розпорядження) про усунення порушень і недоліків в галузі охорони праці, охорони надр, безпечної експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки;

✓ забороняти, зупиняти, припиняти, обмежувати експлуатацію підприємств, окремих виробництв, цехів, діляниць, робочих місць, будівель, споруд, приміщень, випуск та експлуатацію машин, механізмів, устаткування, транспортних та інших засобів праці, виконання певних робіт, застосування нових небезпечних речовин, реалізацію продукції, а також скасовувати або припиняти дію виданих ними дозволів і ліцензій до усунення порушень, які створюють загрозу життю працюючих;

✓ притягати до адміністративної відповідальності працівників, винних у порушенні законодавства про охорону праці;

✓ надсилати роботодавцям подання про невідповідність окремих посадових осіб займаній посаді, передавати матеріали органам прокуратури для притягнення цих осіб до відповідальності згідно із законом.

Рішення посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці за необхідності обґрунтовуються результатами роботи та висновками експертно-технічних центрів, дослідних, випробувальних лабораторій та інших підрозділів (груп) технічної підтримки, що функціонують у складі органів державного нагляду за охороною праці відповідно до завдань інспекційної служби або створюються і діють згідно із законодавством як незалежні експертні організації. Наукова підтримка наглядової діяльності здійснюється відповідними науково-дослідними установами.

Стаття 41. Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці

Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснюють професійні спілки, їх об'єднання в особі своїх виборних органів і представників.

Професійні спілки здійснюють громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових

умов, забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту. У разі загрози життю або здоров'ю працівників професійні спілки мають право вимагати від роботодавця негайного припинення робіт на робочих місцях, виробничих дільницях, у цехах та інших структурних підрозділах або на підприємствах чи виробництвах фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, в цілому на період, необхідний для усунення загрози життю або здоров'ю працівників.

Професійні спілки також мають право на проведення незалежної експертизи умов праці, а також об'єктів виробничого призначення, що проєктуються, будуються чи експлуатуються, на відповідність їх нормативно-правовим актам про охорону праці, брати участь у розслідуванні причин нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві та надавати свої висновки про них, вносити роботодавцям, державним органам управління і нагляду подання з питань охорони праці та одержувати від них аргументовану відповідь.

У разі відсутності професійної спілки на підприємстві громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснює уповноважена найманими працівниками особа.

Стаття 42. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці

Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці мають право безперешкодно перевіряти на підприємствах виконання вимог щодо охорони праці і вносити обов'язкові для розгляду роботодавцем пропозиції про усунення виявлених порушень нормативно-правових актів з безпеки і гігієни праці.

Для виконання цих обов'язків роботодавець за свій рахунок організовує навчання, забезпечує необхідними засобами і звільняє уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці від роботи на передбачений колективним договором строк із збереженням за ними середнього заробітку.

Не можуть бути ущемлені будь-які законні інтереси працівників у зв'язку з виконанням ними обов'язків уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці, їх звільнення або притягнення до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності здійснюється лише за згодою найманих працівників у порядку, визначеному колективним договором.

Якщо уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці вважають, що профілактичні заходи, вжиті роботодавцем, є недостатніми, вони можуть звернутися за допомогою до органу державного нагляду за охороною праці. Вони також мають право брати участь і вносити відповідні пропозиції під час інспекційних перевірок підприємств чи виробництв фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, цими органами.

Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці діють відповідно до типового положення, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань праці та соціальної політики.

3.6 Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці

Стаття 43. Штрафні санкції до юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб та працівників

За порушення законодавства про охорону праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами державного нагляду за охороною праці до сплати штрафу у порядку, встановленому законом.

Максимальний розмір штрафу не може перевищувати п'яти відсотків місячного фонду заробітної плати юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю.

Несплата юридичними чи фізичними особами, які відповідно до законодавства використовують найману працю, штрафу тягне за собою нарахування на суму штрафу пені у розмірі двох відсотків за кожний день прострочення.

Застосування штрафних санкцій до посадових осіб і працівників за порушення законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці здійснюється відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Особи, на яких накладено штраф, вносять його в касу підприємства за місцем роботи.

Рішення про стягнення штрафу може бути оскаржено в місячний строк у судовому порядку.

Кошти від застосування штрафних санкцій до юридичних чи фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб і працівників, визначених цією статтею, зараховуються до Державного бюджету України.

Стаття 44. Відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці

За порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності згідно із законом.

РОЗДІЛ 4. АТЕСТАЦІЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Атестація робочих місць за умовами праці проводиться згідно Постанови Кабінету Міністрів України №442 від 01 серпня 1992 року.

Атестація робочих місць за умовами праці проводиться на підприємствах і організаціях залежно від форм власності й господарювання, де технологічний процес, обладнання, що використовується, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працюючих, а також на їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому.

Основна мета атестації полягає у регулюванні відносин між роботодавцем або уповноваженим ним органом і працівниками у галузі реалізації прав на здорові і безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

Атестація проводиться у відповідності з Гігієнічною класифікацією праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу, затвердженої Наказом Міністерства охорони здоров'я №528 від 27 грудня 2001 року.

Атестація проводиться атестаційною комісією, склад і повноваження якої визначаються наказом по підприємству, організацію в терміни, передбачені колективним договором, але не рідше одного разу на 5 років.

Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на роботодавця.

Позачергово атестація проводиться у разі докорінної зміни умов і характеру праці з ініціативи роботодавця або уповноваженого органу, профспілкового комітету, трудового колективу або його виборного органу, органів Державної експертизи умов праці з участю установ санітарно-епідеміологічної служби МОЗ.

До проведення атестації можуть залучатися проектні та науково-дослідні організації, технічні інспекції праці профспілок, інспекції Держнаглядохоронпраці.

Атестація робочих місць передбачає:

- ✓ встановлення факторів і причин виникнення несприятливих умов праці;
- ✓ санітарно-гігієнічне дослідження факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;
- ✓ комплексну оцінку факторів виробничого середовища і характеру праці на відповідність їхніх характеристик стандартам безпеки праці, будівельним та санітарним нормам і правилам;
- ✓ встановлення ступеня шкідливості й небезпечності праці та її характеру за Гігієнічною класифікацією;

- ✓ обґрунтування віднесення робочого місця до категорії із шкідливими (особливо шкідливими) важкими (особливо важкими) умовами праці;
- ✓ визначення (підтвердження) правил працівників на пільгове пенсійне забезпечення за роботу несприятливих умов;
- ✓ складання переліку робочих місць, виробництв, професій та посад з пільговим пенсійним забезпеченням працівника;
- ✓ аналіз реалізації технічних і організаційних заходів, спрямованих на оптимізацію рівня гігієни характеру і безпеки праці.

4.1 Сфера застосування та загальні положення

Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу (далі – Гігієнічна класифікація) призначена для гігієнічної оцінки умов та характеру праці на робочих місцях з метою:

- контролю умов праці працівника (працівників) на відповідність діючим санітарним правилам і нормам, гігієнічним нормативам та видачі відповідного гігієнічного висновку;
- атестації робочих місць за умовами праці;
- встановлення пріоритетності в проведенні оздоровчих заходів;
- створення банку даних про умови праці на рівні підприємства, району, міста, регіону, країни;
- розробки рекомендацій для профвідбору, профпридатності;
- санітарно-гігієнічної експертизи виробничих об'єктів;
- санітарно-гігієнічної паспортизації стану виробничих та сільсько-господарських підприємств;
- застосування заходів адміністративного впливу при виявленні санітарних правопорушень, а також для притягнення винуватців до дисциплінарної та карної відповідальності;
- вивчення зв'язку стану здоров'я працюючого з умовами його праці (при проведенні епідеміологічних досліджень здоров'я, періодичних медичних оглядів);
- складання санітарно-гігієнічної характеристики умов праці;
- розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь;
- встановлення рівнів професійного ризику для розробки профілактичних заходів та обґрунтування заходів соціального захисту працюючих.

Застосування Гігієнічної класифікації з іншою метою можливе виключно за погодженням з Міністерством охорони здоров'я України.

Гігієнічна класифікація базується на принципі диференціації умов праці залежно від фактично визначених рівнів факторів виробничого середовища і трудового процесу в порівнянні з санітарними нормами, правилами, гігієнічними нормативами (далі – гігієнічні нормативи), а

також з урахуванням можливого шкідливого впливу їх на стан здоров'я працюючих.

Робота зі збудниками інфекційних захворювань, речовинами, вдихання та потрапляння яких на шкіру повинно бути виключене (протипухлинні лікарські засоби, гормони-естрогени, наркотичні анальгетики), дає право віднесення умов праці за потенційну небезпечність до відповідного класу шкідливості.

Гігієнічна класифікація умов праці за радіаційним фактором (іонізуючі випромінювання) поширюється виключно на роботи з індустриальними джерелами іонізуючих випромінювань.

Робота в умовах перевищення гігієнічних нормативів може бути дозволена тільки при застосуванні засобів колективного та індивідуального захисту і скороченні часу дії шкідливих виробничих факторів (захист часом). Робота в небезпечних (екстремальних) умовах праці (4 клас) не дозволяється, за винятком ліквідації аварій, проведення екстрених робіт для попередження аварійних ситуацій. Ця робота повинна виконуватись у відповідних засобах індивідуального захисту та регламентованих режимах виконання робіт.

Гігієнічна класифікація використовується для:

- установ, що здійснюють контроль за дотриманням санітарних норм і правил, гігієнічних нормативів на робочих місцях, а також проводять оцінку умов праці при атестації робочих місць (установи санепіднагляду, організації, що акредитовані та атестовані на право замірювання і оцінки факторів виробничого середовища і трудового процесу);

- установ, що здійснюють медичне обслуговування працюючих (медико-санітарні частини, центри простатології, центри медицини праці, поліклініки та ін.);

- роботодавців усіх організаційно-правових форм та форм власності;

- працівників (з метою отримання повної інформації про умови праці на своїх робочих місцях як при влаштуванні на роботу, так і в процесі трудової діяльності);

- органів соціального і медичного страхування у тих випадках, коли тарифи відрахувань залежать від ступеня шкідливості та небезпечності умов праці і завданої шкоди здоров'ю.

Для окремих видів виробництв, робіт, професій, які мають виражену специфіку (плавсклад, льотний склад, водії авто- та залізничного транспорту, водолази та інше), повинні розроблятися відповідні методичні документи з гігієнічної атестації цих професій, погоджені з МОЗ України. При цьому умови праці повинні оцінюватись відповідно до критеріїв цієї Гігієнічної класифікації.

4.2. Нормативні посилання

1. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення".

2. Закон України "Про охорону праці".

3. Закон України "Про відпустки".

4. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку - з виробництва та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".

5. Постанова Кабінету Міністрів України б д 01.08.92 року № 442 "Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці".

4.3 Терміни та визначення, що застосовуються в гігієнічній класифікації

Гігієна праці – галузь профілактичної медицини, що вивчає умови та характер праці, їх вплив на здоров'я, функціональний стан людини, розробляє наукові основи гігієнічної регламентації факторів виробничого середовища і трудового процесу, практичні підходи, спрямовані на профілактику шкідливої і небезпечної їх дії на працюючих.

Умови праці – сукупність факторів трудового процесу і виробничого середовища, у якому здійснюється діяльність людини.

Шкідливий виробничий фактор – фактор середовища і трудового процесу, вплив якого на працюючого за певних умов (інтенсивність, тривалість та ін.) може викликати професійне захворювання, тимчасове або стійке зниження працездатності, підвищити частоту соматичних і інфекційних захворювань, призвести до порушення здоров'я нащадків.

Шкідливими виробничими факторами є:

Фізичні фактори:

– мікроклімат: температура, вологість, швидкість руху повітря, теплове випромінювання;

– неіонізуючі електромагнітні поля і випромінювання: електростатичні поля, постійні магнітні поля (в т. ч. геомагнітне), електричні і магнітні поля промислової частоти (50 Гц), електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону, електромагнітні випромінювання оптичного діапазону (у т. ч. лазерне та ультрафіолетове);

– іонізуючі випромінювання;

– виробничий шум, ультразвук, Інфразвук;

– вібрація (локальна, загальна);

– освітлення – природне (відсутність або недостатність), штучне (недостатня освітленість, пряма і відбита сліпуча блискість, пульсація освітленості).

Хімічні фактори: речовини хімічного походження, деякі речовини біологічної природи, що отримані хімічним синтезом, та/або для контролю яких використовуються методи хімічного аналізу.

Біологічні фактори – мікроорганізми-продуценти, живі клітини і спори, що містяться в препаратах, патогенні мікроорганізми.

Фактори трудового процесу.

Важкість праці – характеристика трудового процесу, що відображає переважне навантаження на опорно-руховий апарат і функціональні системи організму (серцево-судинну, дихальну та ін.), що забезпечують його діяльність.

Важкість праці характеризується фізичним динамічним навантаженням, масою вантажу, що піднімається і переміщується, загальним числом стереотипних робочих рухів, розміром статичного навантаження, робочою позою, ступенем нахилу корпусу, переміщенням в просторі.

Напруженість праці – характеристика трудового процесу, що відображає навантаження переважно на центральну нервову систему, органи чуттів, емоційну сферу працівника.

До факторів, що характеризують напруженість праці, відносяться: інтелектуальні, сенсорні, емоційні навантаження, ступінь монотонності навантажень, режим роботи.

Небезпечний виробничий фактор – фактор середовища і трудового процесу, що може бути причиною гострого захворювання, раптового різкого погіршення здоров'я або смерті.

Залежно від кількісної характеристики рівнів і тривалості дії окремі шкідливі виробничі фактори можуть стати небезпечними.

Гігієнічні нормативи умов праці (ГДК, ГДР, ОБРВ тощо) – рівні шкідливих виробничих факторів, які при щоденній (крім вихідних днів) 8-годинній роботі, але не більш 40 годин на тиждень протягом усього робочого стажу не повинні викликати захворювань або в схилень у стані здоров'я, що виявляються сучасними методами досліджень у процесі роботи або у віддалені періоди життя нинішнього та наступних поколінь. При більшій (ніж 8-годинна) тривалості зміни у кожному конкретному випадку можливість виконання роботи повинна бути погоджена з закладами (установами) державної санітарно-епідеміологічної служби. Дотримання гігієнічних нормативів не виключає порушень стану здоров'я в осіб з підвищеною чутливістю.

Гранично допустима концентрація шкідливої речовини у повітрі робочої зони (ГДК р.з.) – концентрація речовини, яка за умов регламентованої тривалості її щоденної дії при 8-годинній роботі (але не більш ніж 40 годин протягом тижня) не повинна викликати в експонованих осіб захворювань або відхилень у стані здоров'я, які можуть бути діагностовані сучасними методами досліджень протягом трудового стажу або у віддалені періоди їх життя або життя наступних поколінь.

ГДК р.з. встановлюються для речовин, що здатні чинити шкідливий вплив на організм працюючих при інгаляційному надходженні.

Залежно від особливостей дії на організм шкідливих речовин для них встановлюються ГДК р.з. двох типів: максимальна разова ГДК р.з.м.р. та середньозмінна ГДК р.з.с.з.

ГДК р.з.м.р. – найвище регламентоване значення концентрації речовини у повітрі робочої зони для будь-якого 15-хвилинного (30-хвилинного для аерозолів речовин переважно фіброгенної дії) відрізка часу робочої зміни. Дія речовини на працюючих у концентрації, що дорівнює ГДК р.з.м.р., не повинна повторюватись протягом робочої зміни більш ніж 4 рази з інтервалами не менше 1 години.

ГДК р.з.с.з. – регламентоване значення концентрації шкідливої речовини у повітрі робочої зони для відрізка часу, що дорівнює 75% робочої зміни, але не більш ніж 8 годин, за умов дотримання ГДК р.з.м.р.

ГДК р.з.с.з. встановлюється для речовин, для яких характерні кумулятивні властивості (речовини хронокон-центраційної дії).

Експозиція – кількісна характеристика інтенсивності і тривалості дії шкідливого фактора.

Професійний ризик – величина ймовірності порушення (ушкодження) здоров'я з урахуванням тяжкості наслідків у результаті несприятливого впливу факторів виробничого середовища і трудового процесу. Оцінка професійного ризику проводиться з урахуванням величини експозиції останніх, показників стану здоров'я і втрати працездатності працівників.

Захист часом – зменшення шкідливого впливу шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу на працюючих за рахунок обмеження часу їхньої дії: введення внутрішньозмінних перерв, скорочення робочого дня, збільшення тривалості відпустки. обмеження стажу роботи в конкретних умовах.

Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних вад (преамбула Статуту ВООЗ).

Професійні захворювання – захворювання. у виникненні яких вирішальна роль належить впливу несприятливих факторів виробничого середовища і трудового процесу.

Професійна захворюваність – показник числа виявлених вперше протягом року хворих із професійними захворюваннями і отруєннями, розрахований на 100, 1000, 10000, 100000 працюючих, які зазнають впливу шкідливих виробничих факторів.

Виробничо-обумовлена захворюваність – захворюваність (стандартизована за віком) на загальні* захворювання різноманітної етіології (переважно на поліетіологічні), що має тенденцію до зростання при збільшенні стажу роботи в несприятливих умовах праці і перевищує таку в професійних групах, що не контактують із шкідливими факторами.

* Не віднесені до професійних.

Працездатність – стан людини, при якому сукупність фізичних, розумових і емоційних можливостей дозволяє працюючому виконувати роботу визначеного змісту, обсягу і якості.

Працездатність – стан людини, визначений можливістю фізіологічних і психічних функцій організму, що характеризує його здатність виконувати конкретну кількість роботи заданої якості за необхідний інтервал часу.

Робочий день (зміна) – встановлена законодавством тривалість (у годинах) роботи протягом доби.

Постійне робоче місце – місце, на якому працівник перебуває більше 50% свого робочого часу. Якщо при цьому робота виконується на різних ділянках робочої зони, постійним робочим місцем вважається вся зона (ДСТУ 2293-93).

4.4 Гігієнічні критерії та класифікація умов праці

4.4.1. Принципи класифікації умов праці

Виходячи з принципів Гігієнічної класифікації, умови праці розподіляються на 4 класи:

1 клас – ОПТИМАЛЬНІ умови праці – такі умови, при яких зберігається не лише здоров'я працюючих, а й створюються передумови для підтримання високого рівня працездатності.

Оптимальні гігієнічні нормативи виробничих факторів встановлені для мікроклімату і факторів трудового процесу. Для інших факторів за оптимальні умовно приймаються такі умови праці, за яких несприятливі фактори виробничого середовища не перевищують рівнів, прийнятих за безпечні для населення.

2 клас – ДОПУСТИМІ умови праці – характеризуються такими рівнями факторів виробничого середовища і трудового процесу, які не перевищують встановлених гігієнічних нормативів, а можливі зміни функціонального стану організму відновлюються за час регламентованого відпочинку або до початку наступної зміни та не чинять несприятливого впливу на стан здоров'я працюючих та їх потомство в найближчому і віддаленому періодах.

3 клас – ШКІДЛИВІ умови праці – характеризуються такими рівнями шкідливих виробничих факторів, які перевищують гігієнічні нормативи і здатні чинити несприятливий вплив на організм працюючого та/або його потомство.

Шкідливі умови праці за ступенем перевищення гігієнічних нормативів та вираженості можливих змін в організмі працюючих поділяються на 4 ступені:

1 ступінь (3.1) – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища та трудового процесу, які, як правило, викликають функціональні зміни, що виходять за межі

фізіологічних коливань (останні відновлюються при тривалішій, ніж початок наступної зміни, перерві контакту з шкідливими факторами) та збільшують ризик погіршення здоров'я;

2 ступінь (3.2) – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які здатні викликати стійкі функціональні порушення, призводять у більшості випадків до зростання виробничо-обумовленої захворюваності, появи окремих ознак або легких форм професійної патології (як правило, без втрати професійної працездатності), що виникають після тривалої експозиції (10 років та більше);

3 ступінь (3.3) – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які призводять, окрім зростання виробничо-обумовленої захворюваності, до розвитку професійних захворювань, як правило, легкого та середнього ступенів важкості (з втратою професійної працездатності в період трудової діяльності);

4 ступінь (3.4) – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, які здатні призводити до значного зростання хронічної патології та рівнів захворюваності з тимчасовою втратою працездатності, а також до розвитку важких форм професійних захворювань (з втратою загальної працездатності);

4 клас НЕБЕЗПЕЧНІ (ЕКСТРЕМАЛЬНІ) умови праці – характеризуються такими рівнями шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу, вплив яких протягом робочої зміни (або ж її частини) створює загрозу для життя, високий ризик виникнення важких форм гострих професійних уражень.

4.4.2. Гігієнічні критерії оцінки умов праці при дії хімічного фактора

Ступінь шкідливості умов праці встановлюється згідно з таблицею за максимальними концентраціями шкідливих речовин, а також за середньо-змінними (при наявності ГДК с.з. та відповідній тривалості робочої зміни).

При одночасній наявності у повітрі робочої зони декількох шкідливих речовин односпрямованої дії виходять з розрахунку суми відношень фактичних концентрацій кожної з них до їх ГДК. Якщо сума не перевищує одиницю, то умови праці відповідають допустимим.

Оцінку умов праці при наявності в повітрі робочої зони двох та більшого числа шкідливих речовин різноспрямованої дії здійснюють наступним чином.

При одночасній дії кожна речовина оцінюється як окремий фактор, при цьому:

– присутність у повітрі будь-якого числа речовин, рівні впливу яких дорівнюють ступеню 3.1, не підвищують загальної шкідливості умов праці;

– три речовини та більше з рівнями впливу, що відповідають ступеню 3.2, переводять умови праці до ступеня 3.3.

Переліки шкідливих речовин однонаправленої дії у повітрі робочої зони затверджуються Головним державним санітарним лікарем України у встановленому порядку.

– дві речовини та більше з рівнями впливу, що відповідають ступеню 3.3, підвищують ступінь шкідливості до ступеня 3.4.

При одночасній дії двох та більшого числа речовин у рівнях, що відповідають ступеню 3.4, умови праці до 4 класу не переводяться.

Віднесення умов праці до цього класу може бути здійснене виключно при наявності у повітрі робочої зони шкідливих речовин 1–2 класів небезпечності та речовин, здатних викликати гостре отруєння або таких, які мають подразнювальні властивості, у концентраціях, що відповідають класу 4.

При послідовній дії умови праці оцінюються за речовиною, концентрація якої відповідає найвищому класу та ступеню шкідливості. При цьому тривалість впливу цієї речовини у концентрації, яка перевищує ГДКр.з.м.р., повинна становити не менш ніж 1 годину (для речовин переважно фіброгенної дії – не менше 2 годин) за 8-годинну робочу зміну за умов загального сумарного часу дії усіх речовин не менш ніж 50% тривалості робочої зміни.

Якщо одна речовина має декілька специфічних ефектів (канцерогенний, алергенний, фіброгенний, гостроспрямований механізм дії тощо), оцінка умов праці проводиться за тим з них, який відповідає вищому ступеню та класу шкідливості. Наприклад, якщо концентрація шкідливої речовини, яка є і канцерогеном, і алергеном, перевищує ГДК в 1.1 – 3.0 рази, умови праці повинні бути віднесені до ступеня 3.2, виходячи з алергенних властивостей речовини.

При роботі з речовинами, що можуть потрапляти в організм через шкіру і мають відповідний гігієнічний норматив граничнодопустимий рівень (ГДР), клас умов праці встановлюється відповідно до таблиці 4.1 за рядком "Шкідливі речовини 3 – 4 класів небезпечності". Для шкідливих речовин 1 класу небезпечності використовують рядок "Протипухлинні лікарські засоби, гормони (естрогени)".

4.4.3 Гігієнічні критерії оцінки умов праці при дії факторів біологічного походження

Ступінь шкідливості умов праці встановлюється згідно з таблицею 4.2.

Оцінку умов праці при наявності в повітрі робочої зони одночасно двох або більше шкідливих чинників біологічного походження

(мікроорганізми-продуценти, препарати, що містять живі клітини та спори мікроорганізмів, білкові препарати) або при наявності ризику професійного контакту з патогенними мікроорганізмами здійснюють за найвищим класом та ступенем шкідливості.

Біологічний фактор у загальній оцінці умов праці за ступенем шкідливості або небезпечності незалежно від кількості шкідливих чинників біологічного походження враховується як один самостійний фактор.

4.4.4 Гігієнічні критерії впливу віброакустичних факторів

Ступінь шкідливості умов праці при дії на працюючих шуму, вібрації, інфра- та ультразвуку залежно від величин перевищення чинних нормативів встановлюється згідно з таблицею 4.3.

Ступінь шкідливості та небезпечності умов праці при дії віброакустичних факторів встановлюється з урахуванням їх часових характеристик (постійний, непостійний шум, загальна та локальна вібрація, інфразвук, повітряний та контактний ультразвук).

1) Визначення класу умов праці при дії виробничого шуму.

Контроль за рівнями шуму та його оцінка здійснюються згідно з Державними санітарними нормами виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку № 3.3.6.037-99 та ГОСТ 12.1.050-86, ГОСТ 12.1.003-83, ДСТУ 2867-94.

Примітка. У таблиці 4.2 ДСН 3.3.6.037-99 наведені ГДР шуму для основних найбільш типових видів трудової діяльності і робочих місць, що розроблені з урахуванням категорій важкості і напруженості трудового процесу.

Оцінка умов праці при впливі на працюючих постійного шуму здійснюється за результатами вимірів рівня звуку в "дБА" за шкалою "А" вимірювача шуму на часовій характеристиці "повільно".

Примітка. Постійний шум – шум, рівень звуку якого за робочу зміну змінюється у часі не більш ніж на 5 дБА при вимірюваннях на часовій характеристиці шумоміра "повільно".

Оцінка умов праці при впливі на працюючого непостійного шуму здійснюється за результатами вимірів еквівалентного рівня звуку інтегруючим вимірювачем шуму. У разі його відсутності еквівалентний рівень звуку розраховується відповідно до додатків 2 та 3 ДСН №3.3.6.037-99.

Примітка. Непостійний шум – шум, рівень звуку якого за робочу зміну змінюється більш ніж на 5 дБА при вимірюванні на часовій характеристиці шумоміра "повільно".

При дії протягом зміни на працюючого шумів з різними часовими (постійного, непостійного: шум, рівень якого коливається, переривчастий, імпульсний) і спектральними (тональний) характеристиками та різноманітних комбінацій таких шумів вимірюють або розраховують

еквівалентні рівні звуку. У цьому випадку виміряні або розраховані еквівалентні рівні звуку імпульсного і тонального шумів потрібно збільшити на 5 дБА, після чого одержаний результат можна порівнювати із ГДР без внесення в нього зменшуючої поправки, яка встановлена ДСН №3.3.6.037-99 (п. 5.2).

2) Визначення класу умов праці при дії виробничої вібрації.

Гігієнічна оцінка постійної вібрації (загальної, локальної), що діє на працюючих, здійснюється згідно з Державними санітарними нормами виробничої загальної та локальної вібрації № 3.3.6.039-99 – методом інтегральної оцінки за частотою параметра, що нормується. При цьому для оцінки умов праці вимірюють або розраховують коректований рівень віброшвидкості в дБ відповідно до ДСН № 3.3.6.039-99 (додаток 9).

Примітка. Постійна вібрація – вібрація, рівень віброшвидкості якої змінюється не більш ніж два рази (6 дБ) за робочу зміну.

Гігієнічна оцінка непостійної вібрації (загальної, локальної), що діє на працюючих, проводиться згідно з ДСН № 3.3.6.039-99 – методом інтегральної оцінки за еквівалентним (по енергії) рівнем віброшвидкості (віброприскорення). При цьому для оцінки умов праці вимірюють або розраховують еквівалентний коректований рівень в дБ відповідно до ДСН № 3.3.6.039-99 (додаток 10).

Примітка. Непостійна вібрація – вібрація, рівень віброшвидкості якої змінюється більш ніж у два рази (6 дБ) за робочу зміну.

Оцінка умов праці при дії на працюючих імпульсної вібрації здійснюється залежно від величини вібраційного впливу на підставі підрахунку кількості вібраційних імпульсів за зміну при піковому рівні віброприскорення від 120 до 160 дБ залежно від тривалості імпульсу відповідно до ДСН № 3.3.6.039-99 (додаток 12).

Примітка. Імпульсна вібрація – вібрація, яка складається з одного чи декількох вібраційних впливів (наприклад, удару) кожний тривалістю менш ніж 1 с при періодичності менш ніж 5,6 Гц.

При комбінованій дії вібрації різних видів (локальна, загальна, імпульсна) загальна оцінка проводиться за найвищим класом та ступенем шкідливості фактора.

3) Визначення класу умов праці при дії інфразвуку.

Контроль за рівнями інфразвуку та його оцінка здійснюються згідно з Державними санітарними нормами виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку №3.3.6.037-99.

Оцінка умов праці при дії постійного інфразвуку здійснюється за результатами вимірів загального рівня звукового тиску за шкалою "лінійна" в дБ Лін (за умови, що різниця між рівнями, виміряними за шкалою "Лінійна" та "А" на характеристиці шумоміра "повільно", становить не менш ніж 10 дБ).

Примітка. Постійний інфразвук – інфразвук, рівень звукового тиску якого змінюється не більш ніж на 10 дБ при вимірах на шкалі шумоміра "лінійна" на часовій характеристиці "повільно".

Оцінка умов праці при дії на працюючого непостійного інфразвуку здійснюється за результатами виміру чи розрахунку еквівалентного (по енергії) загального рівня звукового тиску в дБ Лін (екв) відповідно до додатків 2 та 3 ДСН № 3.3.6.037-99.

Примітка. Непостійний інфразвук – інфразвук, рівень звукового тиску якого змінюється більш ніж на 10 дБ при вимірах на шкалі шумоміра "лінійна" на часовій характеристиці "повільно".

4) Визначення класу умов праці при впливі на працюючого ультразвуку.

Контроль за рівнями ультразвуку та його оцінка здійснюються згідно з Державними санітарними нормами виробничого шуму, ультразвуку та Інфразвуку № 3.3.6.037-99, ГОСТ12.4.077-79 "ССБТ. Ультразвук. Метод измерения звукового давления на рабочих местах" та ГОСТ 12.1.001-89 "ССБТ. Ультразвук. Общие требования безопасности".

Оцінка умов праці при дії повітряного ультразвуку (з частотами коливань в діапазоні від 12,5 до 100 кГц) здійснюється за результатами вимірів рівня звукового тиску (в дБ) в нормованих смугах із середньо-геометричними частотами, що охоплюють робочу частоту джерела ультразвукових коливань.

Оцінка умов праці при дії контактного ультразвуку здійснюється за результатами вимірів пікового значення логарифмічного рівня віброшвидкості (дБ) на робочій частоті джерела ультразвукових коливань.

Примітка. При одночасній дії контактної і повітряної ультразвуку ГДР контактної ультразвуку необхідно приймати на 5дБ нижче вказаного в ГОСТ 12.1.001-89 та ДСН №3.3.6.037-99.

4.4.5 Класифікація умов праці за показниками мікроклімату

Віднесення умов праці до того або іншого класу шкідливості та небезпечності за показниками мікроклімату здійснюється відповідно до таблиць 4.4.1 – 4.4.4 за показником, який отримав найвищий ступінь шкідливості з врахуванням категорії важкості праці за рівнем енергозатрат згідно з ГОСТ 12.1.005-88 та результатами досліджень важкості праці.

Для оцінки мікроклімату використовуються або результати вимірювань його складових згідно ДСН 3.3.6.042-99, або інтегральний показник теплового навантаження середовища (ТНС-індекс, при наявності теплового опромінення не вище 1000 Вт/кв. м для виробничих приміщень незалежно від пори року та відкритих територій у теплу пору року).

ТНС-індекс – емпіричний інтегральний показник (виражений у °С), який відтворює поєднаний вплив температури, вологості, швидкості руху повітря, теплового випромінювання на теплообмін людини з навколишнім середовищем.

Нагрівальний мікроклімат – поєднання параметрів мікроклімату (температури повітря, вологості, швидкості руху, теплового випромінювання), при якому спостерігається порушення теплообміну людини з навколишнім середовищем, виражене накопиченням тепла в організмі вище верхньої границі оптимальної величини ($>0,87$ кДж/кг) та (або) збільшення частки втрати тепла випаровуванням поту ($> 30\%$) в загальній структурі теплового балансу, появою загальних або локальних дискомфортних тепловідчуттів (трохи тепло, тепло, спекотно).

У таблиці 4.4.1 наведені величини перевищення температури повітря в робочій зоні (°С), швидкості руху повітря (м/с), відносної вологості повітря (%), теплового опромінення (Вт/кв.м) залежно від площі тіла, яка опромінюється, при наявності нагрітих поверхонь обладнання, опалювальних та освітлювальних приладів, інсоляції (п. 1.2.5 ДСН 3.3.6.042-99) та наявності відкритих джерел (п. 1.2.6 ДСН 3.3.6.042-99) залежно від важкості праці для теплої пори року.

У таблиці 4.4.2 наведені величини ТНС-індексу для людини, одягненої в комплект літнього одягу з теплоізоляцією $0,5 - 0,8$ кло (1 кло = $0,155$ °С х кв. м/Вт).

При опроміненні тіла людини вище $100,0$ Вт/кв. м потрібно використовувати засоби індивідуального захисту (в т. ч. обличчя та очей).

Наведені в таблиці 4.4.2 рівні інфрачервоного опромінення передбачають обов'язкову регламентацію тривалості безперервного опромінення та пауз і повинні оцінюватись у виробничих приміщеннях незалежно від пори року і на відкритих територіях в теплу пору року.

Оцінка мікрокліматичних умов при використанні спеціального захисного одягу (наприклад, ізолюючого) працюючими в нагрівальному середовищі та в екстремальних умовах (при виконанні ремонтних робіт) повинна здійснюватись за фізіологічними показниками теплового стану людини відповідно до ГОСТ 12.4.176-89 "Одежда специальная для защиты теплового излучения, требования к защитным свойствам и метод определения теплового состояния человека" та МУ № 5168-90 "Оценка теплового состояния человека с целью обоснования гигиенических требований к микроклимату рабочих мест и мерам предупреждения охлаждения и перегревания".

При роботі на відкритій території у теплий період року необхідно орієнтуватись на параметри мікроклімату, що наведені в таблицях 4.4.1 – 4.4.2.

Охолоджувальний мікроклімат – поєднання параметрів мікроклімату, при якому відбувається зміна теплообміну організму, що призводить до появи загального або локального дефіциту тепла в

організмі ($>0,87$ кДж/кг) в результаті зниження температури "ядра" та (або) "оболонки" тіла (температура "ядра" і "оболонки" тіла відповідно температура глибоких та поверхневих шарів тканин організму).

Клас умов праці при роботі у виробничих приміщеннях в холодний період (за відсутності теплового опромінення) визначається за таблицею 4.4.3 для працюючих, одягнених у комплект "звичайного одягу" з теплоізоляцією 1 кло.

За погодженням з територіальними органами санепіднагляду клас умов праці при роботі в приміщеннях з охолоджувальним мікрокліматом може бути зниженим (але не нижче класу 3.1) за умови забезпечення одягом з відповідною теплоізоляцією і при відповідному режимі праці та відпочинку.

Клас умов праці при роботі на відкритих територіях та в неопалюваних приміщеннях у холодний період року визначається за таблицею 4.4.4, де вказані як допустимі середні величини середньодобових температур за три зимові місяці (параметри А згідно з СНІП 2.04.05-91). Інформація з цього питання може бути одержана в територіальній метеослужбі. Рівні температур вказані для людини, одягненої в комплект одягу з відповідною теплоізоляцією, згідно з ГОСТ 12.4.084-80 та 12.4.088-80 з врахуванням виконання роботи середньої важкості і відповідної регламентації часу безперервного перебування в охолоджувальному середовищі (не більше 2 годин). Наведена температура відносно спокійного повітря – до 0,5 м/с, при вітрі вона повинна бути збільшена на $2,2^{\circ}$ С на кожний 1 м/с підвищення його швидкості.

Одночасно з використанням спецодягу необхідно дотримуватись необхідної регламентації часу роботи в несприятливому середовищі, а також загального режиму праці, затвердженого відповідним підприємством і територіальним центром санепіднагляду.

При невідповідності показника теплозахисних властивостей одягу або рівня енергозатрат з величинами, вказаними в ГОСТах, оцінка умов праці може бути зроблена спеціалістами з гігієни праці.

Якщо протягом зміни виробнича діяльність працюючого проходить в різних умовах мікроклімату, слід окремо їх оцінити, а потім розрахувати середньозважений в часі клас та ступінь шкідливості.

Примітка. При нестандартних ситуаціях (нагрівальному та охолоджувальному мікрокліматах різної тривалості і фізичному навантаженні та ін.) оцінка умов праці може бути зроблена на підставі спеціальних фізіолого-гігієнічних досліджень теплового стану людини.

При роботі в умовах холодного мікроклімату (в неопалюваних приміщеннях, в спеціально охолоджувальних за технологічними вимогами, на відкритому просторі) умови праці потрібно оцінювати згідно з таблицею 4.4.4, але не нижче класу 3.1.

Для видів робіт, для яких регламентований оптимальний мікроклімат, клас шкідливості визначається відносно оптимальних параметрів.

4.4.6 Гігієнічні критерії оцінки умов праці при дії електромагнітних полів та випромінювань

Віднесення умов праці до того чи іншого класу шкідливості та небезпечності при дії неіонізуючих електромагнітних полів та випромінювань здійснюється відповідно до таблиці 4.5.1, а неіонізуючих випромінювань оптичного діапазону (лазерного та ультрафіолетового) – таблиці 4.5.2.

Умови праці при дії неіонізуючих електромагнітних полів та випромінювань відповідають 3 класу шкідливості при перевищенні на робочих місцях ГДР, що встановлені для відповідного часу дії з врахуванням значень енергетичних експозицій в тих діапазонах частот, де вони нормуються, і 4 класу – при перевищенні максимальних ГДР для короткочасної дії (час вказаний у додатку до таблиці 4.5.1).

При одночасній дії на працюючих неіонізуючих електромагнітних полів та випромінювань, що створюються декількома джерелами, які працюють в різних нормованих частотних діапазонах, клас умов праці на робочому місці встановлюється за фактором, що отримав найбільший ступінь шкідливості. При цьому, якщо виявлено перевищення ГДР у двох і більше нормованих частотних діапазонах, то ступінь шкідливості збільшується на одну одиницю.

4.4.7 Гігієнічні критерії оцінки та класифікація умов праці при дії іонізуючого випромінювання

При роботі з джерелами іонізуючих випромінювань здійснюють контроль і оцінку параметрів радіаційного фактора відповідно до Норм радіаційної безпеки України (НРБУ-97). При дотриманні контрольних рівнів умови праці на даному робочому місці оцінюються як допустимі. У разі їх перевищення оцінка шкідливості та небезпечності за радіаційним фактором (до виходу спеціального документа) здійснюється органами Держсанепіднагляду.

4.4.8 Класифікація умов праці за показниками світлового середовища

Оцінка умов праці за фактором "Освітленість" здійснюється за показниками природного та штучного освітлення, що наведені в таблиці 4.11.6 згідно з "Оценка освещения рабочих мест. Методические указания". МУ 2.2.4.706-98 / МУ ОТ РМ 01-98.

При відсутності в приміщенні природного освітлення та засобів компенсації ультрафіолетової недостатності умови праці за показником "Природне освітлення" відносять до класу 3.2.

Наявність засобів щодо компенсації ультрафіолетової недостатності (встановлення профілактичного ультрафіолетового опромінення) за умови забезпечення ними нормативних вимог (СН 4557-88 "Санітарні норми ультрафіолетового опромінення виробничих приміщень") до рівнів опроміненості переводить умови праці за показником "Природне освітлення" до класу 3.1.

У випадках використання системи комбінованого освітлення, коли сумарна освітленість не нижче нормованого рівня, а рівень освітленості від системи загальної освітленості нижчий за нормований рівень (нижче 10% від сумарної освітленості), умови праці за показником "Штучне освітлення" відносять до класу 3.1.

Показники осліплюючої та відбитої блискості визначаються при роботі з об'єктами розрізнення та робочими поверхнями, які мають направлене, направлено-розсіяне та змішане відбиття (робота з екраном дисплея, метали, пластмаси, скло, глянцева папір і т. п.). Контроль осліплюючої блискості проводиться суб'єктивно. При наявності осліплюючої дії полисків відбиття, погіршення видимості об'єктів розрізнення та скарг працівників на зоровий дискомфорт умови праці за даним показником відносять до класу 3.1.

Умови праці при роботах, що пов'язані з необхідністю фіксації зору на осліплюючих об'єктах розрізнення (екрани дисплеїв) протягом 6 годин відносять до класу 3.1, а протягом 8 годин – до класу 3.2.

Контроль показника "Нерівномірності розподілу освітлення" проводять для робочих місць, що обладнані відеотерміналами (ВДТ) загального та особистого застосування. Згідно з ДСанПіН 3.2.2007-98, який передбачає визначення контрасту освітленості між робочими поверхнями (стіл, документ, а також між робочою поверхнею і поверхнею стін, обладнання).

Після присвоєння класів за окремими показниками штучного освітлення (освітлення, показника осліпленості, відбитої сліпучої блискості, нерівномірності розподілу освітленості) здійснюється заключна оцінка за фактором "Штучне освітлення" шляхом вибору показника, віднесеного до найвищого ступеня шкідливості.

Загальна оцінка умов праці за показниками світлового середовища здійснюється на підставі оцінок показників з природного та штучного освітлення шляхом вибору з них найвищого ступеня шкідливості.

4.4.9 Гігієнічні критерії оцінки умов праці залежно від важкості та напруженості трудового процесу

Оцінки важкості та напруженості трудового процесу наведені відповідно в таблицях 4.7 та 4.8.

Оцінка важкості праці здійснюється на підставі обліку всіх наведених в таблиці 4.7 показників. При цьому, спочатку встановлюється клас кожного із вимірюваних показників, а кінцева оцінка важкості праці

встановлюється за показником, який має найвищий ступінь важкості. При наявності двох і більше показників класу 3.1 і 3.2 умови праці за важкістю трудового процесу оцінюються на один ступінь вище (3.2 та 3.3 класу відповідно). Заданим критерієм найвищий ступінь важкості – клас 3.3.

Оцінка напруженості праці здійснюється на підставі обліку всіх наявних значущих показників, які можуть перевищувати нормативні рівні згідно з таблицею 4.8. Спочатку встановлюється клас кожного з показників, що визначались. Кінцева оцінка напруженості праці встановлюється за показником, який має найвищий ступінь напруженості. У тих випадках, коли більше 6-ти показників мають оцінку 3.1 та 3.2, напруженість трудового процесу оцінюється на один ступінь вище, тобто класами 3.2 – 3.3.

4.4.10 Оцінка умов праці при аероіонізації

Виміри рівня іонізації повітря проводяться у виробничих приміщеннях, повітряне середовище яких підлягає спеціальній очистці, що задається технологічним регламентом; а саме: в приміщеннях, де є джерела іонізації повітря (УФ-випромінювачі); на робочих місцях операторів ВДТ; на робочих місцях персоналу підстанцій і ВЛ постійного струму високої напруги. Оцінку фактора здійснюють відповідно до "Санитарно-гигиенических норм допустимых уровней ионизации воздуха производственных и общественных зданий" № 2152-80. При перевищенні максимально і/або недодержанні мінімально необхідної кількості іонів повітря і показника полярності умови праці за цим фактором відносять до класу 3.1 згідно з таблицею 4.9.

Таблиці гігієнічної класифікації умов праці: класи шкідливості та небезпечності за окремими факторами виробничого середовища та трудового процесу

Таблиця 4.1 - Класи умов праці залежно від вмісту в повітрі робочої зони шкідливих речовин хімічного походження (перевищення ГДК, разів)

Шкідливі речовини	Клас умов праці					
	Допустимий	Шкідливий				Небезпечний
		2	3.1	3.2	3.3	
1	2	3	4	5	6	7
Шкідливі речовини 1 – 2 класів небезпечності*, за винятком перерахованих нижче	≤ГДК	1,1 –3,0	3,1 –6,0	6,1 – 10,0	10,1-20,0	>20,0
Шкідливі речовини 3 – 4 класів небезпечності*, за винятком перерахованих нижче	≤ГДК	1,1 -3,0	3,1 -10,0	>10,0		

Продовження таблиці 4.1

1	2	3	4	5	6	7
Речовини, здатні спричинити гостре отруєння (з гостро-спрямованим механізмом дії) або мають подразнювальні властивості**	≤ГДК	1,1 –2,0	2,1 –4,0	4,1 -6,0	6,1 –10,0	>10,0
Канцерогени***	≤ГДК	1,1 –3,0	3,1 -6,0	16,1 - 10,0	>10,0	
Алергени****	≤ГДК		1,1 -3,0	3,1-10,0	>10,0	
Речовини переважно фіброгенної дії*****	≤ГДК	1,1 -2,0	2,1 –5,0	5,1-10,0	10,0	
Протипухлинні лікарські засоби, гормони (естрогени)*****					+	
Наркотичні анальгетики			+			

Чинними в Україні є значення гранично допустимих концентрацій (ГДК) шкідливих речовин у повітрі робочої зони, що містяться в переліку "Предельно допустимые концентрации (ПДК) вредных веществ в воздухе" № 4617-88, доповненнях № 1–7 до нього, а також ГДК та орієнтовні безпечні рівні впливу(ОБРВ), що затверджені Головним державним санітарним лікарем України після 1 січня 1997 року.

** Відповідно до чинних в Україні * значень ГДК та ОБРВ шкідливих речовин у повітрі робочої зони, довідкові додатки 1 та 2 до таблиці 4.1.

*** Відповідно до чинних в Україні * значень ГДК шкідливих речовин у повітрі робочої зони, особливістю яких є канцерогенна дія (позначка "К").

**** Відповідно до чинних в Україні * значень ГДК шкідливих речовин у повітрі робочої зони, особливістю яких є алергенна дія (позначка "А").

***** Відповідно до чинних в Україні * значень ГДК шкідливих речовин у повітрі робочої зони, особливістю яких є фіброгенна дія(позначка "Ф"), довідковий додаток 3 до таблиці 4.1.

***** Речовини, при виготовленні та використанні яких повинен бути виключений контакт з органами дихання та шкірою працюючих при обов'язковому контролі повітря робочої зони методами, затвердженими в установленому порядку, і які мають чутливість 0,001 мг/куб. м та нижче (довідковий додаток 4 до таблиці 5.1).

+ – незалежно від концентрації шкідливої речовини в повітрі робочої зони умови праці мають бути віднесені до даного класу.

x – перевищення вказаного рівня для речовин з гостроспрямованим механізмом дії може призвести до гострого отруєння працюючих.

Довідковий додаток 1 до таблиці 4.1 - Перелік речовин з гостроспрямованим механізмом дії, зазначення їх ГДК р. з., класи небезпеки (чинний в Україні)

№	Назва речовини	ГДК, мг/м куб.	Переважний агрегатний стан в умовах виробництва	Клас небезпеки	Особливості дії на організм*
1	2	3	4	5	6
1.	Азиридин + (етиленімін)	0,02	П	1	А
2.	Азоту (IV) оксид	2	П	3	П

Продовження довідкового додатку 1 до табл. 4.1

1	2	3	4	5	6
3.	Азоту оксиди (у перерахунку на N02)**	5	П	3	П
4.	Алілу ціанід +	0,3	П	2	
5.	Бензилу ціанід +	0,8	П	2	
6.	Бору фтори	1	П	2	
7.	Бром	0,5	П	2	П
8.	Водень миш'яковистий (арсин)	0,1	П	1	
9.	Водень фосфористий (фосфін)	0,1	П	1	
10.	Водень фтористий (у перерахунку на F -)	0,5/0,1	П	2	
11.	Водню бромід	2	П	2	
12.	Водню хлорид	5	П	2	
13.	Водню ціанід	0,3	П	1	
14.	Вуглецю (II) оксид***	20	П	4	
15.	Диметилсульфат +	0,1	П	1	
16.	Етиленхлоргідрин +	0,5	П	2	
17.	Кобальту гідрокарбоніл та продукти його розпаду (за Co)+	0,01	П	1	А
18.	Кремнію тетрафторид (за F)	0,5/0,1	П	2	П
19.	1-метилетилнітрит (ізопропілнітрит)	1	П	2	
20.	Метилізоціанат +	0,05	П	1	А, П
21.	Натрію нітрит (за NO2)	0,1	А	1	
22.	Нікелю карбоніл	0,0005	П	1	К, А
23.	Озон	0,1	П	1	П
24.	Перфторізобутилен	0,1	П	1	
25.	Сірководень	10	П	2	
26.	Тетраетилсвинець +	0,005	П	1	А
27.	Толуїлендіізоціанат +	0,05	П	1	А
28.	Фенілізоціанат +	0,5	П	2	П
29.	Формальдегід +	0,5	П	2	А, П
30.	Фосген	0,5	П	2	П
31.	Фосфору хлороксид +	0,05	П	1	
32.	Фторангідрид перфторпеларгонової кислоти (за F)	0,5/0,1	П	2	
33.	Хлор	1	П	2	П
34.	Хлору (IV) оксид +	0,1	П	1	П
35.	Хлорфенілізоціанат + (п-ізомер)	0,5	П	12	А, Г
36.	Хлорфенілізоціанат + (м-ізомер)	0,5	П	2	А, Г

* Поряд з гостроспрямованим механізмом дії наведені додаткові особливості дії речовини: А – алерген, К – канцероген, П – подразнювальна.

** Азоту (V) оксид та азоту (II) оксид на повітрі перетворюються в азот (IV) оксид.

***За тривалості роботи в атмосфері, що містить оксид вуглецю, не більше 1 години, ГДК оксиду вуглецю може бути підвищена до 50 мг/куб. м, за тривалості роботи не більше 30 хвилин – не більше 100 мг/куб. м; за тривалості роботи не більше 15 хвилин – не більше 200 мг/куб. м. Повторні роботи за умов підвищеного вмісту

оксиду вуглецю у повітрі робочої зони можуть проводитись з перервою не менше ніж 2 години.

Примітка. Потрібен спеціальний захист шкіри та очей. П – пари та (або) газу; А – аерозоль.

Довідковий додаток 2 до таблиці 4.1 - Перелік подразнювальних речовин* (затверджений постановою Головного державного санітарного лікаря України від 20.06.2000 р. № 110)

№	Назва речовини	ГДК, мг/куб. м	Переважаючий агрегатний стан в умовах виробництва	Клас небезпеки	Особливості дії**
1	2	3	4	5	6
1.	Азиридин + (етиленімін)	0,02	п	1	А, Г
2.	Азотна кислота +	2	а	3	Г
3.	Азоту (IV) оксид	2	п	3	Г
4.	Азоту оксиди (у перерахунку на NO ₂) ***	5	п	3	
5.	Акрилової кислоти хлорангідрид-	0,3	п	2	
6.	Аміак	20	п	4	
7.	Ацетальдегід +	5	п	3	
8.	Ацетангідрид +	3	п	3	
9.	Берилію розчинні солі: хлорид, фторид, сульфат (у перерахунку на Be)	0,001	а	1	К, А
10.	Бору трифторид	1	п	2	Г
11.	Бром +	0,5	п	2	Г
12.	Бромацетопропілацетат +	0,5	п	2	
13.	Бутановий ангідрид + (масляний ангідрид)	1	п		
14.	Бутаналь + (бутиральдегід)	5	п	3	
15.	Бут-2-еналь + (кротоновий альдегід)	0,5	п	2	
16.	Бутанова кислота (масляна кислота)	10	п	3	
17.	М-вінілпіролід-2-он +	1	п	2	
18.	Гексанова кислота (капронова кислота)	5	п	3	
19.	Германію тетрахлорид (у перерахунку на Ge)	1	а	2	
20.	Гідро бромід	2	п	2	Г
21.	Гідросульфід + (сірковуглець)	10	п	2	Г
22.	Гідрофторид (у перерахунку на F)	10,5/0,1	п	2	Г
23.	Гідро хлорид	5	п	2	Г
24.	(E,1R)-2,2-диметил-3-(2-метилпроп-1-еніл)-циклопропан-1-карбонової кислоти хлорангідрид + (хлорангідрид хризантемової кислоти)	2	п	3	
25.	0,0-Диметилсульфат +	0,1	п	1	Г

Продовження довідкового додатку 2 до табл. 4.1

1	2	3	4	5	6
26.	Диметил(4-фторфеніл)хлорсилан (за HCl)	1	п	2	
27.	Дифосфор пентаоксид + (фосфорний ангідрид)	1	а	2	
28.	Дихлорметилбензол +	0,5	п	1	
29.	Дихлороцтова кислота	4	п + а	3	
30.	Етиладипінату хлорангідрид	2	п + а	3	
31.	Ізовалеріановий альдегід +	10	п	3	
32.	Йод +	1	п	2	
33.	Карбобензоксихлорид +	0,5	п	2	
34.	Кремнію тетрафторид (за F)	0,5/0,1	п	2	Г
35.	Луги їдкі + (у перерахунку на NaOH)	0,5	а	2	
36.	2-метилбут-2-ил-гідропероксид + (гідроперекис третинного амілу)	5	п	3	
37.	1-метилетилнітрит (ізопропілнітрит)	1	п	2	Г
38.	Метилізоціанат +	0,05	п	1	А, Г
39.	2-метилпентанової кислоти хлорангідрид +	3	п	3	
40.	2-метилпроп-2-єнова кислота (метакрилова кислота)	10	п	3	
41.	2-метилпроп-2-єноїлхлорид + (метакрилової кислоти хлорангідрид)	0,3	п	2	А
42.	2-іетилпропаналь + (ізобутиральдег д)	5		3	
43.	4-метилфенілен-1,3-диізоціанат + (толуїлендиізоціанат)	0,05	п	1	А, Г
44.	Мурашина кислота +	1	п	2	
45.	Натрію хлорит +	1	а	3	
46.	Озон	0,1	п	1	Г
47.	4-оксо-5-хлорпентилацетат (хлорацетопропілацетат)	2	п	3	
48.	Оцтова кислота +	5	п	3	
49.	Пентан-1-ол + (спирт аміловий)	10	п	3	
50.	Проп-2-єн-1-аль + 1 (акролеїн)	0,2	п	2	
51.	Проп-2-єнамін + (аліамін)	0,5	п	2	
52.	N-проп-2-єнілпроп-2-єн-1-амін + (диаліамін)	1	п	2	
53.	2-пропенілацетат + (оцтової кислоти аліловий ефір)	2	п	3	
54.	Пропіональдегід +	5	п	3	
55.	Сірки діоксид +	10	п	3	
56.	Сірки триоксид +	1		2	
57.	Сірки хлорид +	0,3	п	0	
58.	Сірчана кислота +	1	а	2	

Продовження довідкового додатку 2 до табл. 4.1

1	2	3	4	5	6
59.	Спирти ненасиченого ряду (аліловий, кротоніловий)	2	п	3	
60.	Титану тетрахлорид + (за HCl)	1	п	2	
61.	2,4,6-триметил-1,3,5-триоксан (паральдегід)	5	п	3	
62.	3,5,5-триметилциклогекс-2-ен-1-он (ізофорон)	1	п	2	
63.	3,5,5-триметилциклогексанон (дигідроізофорон)	1	п	2	
64.	Трихлороцтової кислоти хлорангідрид +	0,1	п	1	
65.	Фенілацетонітрил + (бензилу ціанід)	0,8	п	2	Г
66.	о(-)-2-фенілгліцинхлорид гідрохлорид +	0,5	п	2	
67.	Фенілізоціанат +	0,5	п	12	Г
68.	Формальдегід +	0,5	п	2	А, Г
69.	Фосген (карбонілхлорид)	0,5	п	2	Г
70.	Фосфорилхлорид + (фосфору оксид)	0,05	п	1	Г
71.	Фосфору (III) хлорид +	0,2	п	2	
72.	Фосфору (V) хлорид +	0,2	п	2	
73.	2,5-фурандіон + (малеїновий ангідрид)	1	п + а	2	А
74.	Хлору діоксид +	0,1	п	1	Г
75.	Хлор +	1	п	2	Г
76.	2-хлоретанол + (етиленхлоргідрин)	0,5	п	2	Г
77.	1-хлоретилметилкетон (хлорбутанон)	10	п	3	
78.	Хлорметилбензол	0,5	п	1	
79.	Хлорметоксиметан + (за Cl)	0,5	п	2	
80.	Хлороцтова кислота +	1	п + а	2	
82.	3-хлорпроп-1-ен + (алілхлорид)	0,3	п	2	
83.	Хлорфенілізоціанат + (п-ізомер)	0,5	п	2	А, Г
84.	Хлорфенілізоціанат + (м-ізомер)	0,5	п	2	А, Г

*До подразнювальних віднесені речовини, зона подразнювальної дії яких більше ніж 3.

** Поряд з подразнювальною наведені додаткові особливості дії речовини: А – алерген, К – канцероген, Г – гостроспрямований механізм дії.

*** Азоту (V) оксид та азоту (II) оксид на повітрі перетворюється в азоту (IV) оксид.

Примітка. Потрібен спеціальний захист шкіри та очей.

П – пари та (або) газу;

А – аерозоль;

П + А – пари + аерозоль.

Довідковий додаток 3 до таблиці 4.1 - Перелік ГДК аерозолів речовин, переважно фіброгенної дії (АПФД), у повітрі робочої зони.

№	Найменування речовини	Величина ГДК, мг/куб. м	Клас небезпеки	Особливість дії на організм*
1	2	3	4	5
1.	Алюмінат лантану титанат кальцію	6	3	
2.	Алюміній і його сплави (у перерахунку на алюміній)	2	3	
3.	Алюмінію магнід	6	4	
4.	Алюмінію нітрид (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)	2	3	
5.	Алюмінію нітрид	6	4	
6.	Алюмінію тригідроксид	6	4	
7.	Алюмінію оксид у вигляді аерозолу дезінтеграції (глинозем, електрокорунд, монокорунд)	6	4	
8.	Алюмінію оксид у суміші зі сплавом нікелю до 15% (електрокорунд)	4	3	
9.	Алюмінію оксид із домішкою кремнію діоксиду (у вигляді аерозолу конденсації)	2	3	
10.	Алюмінію оксид із домішкою вільного кремнію діоксиду до 15% і заліза триоксиду до 10% (у вигляді аерозолу конденсації)	6	4	
11.	Амінопласти (прес-порошки)	6	4	А
12.	Амофос + (суміш моно- і діамонійфосфатів)	6	4	
13.	Аеросил, модифікований бутиловим спиртом (бутосил)	1	3	
14.	Аеросил, модифікований диметилдихлорсиланом	1	3	
15.	Барит	6 -	4	
16.	Боксити	6	4	
17.	Бору карбід (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)	4	3	
18.	Бору карбід	6	4	
19.	Бору нітрид кубічний і гексагональний	6	4	
20.	Бору трисиліцид	6	4	
21.	Борвмісні суміші (Роксбор-КС, Роксбор-МВ, Роксбор-БЦ)	10	4	
22.	Вапняк	6	4	
23.	Вольфрам	6	4	
24.	Вольфрамокобальтові сплави з домішкою алмазу до 5%	4	3	
25.	Вольфраму карбід (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)		3	
26.	Вольфраму карбід	6	4	
27.	Вольфраму силіцид	6	4	

Продовження довідкового додатку 3 до табл. 4.1

1	2	3	4	5
28.	Вуглецю пил:			
	а) кокси: кам'яновугільний, пековий, нафтовий, сланцевий	6	4	
	б) антрацит з вмістом вільного діоксиду кремнію до 5%	6	4	
	в) інше викопне вугілля й вуглецевородний пил з вмістом вільного діоксиду кремнію до 5%	10	4	
	г) інше викопне вугілля й вуглецевородний пил з вмістом вільного діоксиду кремнію від 5% до 10%	4	3	
	д) алмази природні і штучні	8	4	
	е) алмаз металізований	3	4	
	є) сажі чорні промислові з вмістом бензопірену не більше 35 мг/кг	4	3	
29.	Глиноземне волокно, штучне полікристалічне, у тому числі з вмістом до 0,5% оксиду хрому (III)	6	4	
30.	Датолітовий концентрат	4	3	
31.	Дистенсиліманіт	6	4	
32.	Доломіт	6	4	
33.	Дунітоперидотитові піски	6	4	
34.	Електрокорунд, електрокорунд хромистий	6	4	
35.	Залізний агломерат	4	3	
36.	Залізо	10	4	
37.	Заліза (III) оксид (у перерахунку на залізо)	6	4	
38.	Залізо-ітрієві гранати, що містять гадоліній та (або) галій	10	4	
39.	Залізорудні котуни	4	3	
40.	Зола горючих сланців	4	3	
41.	Капрон	5	3	
42.	Кальцію силікат синтетичний (воластоніт)	4	3	
43.	Кераміка	2	3	
44.	Кислота кремнієва (колоїдний розчин за сухим залишком)	1	3	
45.	Кислота кремнієва (колоїдний розчин за сухим залишком) у суміші:			
	а) з плавленим кварцом (кварцовим склом)	1	3	
	б) з цирконом	2	3	
46.	Корунд білий	6	4	
47.	Кремній-мідний сплав	4	3	
48.	Кремнію діоксид аморфний (аеросил-175)	1**	3	
49.	Кремнію діоксид аморфний у вигляді аерозолу конденсації при вмісті більш 60%	1"	3	
50.	Кремнію діоксид аморфний у вигляді аерозолу конденсації при вмісті від 10% до 60%	1**	3	

Продовження довідкового додатку 3 до табл. 4.1

1	2	3	4	5
51.	Кремнію діоксид аморфний і склоподібний у вигляді аерозолу дезінтеграції (діатоміт, кварцове скло, плавлений кварц, трепел)	1**	3	
52.	Кремнію діоксид аморфний у суміші з оксидами марганцю у вигляді аерозолу конденсації із вмістом кожного з них не більше 10%	1**	3	
53.	Кремнію діоксид кристалічний (кварц, кристобаліт, тридиміт) при вмісті у пилу більш 70% (кварцит, динас тощо)	1**	3	
54.	Кремнію діоксид кристалічний при вмісті у пилу від 10% до 70% (граніт, шамот, слюда-сирець, вуглецевий пил тощо)	2**	3	
55.	Кремнію діоксид кристалічний при вмісті у пилу від 2 до 10% (пальні кукерситні сланці, мідно-сульфідні руди тощо)	4**	3	
56.	Кремнію карбід (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)	4	3	
57.	Кремнію карбід (карборунд)	6	4	
58.	Кремнію нітрид (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)	2	3	
59.	Кремнію нітрид	6	4	
60.	Кремнію тетраборид	6	4	
61.	Лавсан	5	3	
62.	Люмінофор Л-3500-П, ЛФ-630-1, ЛФ-6500-1, ЛЦ-6200-1	5	4	
63.	Люмінофор ЛР-1 (о-борат магнію, активований титаном і оловом)	6	4	
64.	Люмінофор ЛФ-490-1	4	3	
65.	Люмінофор ФЛД-605	6	4	
66.	Люмінофори ЕЛС-580-В, ЕЛС-510-В, ЕЛС-455-В	5	3	
67.	Магнезит	10	4	
68.	Магній додекаборид	6	4	
69.	Магнію поліборид	6	4	
70.	Міді магнід	6	4	
71.	Димолібдену карбід (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)	2	3	
72.	Молібдену силіцид	4	3	
73.	Нефелін, сієніт нефеліновий	6	4	
74.	Ніобій	10	4	
75.	Ніобію (V) оксид	10	4	
76.	Ніобію нітрид	10	4	
77.	Нітроамофоска	4	3	
78.	Нітрон	5	3	
79.	Пил доменного шлаку	6	4	

Продовження довідкового додатку 3 до табл. 4.1

1	2	3	4	5
80.	Пил рослинного і тваринного походження:			
	а) із домішкою діоксиду кремнію від 2 до 10%	4	4	A
	б) зерновий	4	3	A
	в) лубковий, бавовняний, льняний, вовняний, пуховий тощо (з домішкою діоксиду кремнію більше 10%)	2	4	A
	г) борошняний, деревний тощо (з домішкою діоксиду кремнію менше 2%)	6	4	A
81.	Силікатвмісний пил, силікати, алюмосилікати:			
	а) азбести природні (хризотил, антофіліт, актиноліт, тремоліт, магнезіарфведсоніт) і синтетичні азбести, а також змішаний азбестопородний пил при вмісті в ньому азбесту більше 20%	2/0,5	3	K
	б) азбестопородний пил при вмісті в ньому азбесту від 10 до 20%	2/1	3	K
	г) азбестоцемент	6/4	4	K
	д) азбестобакеліт, азбестогума	10/4	3	
	є) слюда (флагопіт, мусковіт), тальк, талькопородний пил (природні суміші тальку з тремолітом, актинолітом, антофілітом тощо), що містять до 10% вільного діоксиду кремнію	4	3	
	є) штучні мінеральні волокна силікатні склоподібної структури (скловолокно, скловата, вата мінеральна і жужільна, мулітокремнеземисті волокна, що не містять або містять до 5% Сг +3)	2	3	
	ж) цемент, олівін, апатит, глина, шамот каоліновий	6	4	
	з) силікати склоподібні вулканічного походження (туфи, пемза, перліт)	4	3	
	і) цеоліти (природні і штучні)	2	3	
82.	Ситал марки СТ-30 у суміші з алмазом до 5%	2	3	
83.	Сірка елементарна	6	4	
84.	Смолодоломіт	2	3	
85.	Спек бокситу й нефелін у	4	3	
86.	Спек бокситів низько кременистих	2	3	
87.	Стиромаль -	6	4	
88.	Тантал і його оксиди	10	4	
89.	Терлон	10	4	
90.	Титан	10	4	
91.	Титану (IV) оксид	10	4	
92.	Титану нітрид (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)	2	3	
93.	Титану нітрид, силіцид	4	3	
94.	Фенопласти	6	3	A

Продовження довідкового додатку 3 до табл. 4.1

1	2	3	4	5
95.	Ферохром металічний (сплав хрому 65% із залізом)	2	3	
96.	Фторопласт-4	10	4	
97.	Цеоліти (природні й штучні)	2	3	
98.	Циркон	6	4	
99.	Цирконію (IV) оксид	6	4	
100.	Цирконію карбід	6	4	
101.	Цирконію нітрид	4	3	
102.	Хрому карбонітрид (аерозоль конденсації тугоплавких сполук)	2	3	
103.	Чавун у суміші з електрокорундом до 20%	6	4	
104.	Шамотнографітові вогнетриви	2	3	

* Поряд з фіброгенною дією наведені додаткові особливості дії речовини:

A – алерген;

K – канцероген.

** ГДК зазначена для загальної маси аерозолю.

Довідковий додаток 4 до таблиці 4.1 - Перелік речовин, для яких має бути виключено інгаляційне надходження та попадання на шкіру

А. Протипухлинні лікарські засоби, гормони-естрогени

№ з/п	Найменування речовин	ГДК, мг/куб. м	Агрегатний стан	Клас небезпеки
1.	N-[3-[(4-амінобутил) аміно]пропіл] блеоміцинаміду гідро хлорид	–	a	1
2.	1-2-аміно-3[3,5-дйод-4(3,5-дйод-4-гідроксиоксифеноксид)-феніл] пропіонової кислоти натрієва сіль	–	a	1
3.	5-[4,6-біс(1 - азиридиніл)-1,3,5-тіазин-2-іл]аміно-2,2-диметил-1,3-диоксан-5-метанол (диоксадет)	–	a	1
4.	Гідроксирубоміцин (доксорубіцин)	–	a	1
5.	3-гідрокси-естра-1,3,5(10)триєн-17-он (естрон)	–	a	1
6.	Диетиленімід 2-метилтіозолідо-3-фосфорної кислоти (іміфос)	–	a	1
7.	17а-етинілестра-1,3,5(10)-триєн-діол-3,17(етиніл-естрадіол)	–	a	1
8.	2,2,6-тридеокси-3-аміно-а-ліксозо-4-метокси-6,7,9-тетраокси-9-ацето-7,8,9,10-тетрагідротетрацентихінон (рубоміцин)	–	a	1
9.	5-фторурацил		a	1
10.	2-хлор-М-(2-хлоретил)-М-метилетанаміну гідрохлорид (ембіхін)		a	1

Б. Наркотичні анальгетики

№ з/п	Найменування речовин	ГДК, мг/куб. м	Агрегатний стан;	Клас небезпеки
1.	6,7-диметокси-3-(5,6,7,8-тетрагідро-4-метокси-6-метил-1,3-диоксолу-[4,5-дизохінолін-5-іл]-1-(ЗН)-ізобензо-фуранон-[8-(К-5) (наротин)]	–	а	1
2.	1 -(2-етоксиетил)-4-пропіонілокси-4-фенілперидин гідрохлорид (просидол)	–	а	1
3.	Метилморфолін (кодеїн)	–	а	1
4.	Морфолін гідро хлорид	–	а	1
5.	Тебаїн	–	а	1
6.	1,2,6-триметил-4-феніл-4-перидинол пропіонату (2,4,6) гідрохлорид (промедол)	–	а	1
7.	М-феніл-М-[1-(2-фенілетил)-4-перидиніл]-пропанамін (фентаніл)	–	а	1

Таблиця 4.2 – Класи умов праці залежно від вмісту в повітрі робочої зони шкідливих речовин біологічного походження (перевищення ГДК, разів)

Шкідливі речовини	Клас умов праці					
	Допустимий	Шкідливий				Небезпечний
		2	3.1	3.2	3.3	
Мікроорганізми-продуценти, препарати, що містять живі клітини та спори мікроорганізмів*	≤ГДК	1,1-3,0	3,1–10,0	>10		
Патогенні мікроорганізми**	особливо небезпечні інфекції					+
	збудники інших інфекційних захворювань			+		

* Чинними в Україні є значення гранично допустимих концентрацій (ГДК) шкідливих речовин у повітрі робочої зони, що містяться в переліку "Предельно допустимые концентрации (ПДК) вредных веществ в воздухе рабочей зоны № 4617-88", доповненнях № 1 – 7 до нього, а також ГДК та орієнтовні безпечні рівні впливу (ОБРВ), затверджені Головним державним санітарним лікарем України після 1 січня 1997 року.

** Робота в спеціалізованих медичних, ветеринарних установах та підрозділах, спеціалізованих господарствах для хворих тварин. Види робіт, при яких можливий контакт з патогенними мікроорганізмами на підприємствах шкіряної та м'ясної промисловості, при здійсненні ремонту та обслуговуванні каналізаційних систем, відносяться до класу 3.2. + – незалежно від концентрації шкідливої речовини в повітрі робочої зони умови праці відносяться до даного класу.

Таблиця 4.3 - Класи умов праці залежно від рівня шуму, вібрації, інфразвуку та ультразвуку на робочому місці

Назва фактора, показник, одиниці виміру	Клас умов праці					
	Допустимий	Шкідливий				Небезпечний
		2	3.1	3.2	3.3	
ШУМ: рівень звуку, дБА; еквівалентний рівень звуку, дБАекв	≤ ГДР*	до 85	86 – 95	96– 105	106–115	>115
Рівень звукового тиску у будь-якій октавній смузі, ДБ						>135**
ВІБРАЦІЯ ЛОКАЛЬНА, еквівалентний коректований рівень віброшвидкості, дБекв	≤ ГДР***	до 115	116–118	119–121	122–124	>124
ВІБРАЦІЯ ЗАГАЛЬНА, еквівалентний коректований рівень віброшвидкості, дБекв: вісь – 23 вісь - ХЗ, УЗ	≤ ГДР***	до 113	114–119	120–125	126–131	>131
	≤ ГДР***	до 122	123–128	129–134	135–140	>140
ВІБРАЦІЯ ІМПУЛЬСНА	≤ ГДР****	Перевищення ГДР, разів				
сумарна кількість імпульсів для пікового значення віброприскорення; пікове значення віброприскорення, дБ		до 1,3	1,4–2,0	2,1 – 3,2	3,3–15,0	>5
ІНФРАЗВУК: загальний рівень звукового тиску, дБ Лін; еквівалентний загальний рівень звукового тиску, дБ Лін екв	≤ ГДР*	Перевищення ГДР, дБ				
		до 5	6–10	11–15	16–20	>20
УЛЬТРАЗВУК ПОВІТРЯНИЙ: рівні звукового тиску в октавних (1/3 октавних) смугах частот, дБ	≤ ГДР*	Перевищення ГДР, дБ				
		до 10	11–20	21–30	31–40	>40
УЛЬТРАЗВУК КОНТАКТНИЙ: пікові рівні віброшвидкості в октавних смугах частот, дБ	≤ ГДР*	Перевищення ГДР, дБ				
		до 5	6–10	11 – 15	16–20	>20

*Відповідно до ДСН № 3.3.6.037-99.

** Відповідно до ГОСТ 12.1.003-83.

*** Відповідно до ДСН № 3.3.6.039-99.

**** Відповідно до ДСН № 3.3.6.039-99 (таблиця 4) визначається перевищення кількості вимірних імпульсів за робочу зміну/ годину відносно допустимої кількості імпульсів (ГДР) для даного виміряного пікового значення віброприскорення в діапазоні 120 - 160 дБ. Визначення вібраційного навантаження від імпульсної вібрації при послідовній роботі кількома інструментами наведено в додатку 11 ДСН № 3.3.6.039-99.

Таблиця 4.4.1 - Класи умов праці за окремими показниками мікроклімату для виробничих приміщень та відкритих територій у теплу пору року

Показники мікроклімату			оптимальний	допустимий	Класи умов праці				
					шкідливий – 3* перевищення шкідливого рівня, °С				небезпечний (екстремальний)
					1	2	1 ступінь	2 ступінь	
Температура повітря, °С	категорія робіт	загальні енерговитрати Вт/кв. м	Згідно з 3.3.6.042-99	Згідно з ДСН 3.3.6.042-99					
	1a	До 139			більше на 0,1 – 3,0	більше на 3,1 – 6,0	більше на 6,1 – 9,0	більше 9,1 – 12,0	–
	16	140–174			–	–	–	–	–
	2a	175–232			–	–	–	–	–
	26	233–290			–	–	–	–	–
	3	більше 290			–	–	–	–	–
Швидкість руху повітря, м/с			згідно з ДСН 3.3.6.042-99	згідно з ДСН 3.3.6.2-99 (п.1.2.5, п.1.2.6)	до 3 разів	більше 3 разів			–
Відносна вологість повітря, %					до 25	більше 25			–
Теплове випромінювання, Вт/кв.м					до 140 141-1500	1501 – 2000	2001 – 2500	2501 – 3500	>3500

* Вище максимально допустимих значень за категорією робіт.

Таблиця 4.4.2 - Класи умов праці за показниками ТСН - індексу* для виробничих приміщень, незалежно від періоду року, та відкритих територій у теплу пору року

Категорія робіт	Загальні енерговитрати а-ти Вт/кв.м	Класи умов праці						
		оптимальний	допустимий	шкідливий – 3*				Небезпечний(екстремальний)
				1	2	1 ступінь	2 ступінь	
1a	до 139	21,0-23,4	23,5 - 26,4	25,5 - 26,6	26,7 - 27,4	27,5-28,6	28,7-31,0	більше 31,0
16	140- 174	20,2-22,8	22,9 - 25,8	25,9-26,1	26,2 – 26,9	27,0 - 27,9	28,0 - 30,3	більше 30,3
2a	175-232	19,2-21,9	22,0-25,1	25,2 - 25,5	25,6 - 26,3	26,3 - 27,3	27,4 - 29,9	більше 29,9
26	233 - 290	18,2-20,9	21,0-23,9	24,0 - 24,2	24,3 - 25,0	25,1-26,4	26,5-29,1	більше 29,1
3	більше 290	17,0-18,9	19,0-21,8	21,9-22,2	22,3 – 23,4	23,5 - 25,7	25,8 - 27,9	більше 27,9

* ТНС - індекс – теплове навантаження середовища.

** У діапазоні інтенсивності теплового випромінювання від 141 до 1000 Вт/м оцінка мікроклімату – за ТНС - індексом. При інтенсивності його вище 1000 Вт/кв. м – згідно з таблицями 4.4.1 та 4.4.3.

Таблиця 4.4.3 - Класи умов праці за окремими показниками мікроклімату для виробничих приміщень в холодну пору року

Показники мікроклімату			Класи умов праці						
			Оптимальний	Допустимий	Шкідливий – 3* перевищення шкідливого рівня, °С				Небезпечний (екстремальний)
					1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
1	2	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	4			
Температура повітря, °С	категорія робіт	Згідно з ДСН 3.3.6.042-99	Згідно з ДСН 3.3.6.042-99	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	4	
	загальні енерговитрати								
	Вт/кв. м								
	1а до 139								
	1б 140–174								
2а 175 – 232	ДСН 3.3.6.042-99	до ±2,0	±2,1 -4,0	±4,1 – 6,0	±6,1 – 8,0	–			
2б 233 – 290		–	–	–	–	–			
3 більше 290		–	–	–	–	–			
Швидкість руху повітря, м/с			Згідно з ДСН 3.3.6.045-99	Згідно з ДСН 3.3.6.042-99 (п.1.2.5, п. 1.2.6)	перевищення до 3 разів	перевищення більше 3 разів	–	–	–
Відносна вологість повітря, %					перевищення до 15	перевищення більше 15	–	–	–
Теплове випромінювання, Вт/кв. м					до 140	1501-2000	2001 – 2500	2501-3500	>3500

* ДСН 3.3.6.042-99 "Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень" або галузеві стандарти.

Примітка. При збільшенні швидкості руху повітря на 0,1 м/с від оптимальної за ДСН температура повітря повинна бути збільшена на 0,2 °С (при температурі повітря нижче допустимої).

Таблиця 4.4.4 - Класи умов праці за показниками мікроклімату для відкритих територій в холодну пору року (зима) та в холодних приміщеннях*

Показник	Класи умов праці					
	допустимий	шкідливий 3 (нижня межа)**				небезпечний (екстремальний)
		2	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	
Температура повітря, °С***						
Кліматичні зони:						
2	-10,0	-10,1 - -14,9	-15,0 - -20,0	-20,1 - -25,0	-25,1 - -30,0	більше - 30
3	-7,0	-7,1 - -12,0	-12,1 - -17,0	-17,1 - -22,0	-22,1 - -27,0	більше - 27

*При застосуванні одягу з відповідною теплоізоляцією (J, °С, кв. м/Вт); 0,61 (2); 0,51 (3).

** Наведені значення температури повітря стосовно різних класів не виключають регламентації часу перебування в несприятливому мікрокліматі (сумарне за робочий час та безперервне).

*** Вказано температуру відносно спокійного повітря: при вітрі вона повинна бути підвищена на 2,2° С на кожний 1 м/с.

Таблиця 4.5.1 - Класи умов праці при дії неіонізуючих електромагнітних випромінювань (перевищення ГДР, разів)

Фактор виробничого середовища	Клас умов праці					
	допустимий 2	шкідливий – 3				небезпечний (екстремальний) 4
		1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
1	2	3	4	5	6	7
Постійне магнітне поле *3	≤ГДР	≤5	≤10	≤50	≥100	
Електростатичне поле *2	≤ГДР *1	≤3	≤5	≤10	>10	
Електричні поля промислової частоти (50 Гц) *4	≤ГДР *1	≤3	≤5	≤10	>10	>40
Магнітні поля промислової частоти (50 Гц) *5	≤ГДР	≤5	≤10	≤50	>50	

Продовження табл. 4.5.1

1	2	3	4	5	6	7
Електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону *6: 0,01 – 0,03 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
0,03-3,0 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
3,0 – 30,0 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
30,0 - 300,0 МГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	
300,0 МГц–300,0 ГГц	≤ГДР	≤3	≤5	≤10	>10	

*1 Значення ГДР, з якими порівнюються вимірювані на робочих місцях величини ЕМП, визначаються залежно від тривалості дії фактора протягом робочого дня.

*2 Згідно з ГОСТ12.1.045-84 ССБТ "Злектростатические поля. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля".

*3 Згідно з "Предельнодопустимыми уровнями воздействия постоянных магнитных полей при работе с магнитными устройствами и материалами" (№ 1742-77).

*4 Згідно з "Санитарными нормами и правилами выполнения работ в условиях воздействия электрических полей промышленной частоты (50 Гц)"(№ 5802-91) - ДНАОП 0.03-3.21-91.

*5 Згідно з "Предельно допустимыми уровнями магнитных полей частотой 50 Гц"(№ 3206-85) – ДНАОП 0.03-3.13-85, ОБУВ ПеМП 50 Гц№ 5060-89.

*6 Згідно з ГОСТ 12.1.006-84 ССБТ "Электромагнитные поля радиочастот. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля", изменение № 1 ГОСТ 12.1.006-84, "ПДУ воздействия электромагнитных полей диапазона 10-60 кГц"(№ 5803-91).

Таблиця 4.5.2 - Класи умов праці при дії неіонізуючих електромагнітних випромінювань оптичного діапазону (лазерне та ультрафіолетове)

Фактор виробничого середовища	Клас умов праці					
	допустимий	шкідливий – 3				критичний (екстремальний)
		2	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	
Лазерне випромінювання*	≤ГДР 1,2	≤ГДР 1,2	<10ГДР 1,2	<10 ² ГДР 1,2	<10 ³ ГДР 1,2	>10 ³ ГДР 1,2
Ультрафіолетове випромінювання	при наявності виробничих джерел УФ-А, УФ-В, УФ-С, Вт/кв. м	ДІО**	>ДІО**			
	при наявності джерел УФО профілактичного призначення УФ-А, мВт/кв. м****	9-45	<9			

* Відповідно до СанПіН 5804-91 "Санитарные нормы и правила устройства и эксплуатации лазеров": ГДР 1 –для хронічної дії ГДР 2-для однократної дії (ДНАОП 0.03-3.09-91).

** Відповідно до "Санитарных норм ультрафиолетового излучения в производственных помещениях " (№ 4557-88, ДНАОГ 0.03-3.17-88). При перевищенні допустимої інтенсивності опромінення (ДІО) робота дозволяється за умови використання засобів колективного або індивідуального захисту.

*** Відповідно до методичних вказівок "Профилактическое ультрафиолетовое облучение людей с применением искусственных источников ультрафиолетового излучения" (№ 5046-89) оцінюється профілактичне опромінення, його достатність.

Таблица 4.6 - Класи умов праці залежно від параметрів світлового середовища виробничих приміщень

Фактор, показник		Клас умов праці				
		Допустимий	шкідливий – 3			
			2	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь
Природне освітлення						
Коефіцієнт природного освітлення (КПО, %)		$\geq 0,6^*$	0,1 -0,6	$< 0,1^{**}$		
Штучне освітлення						
Освітленість робочої поверхні (Е, лк) для розрядів зорових робіт	I –IV VII	E_n^{***}	0,5 E_n – $< E_n$	$< 0,5 E_n$		
	V –VI VIII	E_n^{***}	$< E_n$			
Показник освітленості (Р відн. од)		R_n^{***}	$> R_n$			
Пряма блискість, час безперервної роботи		≤ 4 годин	> 6 годин	> 8 годин		
Відбита блискість		відсутність	наявність			
Яскравість, L, кд/кв. м		L_n^{***}	$> L_n$			
Нерівномірність розподілу освітленості (Е, лк)		$E_{нер.н.}^{***}$	$> E_{нер.н.}$			

* Згідно з СНІП 11-4-79(зі змінами) "Строительные нормы и правила "Естественное и искусственное освещение".

** При наявності засобів для компенсації ультрафіолетової недостатності – клас 3.1.

*** Нормативні значення: освітленості – E_n , нерівномірності розподілу освітленості – $E_{нер.н.}$, коефіцієнта пульсації освітленості - $K_{пн}$, показника осліпленості - R_n , яскравості – L_n згідно зі СНІП 11-4-79.

Таблиця 4.7 - Класи умов праці за показниками важкості трудового процесу

№ п/п	Показники важкості трудового процесу	Клас умов праці			
		Оптимальний (легке фізичне навантаження)	Допустимий (середнє фізичне навантаження)	Шкідливий (важка праця)	
				1 ступінь	2 ступінь
1	2	3	4	5	6
1.	Фізичне динамічне навантаження, виражене в одиницях механічної роботи за зміну, кг х м				
1.1	При регіональному навантаженні (з переважаючою участю м'язів рук та плечового поясу) при переміщенні вантажу на відстань до 1 м:				
	– для чоловіків	до 2500	до 5000	до 7000	більше 7000
	– для жінок	до 1500	до 3000	до 4000	більше 4000
1.2	При загальному навантаженні (за участю м'язів рук, корпусу, ніг):				
1.2.1	При переміщенні вантажу на відстань від 1 до 5 м:				
	– для чоловіків	до 12500	до 25000	до 35000	більше 35000
	– для жінок	до 7500	до 15000	до 25000	більше 25000
1.2.2	При переміщенні вантажу на відстань більше 5 м:				
	– для чоловіків	до 24000	до 46000	до 70000	більше 70000
	– для жінок	до 14000	до 28000	до 40000	більше 40000
2.	Маса вантажу, що підіймається та переміщується вручну, кг				
2.1	Підіймання та переміщення (разове) вантажів, чергуючи з іншою роботою (до 2 разів на годину):				
	– для чоловіків	до 15	до 30	до 35	більше 35
	– для жінок	до 5	до 10	До 12	більше 12

Продовження табл. 4.7

1	2	3	4	5	6
2.2	Підіймання та переміщення (разове) вантажів постійно протягом робочої зміни:				
	– для чоловіків	до 5	До 15	до 30	більше 30
	– для жінок	до 3	до 7	до 10	більше 10
2.3	Сумарна маса вантажів, що переміщуються протягом кожної години зміни:				
2.3.1	з робочої поверхні:				
	– для чоловіків	до 250	до 870	до 1500	більше 1500
	– для жінок	до 100	до 350	до 700	більше 700
2.3.2	з підлоги:				
	– для чоловіків	до 100	до 435	до 600	більше 600
	– для жінок	до 50	до 175	до 350	більше 350
3.	Стереотипні робочі рухи (кількість за зміну)				
3.1	При локальному навантаженні (за участю м'язів кистей та пальців рук)	до 20000	до 40000	до 60000	більше 60000
3.2	Три регіональному навантаженні (при зоботі з переважною участю м'язів рук та плечового поясу)	до 10000	до 20000	до 30000	більше 30000
4.	Статичне навантаження. Величина статичного навантаження за зміну при утриманні вантажу, докладанні зусиль, кг x c				
4.1	Однією рукою:				
	– для чоловіків	до 18000	до 36000	до 70000	більше 70000
	– для жінок	до 11000	до 22000	до 42000	більше 42000
4.2	Двома руками:				
	– для чоловіків	до 36000	до 70000	до 140000	більше 140000
	– для жінок	до 22000	до 42000	до 84000	більше 84000
4.3	За участю м'язів корпусу та ніг:				
	– для чоловіків	до 43000	до 100000	до 200000	більше 200000
	– для жінок	до 26000	до 60000	до 120000	більше 120000

Продовження табл. 4.7

1	2	3	4	5	6
5.	Робоча поза	Вільна зручна поза, можливість зміни пози (сидячи, стоячи) за бажанням працівника. Знаходження в позі стоячи до 40% часу зміни	Періодичне перебування в незручній позі (робота з поворотом тулуба, незручним розташуванням кінцівок) та/або фіксованій позі (неможливість зміни взаєморозташування різних частин тіла відносно одна одної) до 25% часу зміни. Знаходження в позі стоячи до 60% часу зміни	Періодичне перебування в незручній та/або фіксованій позі до 50% часу зміни; перебування у вимушеній позі (навпочіпки, на колінах і т. ін.) від 10% до 25% часу зміни; знаходження в позі стоячи від 60% до 80% часу зміни	Періодичне перебування в незручній та/або фіксованій позі більше 50% часу зміни; перебування у вимушеній позі (на колінах, навпочіпки і т. ін.) більше 25% часу зміни. Знаходження в позі стоячи більше 80% часу зміни
6.	Нахили корпусу (вимушені, більше 30), кількість за зміну	до 50	51 – 100	101 – 300	більше 300
7.	Переміщення у просторі (переходи, обумовлені технологічним процесом протягом зміни), км				
7.1	По горизонталі	до 4	до 8	до 12	більше 12
7.2	По вертикалі	до 2	до 4	до 8	більше 8

Таблиця 4.8 - Класи умов праці за показниками напруженості трудового процесу

№ п/п	Клас умов праці				
	Показники напруженості трудового процесу	Оптимальний (напруженість праці легкого ступеня)	Допустимий (напруженість праці середнього ступеня)	Шкідливі (напружена праця)	
		1	2	1 ступінь	2 ступінь
		1	2	3.1	3.2
1.	Інтелектуальні навантаження	Відсутня необхідність прийняття рішення	Рішення простих альтернативних завдань згідно з інструкцією	Рішення складних завдань з вибором за відомим алгоритмом (робота за серією інструкцій)	Евристична (творча) діяльність, що вимагає вирішення складних завдань при відсутності алгоритму; особисте керівництво в складних ситуаціях
1	2	3	4	5	6
1.1	Зміст роботи				
1.2	Сприймання сигналів (інформації) та їх оцінка	Сприймання сигналів, але без потреби в корекції дій	Сприймання сигналів з наступною корекцією дій та операцій	Сприймання сигналів з наступним порівнянням фактичних значень параметрів з їх номінальними значеннями. Заключна оцінка фактичних значень параметрів	Сприймання сигналів з наступною комплексною оцінкою взаємопов'язаних параметрів. Комплексна оцінка всієї виробничої діяльності
1.3	Розподіл функцій за ступенем складності завдання	Обробка та виконання завдання	Обробка, виконання завдання та його перевірка	Обробка, перевірка і контроль за виконанням завдання	Контроль та попередня робота з розподілу завдань іншим особам

Продовження табл. 4.8

1	2	3	4	5	6
1.4	Характер виконуваної роботи	Робота за індивідуальним планом	Робота за встановленим графіком з можливим його коректуванням у ході діяльності	Робота в умовах дефіциту часу	Робота в умовах дефіциту часу та інформації з підвищеною відповідальністю за кінцевий результат
2.	Сенсорні навантаження	до 25	25-50	51 -75	більше 75
2.1	Тривалість зосередженого спостереження (в % від часу зміни)				
2.2	Щільність сигналів (світлових, звукових) та повідомлень в середньому за годину роботи	до 75	75-175	176–300	більше 300
2.3	Кількість виробничих об'єктів одночасного спостереження	до 5	5- 10	11-25	більше 25
2.4	Навантаження на зоровий аналізатор	більше 5 мм 100% часу	5,0– 1,1 мм більше 50% часу	1,0-0,3 0,3 мм більше 50% часу	менше 0,3 мм більше 50% часу
2.4.1	Розмір об'єкта розрізнення (при відстані від очей працюючого до об'єкта розрізнення не більше 0,5 м), при тривалості зосередженого спостереження (% часу зміни)		1,0– 0,3 мм до 50% часу; менше 0,3 мм до 25%	менше 0,3 мм 25 – 50% часу	
2.4.2	Робота з оптичними приладами (мікроскопи, лупи та ін.) при тривалості зосередженого спостереження	до 25	часу 25 – 50	51-75	більше 75

Продовження табл. 4.8

2.4.3	Спостереження за екранами відеотерміналів (годин на зміну)	до 2	2-3	3-4	більше 4
2.5	Навантаження на слуховий аналізатор (при виробничій необхідності сприйняття мови чи диференційованих сигналів)	Розбірливість слів та сигналів від 100% до 90%*	Розбірливість слів та сигналів від 90% до 70%**	Розбірливість слів та сигналів від 70% до 50%***	Розбірливість слів та сигналів менше 50%****
2.6	Навантаження на голосовий апарат (сумарна кількість годин, що наговорюються протягом тижня)	до 16	16-20	20-25	більше 25
3.	Емоційне навантаження				
3.1	Ступінь відповідальності за результат своєї діяльності. Значущість помилки	Несе відповідальність за виконання окремих елементів завдання. Вимагає додаткових зусиль в роботі з боку працівника	Несе відповідальність за функціональну якість допоміжних робіт (завдань). Вимагає додаткових зусиль з боку керівництва (бригадира, майстра та ін.)	Несе відповідальність за функціональну якість основної роботи (завдань). Вимагає виправлень за рахунок додаткових зусиль всього колективу (групи, бригади та ін.)	Несе відповідальність за функціональну якість кінцевої продукції, роботи, завдання. Неправильні рішення можуть викликати пошкодження обладнання, зупинку технологічного процесу, можливу небезпеку для життя
3.2	Ступінь ризику для власного життя	Виключений			Можливий
3.3	Ступінь відповідальності за безпеку інших осіб	Виключений			Можливий
4.	Монотонність навантажень	Більше 10	9-6	5 – 3	Менше 3

Продовження табл. 4.8

4.1	Кількість елементів (приймів), необхідних для реалізації простого завдання або в операціях, які повторюються багаторазово				
4.2	Тривалість виконання простих виробничих завдань чи операцій, що повторюються (сек.)	Більше 100 20 та більше	100 – 25 19–10	24–10 9 – 5	Менше 10 4 та менше
4.3	Час активних дій (в % до тривалості зміни). Решту часу – спостереження за технологічним процесом	Менше 75	76–80	81 –90	Більше 90
4.4	Монотонність виробничої обстановки (час пасивного спостереження за технологічним процесом в % від часу зміни)	Більше 25	20-24	19-10	Менше 10
5.	Режим праці				
5.1	Фактична тривалість робочого дня (год.)	6–7	8 – 9	10– 12	Більше 12
5.2	Змінність роботи	Однозмінна робота(без нічної зміни)	Двозмінна робота(без нічної зміни)	Тризмінна робота (робота у нічну зміну)	Нерегулярна змінність з роботою в нічний час
5.3	Наявність регламентованих перерв та їх тривалість	Перерви регламентовані, достатньої тривалості 7% і більше часу зміни	Перерви регламентовані, недостатньої тривалості: від 3% до 7% часу зміни	Перерви нерегламентовані або недостатньої тривалості до 3% часу зміни	Перерви відсутні

* Перешкоди відсутні

** Існують перешкоди, на фоні яких мову чути на відстані 2:5 м.

*** Існують перешкоди, на фоні яких мову чути на відстані до 2 м.

**** Існують перешкоди, на фоні яких мову чути на відстані до 1,5 м.

Таблиця 4.9 - Класи умов праці за наявності змін аероіонного складу повітря*

Фактор виробничого середовища	Класи умов праці						
	Оптимальний – 1	Допустимий – 2		Шкідливий – 3			
		min необхідний	max допустимий	1 ст.	2 ст.	3 ст.	4 ст.
ЛЕГКІ АЕРОІОНИ							
позитивні (п ⁺)	1500-3000	400	50000	<400- >50000			
негативні (п ⁻)	3000 - 5000	600	50000	<600- >50000			

* "Санитарно-гигиенические нормы допустимых уровней ионизации воздуха производственных и общественных помещений", №2152-80.

Таблиця 4.10 - Оцінка умов праці за ступенем шкідливості та небезпечності

Фактор виробничого середовища та трудового процесу	Клас умов праці						
	Оптимальний 1	Допустимий 2	Шкідливий 3				Небезпечний
			1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь	4 ступінь	
Хімічний							
Біологічний							
Фізичні:							
– шум							
– вібрація							
– інфразвук							
– ультразвук							
– неіонізуючі електромагнітні випромінювання							
– мікроклімат							
– освітленість							
Важкість праці							
Напруженість праці							
Загальна оцінка умов праці							

4.4.11 Загальна гігієнічна оцінка умов праці

Якщо на робочому місці фактичні значення рівнів шкідливих факторів знаходяться в границях оптимальних або допустимих рівнів, умови праці на цьому робочому місці відповідають гігієнічним вимогам і відносяться відповідно до 1 або 2 класу.

Якщо рівень хоча б одного фактора перевищує допустиму величину, то умови праці на такому робочому місці, залежно від величини перевищення та відповідно до цих гігієнічних критеріїв, як по окремому фактору, так і при їх поєднаній дії можуть бути віднесені до 1–4 ступенів 3 класу шкідливих або 4 класу небезпечних умов праці.

Віднесення факторів до класу визначається з врахуванням часу їх дії протягом зміни. Для факторів, що не мають регламентованих нормативів з врахуванням часу дії, дозволяється визначення класу умов праці за рівнями на постійному робочому місці. Для віднесення умов праці до 3 класу час дії фактора повинен бути не менше 50% часу зміни. При віднесенні фактора до 4 класу час дії шкідливого фактора не враховується. При епізодичній дії шкідливого фактора його облік та оцінка умов праці, залежно від мети атестації, виконується за погодженням з територіальним органом санепіднагляду.

Оцінка умов праці з врахуванням комбінованої та сполучної дії виробничих факторів виконується наступним чином. На підставі результатів вимірів оцінюються умови праці для окремих факторів відповідно до підрозділів 4.4.1 – 4.4.9 цього документа, де враховані ефекти сумування та потенціювання при комбінованій дії хімічних речовин, біологічних факторів, різних частотних діапазонів електромагнітних випромінювань та інших. Результати оцінки шкідливих факторів виробничого середовища та трудового процесу заносять до таблиці 4.10. Загальна оцінка умов праці за ступенем шкідливості та небезпечності встановлюється:

- за найбільш високим класом та ступенем шкідливості;
- у випадку поєднаної дії трьох та більше факторів, віднесених до класу 3.1, загальна оцінка умов праці відповідає класу 3.2;
- при поєднанні двох і більше факторів класів 3.2, 3.3, 3.4 умови праці оцінюються на один ступінь вище.

При скороченні часу контакту зі шкідливими факторами (захист часом) умови праці в окремих випадках можуть оцінюватися (за погодженням з органами санепіднагляду) як менш шкідливі, але не нижче класу 3.1.

Робота в умовах перевищення гігієнічних нормативів повинна виконуватись з використанням засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) при адміністративному контролі за їх застосуванням (включення до технологічного регламенту, правил внутрішнього розпорядку з використанням заходів заохочення до їх застосування та/або адміністративним покаранням працівників). Застосування ефективних

(при наявності сертифіката відповідності) 313 зменшує рівень професійного ризику ушкодження здоров'я, але не змінює клас умов праці робітника.

4.5 Загальні методичні підходи до вимірів та оцінки факторів виробничого середовища та трудового процесу

Лабораторії, які виконують всі заміри та оцінку шкідливих виробничих факторів, повинні бути атестовані (акредитовані) у встановленому порядку.

План контролю умов праці на підприємствах складається на рік та доповнюється і змінюється у випадку реконструкції чи заміни обладнання, зміни чи інтенсифікації виробничих процесів, виявлення професійних захворювань чи отруєнь.

Контролю підлягають усі шкідливі та небезпечні фактори виробничого середовища та трудового процесу, які присутні на робочому місці працівника.

Перелік нормативних та методичних документів щодо вимірів та оцінки виробничих факторів наведено в підрозділі 4.6.

Апаратура та прилади, які використовуються для вимірів, підлягають метрологічній повірці у встановленому порядку.

Дані інструментальних вимірів оформлюються протоколом відповідно до медичної документації чи протоколів, розроблених на їх основі (додаток).

Гігієнічна оцінка умов праці проводиться відповідно до цього документа.

4.6 Нормативні посилання

У Гігієнічній класифікації використані посилання на такі документи:

1. Предельно допустимые концентрации вредных веществ в воздухе рабочей зоны. № 4617-88.

2. Дополнения к перечню ПДК. № 1-Х.

3. Списки "Гранично допустимі концентрації(ГДК) шкідливих речовин в повітрі робочої зони", затверджені МОЗ України.

4. Перелік речовин, продуктів, виробничих процесів, побутових та природних факторів, канцерогенних для людини, затверджений наказом МОЗ України від 07.02.97 № 25.

5. "Предельно допустимые уровни воздействия постоянных магнитных полей при работе с магнитными устройствами и материалами". № 1742-77.

6. "Санитарные нормы и правила выполнения работ в условиях воздействия электрических полей промышленной частоты (50 Гц)". № 5802-91.
7. "Предельно допустимые уровни магнитных полей частотой 50 Гц". № 3206-85.
8. "Санитарные нормы и правила устройства и эксплуатации лазеров". № 5804-91.
9. "Санитарные нормы ультрафиолетового излучения в производственных помещениях". № 4557-88.
10. "Санитарные нормы и правила выполнения работ в условиях воздействия электрических полей промышленной частоты (50 Гц)". № 5802-91.
11. СН 245-71. "Санитарные нормы планирования промышленных предприятий".
12. СН 4557-88. "Санітарні норми ультрафіолетового опромінення виробничих приміщень".
13. СН 2152-80. "Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих і громадських приміщень".
14. "ПДУ воздействия электромагнитных полей ди-апазона частот 10 – 60 кГц". № 5803-91.
15. ГОСТ ССБТ 12.1.005-88. "Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны".
16. ГОСТ ССБТ 12.1.001-89. "Ультразвук. Общие требования безопасности".
17. ГОСТ ССБТ 12.1.045-84. "Электростатические поля. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля".
18. ГОСТ ССБТ 12.1.006-84. "Электромагнитные поля радиочастот. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля".
19. ГОСТ ССБТ 12.4.176-89. "Одежда специальная для защиты от теплового излучения. Требования к защитным свойствам и метод определения теплового состояния человека".
20. ГОСТ ССБТ 12.4.016-87. "Костюмы мужские для защиты от повышенных температур и теплового излучения. Технические условия".
21. ГОСТ ССБТ 12.4.123-83. "Средства коллективной защиты от инфракрасных излучений. Общие технические требования".
22. ГОСТ ССБТ 12.4.084-80. "Одежда специальная для защиты от пониженных температур. Костюмы мужские. Технические условия".
23. ГОСТ ССБТ 12.4.088-80. "Костюмы женские для защиты от пониженных температур. Технические условия".
24. ГОСТ № 24940-96. "Методы измерения освещенности".

25. ISO 7243 "Высокотемпературные условия – оценка тепловой нагрузки по индексу WBGT (температура влажного и шарового термометра)".

26. СНиП 11-4-79. "Строительные нормы и правила", часть 11 "Нормы проектирования", глава 4 "Естественное и искусственное освещение".

27. СНиП 2.04.05-91. "Отопление, вентиляция и кондиционирование воздуха".

28. "Методические рекомендации. Оценка теплового состояния человека с целью обоснования гигиенических требований к микроклимату рабочих мест и мерам профилактики охлаждения и перегревания". №5168-90.

29. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97).

30. ГОСТ 12.1.04 ССБТ. "Электростатические поля. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля".

31. ДСанПіН 3.3.2.007-98. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислюваних машин.

32. Державні санітарні правила проектування, упорядкування та експлуатації виробництва біологічних засобів захисту рослин та стимуляторів росту рослин у виробничих біолабораторіях та біофабриках № 254.

33. ДСН 3.3.6.037-99. Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.

34. ДСН 3.3.6.039-99. Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрацій.

35. ДСН 3.3.6.042-99. Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.

36. "Санитарно-гигиенические нормы напряженности электростатического поля". № 1757-77.

37. "Методические указания по измерению концентрации аэрозолей преимущественно фиброгенного действия". № 4436-87.

38. МУ № 5168-90. "Оценка теплового состояния человека с целью обоснования гигиенических требований к микроклимату рабочих мест и мерам предупреждения охлаждения и перегревания".

39. "Профилактическое ультрафиолетовое облучение людей с применением искусственных источников ультрафиолетового излучения)". № 5046-89.

40. ДСТУ 2293-93 ССБП. "Охорона праці. Терміни та визначення".

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А ЗАКОН УКРАЇНИ

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (23 вересня 1999 року)
(Із змінами станом на 16.06.2005)

Цей Закон відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначає правову основу, економічний механізм та організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності або загибелі застрахованих на виробництві (далі — страхування від нещасного випадку).

Страхування від нещасного випадку є самостійним видом загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого здійснюється соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності.

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Завдання страхування від нещасного випадку

Завданнями страхування від нещасного випадку є:

проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаним умовами праці;

відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків або професійних захворювань;

відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим і членам їх сімей.

Стаття 2. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах, організаціях, незалежно від їх форм власності та господарювання (далі — підприємства), у фізичних осіб, на осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та громадян — суб'єктів підприємницької діяльності.

Особи, право яких на отримання відшкодування шкоди раніше було встановлено згідно із законодавством СРСР або законодавством України про відшкодування шкоди, заподіяної працівникам внаслідок травмування

на виробництві або професійного захворювання, пов'язаних з виконанням ними трудових обов'язків, мають право на забезпечення по страхуванню від нещасного випадку відповідно до цього Закону. (Статтю 2 доповнено частиною другою згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

Стаття 3. Гарантії забезпечення прав застрахованим у страхуванні від нещасного випадку

Держава гарантує усім застрахованим громадянам забезпечення прав у страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Стаття 4. Законодавство про страхування від нещасного випадку

Законодавство про страхування від нещасного випадку складається із Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, цього Закону, Кодексу законів про працю України, Закону України "Про охорону праці" та інших нормативно-правових актів.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством про страхування від нещасного випадку, то застосовуються норми міжнародного договору.

Стаття 5. Основні принципи страхування від нещасного випадку

Основними принципами страхування від нещасного випадку є:

паритетність держави, представників застрахованих осіб та роботодавців в управлінні страхуванням від нещасного випадку;

своєчасне та повне відшкодування шкоди страховиком;

обов'язковість страхування від нещасного випадку осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством про працю, а також добровільність такого страхування для осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, та громадян — суб'єктів підприємницької діяльності;

надання державних гарантій реалізації застрахованими громадянами своїх прав;

обов'язковість сплати страхувальником страхових внесків;

формування та витрачання страхових коштів на солідарній основі;

диференціювання страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві;

економічна заінтересованість суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці;

цільове використання коштів страхування від нещасного випадку.

Стаття 6. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку

Суб'єктами страхування від нещасного випадку є застраховані громадяни, а в окремих випадках — члени їх сімей та інші особи, страхувальники та страховик.

Застрахованою є фізична особа, на користь якої здійснюється страхування (далі — працівник).

Страхувальниками є роботодавці, а в окремих випадках — застраховані особи.

Страховик — Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі — Фонд соціального страхування від нещасних випадків).

Об'єктом страхування від нещасного випадку є життя застрахованого, його здоров'я та працездатність.

Стаття 7. Роботодавець

Роботодавцем відповідно до цього Закону вважається:

власник підприємства або уповноважений ним орган та фізична особа, яка використовує найману працю;

власник розташованого в Україні іноземного підприємства, установи, організації (у тому числі міжнародних), філії або представництва, який використовує найману працю, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Стаття 8. Особи, які підлягають обов'язковому страхуванню від нещасного випадку

Обов'язковому страхуванню від нещасного випадку підлягають:

- 1) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту);
- 2) учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах;
- 3) особи, які утримуються у виправних, лікувально-трудовах, виховно-трудовах закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Стаття 9. Страхування зародка та новонародженого

Заподіяння шкоди зародку внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання жінки під час її вагітності, у зв'язку з чим дитина народилася інвалідом, прирівнюється до нещасного випадку, який

трапився із застрахованим. Така дитина відповідно до медичного висновку вважається застрахованою, та до 16 років або до закінчення навчання, але не більш як до досягнення 23 років їй подається допомога Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Стаття 10. Процедура страхування працівників та реєстрації страхувальників страховиком

Для страхування від нещасного випадку на виробництві не потрібно згоди або заяви працівника. Страхування здійснюється в безособовій формі. Всі особи, перелічені у статті 8 цього Закону, вважаються застрахованими з моменту набрання чинності цим Законом незалежно від фактичного виконання страхувальниками своїх зобов'язань щодо сплати страхових внесків.

Усі застраховані є членами Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Реєстрація страхувальників у робочому органі виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків провадиться:

страхувальників — юридичних осіб — у десятиденний строк після одержання свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності;

страхувальників — фізичних осіб, які використовують найману працю, — у десятиденний строк після укладення трудового договору (контракту) з першим із найманих працівників.

Факт реєстрації страхувальника страховиком засвідчується страховим свідоцтвом, форма якого встановлюється Фондом соціального страхування від нещасних випадків.

Перереєстрація страхувальників провадиться у строки, встановлені страховиком.

Стаття 11. Добровільне страхування від нещасного випадку

Добровільно, за письмовою заявою, від нещасного випадку у Фонді соціального страхування від нещасних випадків можуть застрахуватися:

- 1) священнослужителі, церковнослужителі та особи, які працюють у релігійних організаціях на виборних посадах;
- 2) особи, які забезпечують себе роботою самостійно;
- 3) громадяни — суб'єкти підприємницької діяльності.

Строк страхування розпочинається з дня, який настає за днем прийняття заяви, за умови сплати страхового внеску.

Страхування припиняється, якщо страховий внесок до Фонду соціального страхування від нещасних випадків не перераховано протягом трьох місяців з дня подання заяви.

Стаття 12. Свідоцтво про страхування від нещасного випадку

Особам, які підлягають страхуванню від нещасного випадку, видається свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке є єдиним для всіх видів страхування та є документом суворої звітності.

Порядок видачі та зразок свідоцтва про соціальне страхування затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 13. Страховий ризик і страховий випадок

Страховий ризик — обставини, внаслідок яких може статися страховий випадок.

Страховим випадком є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, зазначених у статті 14 цього Закону, з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення та/або соціальних послуг.

Професійне захворювання є страховим випадком також у разі його встановлення чи виявлення в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів.

Нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення нормативних актів про охорону праці застрахованим, також є страховим випадком.

Порушення правил охорони праці застрахованим, яке спричинило нещасний випадок або професійне захворювання, не звільняє страховика від виконання зобов'язань перед потерпілим.

Факт нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання розслідується в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, відповідно до Закону України "Про охорону праці".

Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами.

Стаття 14. Нещасний випадок на виробництві та професійне захворювання

Нещасний випадок — це обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть.

Перелік обставин, за яких настає страховий випадок, визначається Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади.

В окремих випадках, за наявності підстав, Фонд соціального страхування від нещасних випадків може визнати страховим нещасний випадок, що стався за обставин, не визначених передбаченим частиною другою цієї статті переліком.

До професійного захворювання належить захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою.

Перелік професійних захворювань за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади затверджується Кабінетом Міністрів України.

В окремих випадках Фонд соціального страхування від нещасних випадків може визнати страховим випадком захворювання, не внесене до переліку професійних захворювань, передбаченого частиною п'ятою цієї статті, якщо на момент прийняття рішення медична наука має нові відомості, які дають підстави вважати це захворювання професійним.

РОЗДІЛ II УПРАВЛІННЯ СТРАХУВАННЯМ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ

Стаття 15. Фонд соціального страхування від нещасних випадків

Страхування від нещасного випадку здійснює Фонд соціального страхування від нещасних випадків — некомерційна самоврядна організація, що діє на підставі статуту, який затверджується її правлінням.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, а також емблему, яка затверджується його правлінням.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків набуває прав юридичної особи з дня реєстрації статуту у спеціально уповноваженому центральному органі виконавчої влади.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків знаходиться у місті Києві.

Стаття 16. Управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків

Управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків здійснюється на паритетній основі державою, представниками застрахованих осіб і роботодавців.

Безпосереднє управління Фондом соціального страхування від нещасних випадків здійснюють його правління та виконавча дирекція.

Стаття 17. Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків

До складу правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків включаються представники трьох представницьких сторін:

- держави;
- застрахованих осіб;
- роботодавців.

Представники держави призначаються Кабінетом Міністрів України, а представники застрахованих осіб і роботодавців обираються (делегуються) об'єднаннями профспілок та роботодавців, які мають статус всеукраїнських. Порядок виборів (делегування) представників визначається кожним об'єднанням самостійно.

Від кожної із трьох представницьких сторін, зазначених у частині першій цієї статті, призначається і обирається (делегується) по 15 членів правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків з вирішальним голосом та по 5 їх дублерів, які за тимчасової відсутності членів правління за рішенням голови правління цього Фонду виконують їх обов'язки.

Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків створюється на шестирічний строк.

Строк повноважень членів правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків закінчується в день першого засідання новоствореного його правління.

За невиконання своїх обов'язків члени правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків за рекомендацією органів державного нагляду можуть бути позбавлені своїх повноважень органом, який їх делегував у склад правління Фонду.

Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків:

1) обирає із своїх членів строком на два роки голову правління Фонду та двох його заступників. При цьому забезпечується почергове представництво на цих посадах кожної із трьох представницьких сторін, зазначених у частині першій цієї статті;

2) спрямовує і контролює діяльність виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів; щорічно, а також у разі потреби заслуховує звіти директора виконавчої дирекції Фонду про її діяльність;

3) створює на паритетних засадах для вирішення найбільш важливих завдань Фонду постійні та тимчасові комісії з питань профілактики нещасних випадків, виконання бюджету, призначення пенсій тощо;

4) щорічно готує та подає у встановленому порядку пропозиції щодо галузевих тарифів внесків на соціальне страхування від нещасних випадків;

5) визначає кадрову політику;

6) призначає директора виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків та його заступників;

7) затверджує:

статут Фонду соціального страхування від нещасних випадків, зміни до нього;

регламент роботи правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

річні бюджети Фонду та звіти про їх виконання, порядок використання коштів бюджету та коштів резерву Фонду;

Положення про виконавчу дирекцію Фонду соціального страхування від нещасних випадків; (Абзац п'ятий пункту 7 частини сьомої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2505-IV від 25.03.2005)

структуру органів Фонду, граничну чисельність працівників, схеми їх посадових окладів, видатки на адміністративно-господарські витрати Фонду (за погодженням із спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади у сфері фінансів, праці та соціальної політики); (Абзац шостий пункту 7 частини сьомої статті 17 в редакції Закону N 2505-IV від 25.03.2005)

річні програми робіт та звіти про їх виконання;

Положення про службу страхових експертів з охорони праці, профілактики нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань;

Положення про порядок використання коштів лікувально-профілактичними, навчальними та іншими закладами, які надають Фонду соціальні послуги, та контроль за їх цільовим використанням;

Положення про подання Фондом на безповоротній основі фінансової допомоги підприємствам для розв'язання особливо гострих проблем з охорони праці;

Інструкцію про порядок перерахування, обліку та витрачання страхових коштів, погоджену з Національним банком України і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, інші нормативні документи, що регламентують внутрішню діяльність Фонду;

8) розпоряджається майном, яке перебуває у власності Фонду;

9) створює резерв коштів для забезпечення виконання завдань страхування від нещасного випадку, передбачених статтею 1 цього Закону;

10) виконує інші функції, передбачені статутом Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

11) готує подання щорічних звітів про діяльність Фонду.

Правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків проводить свої засідання відповідно до затвердженого ним плану, але не рідше двох разів на рік. Позапланові засідання правління Фонду можуть проводитися за ініціативою його голови або за пропозицією більшості членів однієї з трьох представницьких сторін правління чи на вимогу однієї третини членів правління Фонду.

Члени правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків та їх дублери виконують свої обов'язки, передбачені статутом Фонду, на громадських засадах, крім випадків, коли вони беруть участь у засіданнях правління Фонду або виконують інші завдання правління Фонду. У цьому разі членам правління та їх дублерам Фонд відшкодовує витрати на проїзд і проживання, а також фактично втрачений у зв'язку із виконанням цих обов'язків заробіток за місцем роботи та внески з нього на соціальне страхування.

Засідання правління Фонду є правомочним, якщо на ньому присутні дві третини складу кожної представницької сторони.

Рішення правління Фонду вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість присутніх на засіданні членів правління. У разі рівного розподілу голосів голос голови правління Фонду є вирішальним.

Рішення правління Фонду, прийняте в межах його компетенції, є обов'язковим для виконання всіма страхувальниками та застрахованими.

Стаття 18. Виконавча дирекція Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Виконавча дирекція Фонду соціального страхування від нещасних випадків є постійно діючим виконавчим органом правління Фонду.

Виконавча дирекція є підзвітною правлінню Фонду, проводить свою діяльність від імені Фонду у межах та в порядку, що визначаються його статутом і Положенням про виконавчу дирекцію Фонду соціального страхування від нещасних випадків, організовує та забезпечує виконання рішень правління Фонду.

Директор виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків входить до складу правління Фонду з правом дорадчого голосу.

Робочими органами виконавчої дирекції Фонду є її управління в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, відділення в районах та містах обласного значення. Управління та відділення виконавчої дирекції Фонду є юридичними особами, мають самостійні кошториси, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Керівників управлінь і відділень Фонду соціального страхування від нещасних випадків призначає директор виконавчої дирекції Фонду за погодженням з правлінням Фонду.

Стаття 19. Матеріально-технічне забезпечення Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Матеріально-технічне забезпечення Фонду соціального страхування від нещасних випадків, включаючи будівництво або придбання службових та виробничих приміщень, здійснюється за рахунок коштів, що надходять до Фонду.

Стаття 20. Майно Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Джерелами формування майна, яке перебуває у власності Фонду соціального страхування від нещасних випадків, є майно, придбане ним за рахунок коштів, що надходять до цього Фонду, а також майно, передане йому у власність іншими власниками.

Майно, що передається Фонду соціального страхування від нещасних випадків для провадження страхової діяльності, використовується ним у порядку, встановленому законодавством України.

РОЗДІЛ III ОBOB'ЯЗКИ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ

Стаття 21. Соціальні послуги та виплати, які здійснюються Фондом соціального страхування від нещасних випадків

У разі настання страхового випадку Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний у встановленому законодавством порядку:

1) своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які перебували на його утриманні:

а) допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності;

б) одноразову допомогу в разі стійкої втрати професійної працездатності або смерті потерпілого;

в) щомісяця грошову суму в разі часткової чи повної втрати працездатності, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого;

г) пенсію по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

д) пенсію у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

е) грошову суму за моральну шкоду за наявності факту заподіяння цієї шкоди потерпілому;

є) допомогу дитині відповідно до статті 9 цього Закону;

2) організувати поховання померлого, відшкодувати вартість пов'язаних з цим ритуальних послуг відповідно до місцевих умов;

3) сприяти створенню умов для своєчасного надання кваліфікованої першої невідкладної допомоги потерпілому в разі настання нещасного випадку, швидкої допомоги в разі потреби його госпіталізації, ранньої діагностики професійного захворювання;

4) організувати цілеспрямоване та ефективне лікування потерпілого у власних спеціалізованих лікувально-профілактичних закладах або на договірній основі в інших лікувально-профілактичних закладах з метою якнайшвидшого відновлення здоров'я застрахованого;

5) забезпечити потерпілому разом із відповідними службами охорони здоров'я за призначенням лікарів повний обсяг постійно доступної, раціонально організованої медичної допомоги, яка повинна включати:

а) обслуговування вузькопрофільними лікарями та лікарями загальної практики;

б) догляд медичних сестер удома, в лікарні або в іншому лікувально-профілактичному закладі;

в) акушерський та інший догляд удома або в лікарні під час вагітності та пологів;

г) утримання в лікарні, реабілітаційному закладі, санаторії або в іншому лікувально-профілактичному закладі;

д) забезпечення необхідними лікарськими засобами, протезами, ортопедичними, коригуючими виробами, окулярами, слуховими апаратами, спеціальними засобами пересування, зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів).

З метою найповнішого виконання функцій, передбачених пунктами 4 і 5 частини першої цієї статті, Фонд соціального страхування від нещасних випадків створює спеціалізовану медичну та патронажну службу соціального страхування;

б) вжити всіх необхідних заходів для підтримання, підвищення та відновлення працездатності потерпілого;

7) забезпечити згідно з медичним висновком домашній догляд за потерпілим, допомогу у веденні домашнього господарства (або компенсувати йому відповідні витрати), сприяти наданню потерпілому, який проживає в гуртожитку, ізольованого житла;

8) відповідно до висновку лікарсько-консультаційної комісії (далі — ЛКК) або медико-соціальної експертної комісії (далі — МСЕК) проводити навчання та перекваліфікацію потерпілого у власних навчальних закладах або на договірній основі в інших закладах перенавчання інвалідів, якщо внаслідок ушкодження здоров'я або заподіяння моральної шкоди потерпілий не може виконувати попередню роботу; працевлаштовувати осіб із зниженою працездатністю;

9) організовувати робочі місця для інвалідів самостійно або разом з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування чи з іншими заінтересованими суб'єктами підприємницької діяльності; компенсувати при цьому витрати виробництва, які не покриваються коштами від збуту виробленої продукції, за рахунок Фонду;

10) у разі невідкладної потреби подавати інвалідам разову грошову допомогу, допомогу у вирішенні соціально-побутових питань за їх рахунок або за рішенням виконавчої дирекції Фонду та її регіональних управлінь — за рахунок Фонду;

11) сплачувати за потерпілого внески на медичне та пенсійне страхування;

12) організовувати залучення інвалідів до участі у громадському житті.

Усі види соціальних послуг та виплат, передбачені цією статтею, надаються застрахованому та особам, які перебувають на його утриманні, незалежно від того, зареєстровано підприємство, на якому стався страховий випадок, у Фонді соціального страхування від нещасних випадків чи ні.

Стаття 22. Профілактика нещасних випадків

Фонд соціального страхування від нещасних випадків здійснює заходи, спрямовані на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, викликані умовами праці, у тому числі:

1) надає страхувальникам необхідні консультації, сприяє у створенні ними та реалізації ефективної системи управління охороною праці;

2) бере участь:

у розробленні центральними органами виконавчої влади національної та галузевих програм поліпшення стану безпеки, умов праці і виробничого середовища та їх реалізації;

у навчанні, підвищенні рівня знань працівників, які вирішують питання охорони праці;

в організації розроблення та виробництва засобів індивідуального захисту працівників;

у здійсненні наукових досліджень у сфері охорони та медицини праці;

3) перевіряє стан профілактичної роботи та охорони праці на підприємствах, бере участь у розслідуванні групових нещасних випадків, нещасних випадків із смертельними наслідками та з можливою інвалідністю, а також професійних захворювань;

4) веде пропаганду безпечних та нешкідливих умов праці, організовує створення тематичних кінофільмів, радіо- і телепередач, видає та розповсюджує нормативні акти, підручники, журнали, іншу спеціальну літературу, плакати, пам'ятки тощо з питань соціального страхування від

нещасного випадку та охорони праці. З метою виконання цих функцій Фонд соціального страхування від нещасних випадків створює своє видавництво з відповідною поліграфічною базою;

5) бере участь у розробленні законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці;

6) вивчає та поширює позитивний досвід створення безпечних та нешкідливих умов виробництва;

7) надає підприємствам на безповоротній основі фінансову допомогу для розв'язання особливо гострих проблем з охорони праці;

8) виконує інші профілактичні роботи.

Стаття 23. Страхові експерти з охорони праці

Виконання статутних функцій та обов'язків Фонду соціального страхування від нещасних випадків щодо запобігання нещасним випадкам покладається на страхових експертів з охорони праці.

Страховими експертами з охорони праці можуть бути особи з вищою спеціальною освітою за фахом спеціаліста з охорони праці або особи з вищою технічною або медичною освітою, які мають стаж практичної роботи на підприємстві не менше трьох років та відповідне посвідчення, яке видається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади.

Страхові експерти з охорони праці мають право:

1) безперешкодно та в будь-який час відвідувати підприємства для перевірки стану умов і безпеки праці та проведення профілактичної роботи з цих питань;

2) у складі відповідних комісій брати участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а також у перевірці знань з охорони праці працівників підприємств;

3) одержувати від роботодавців пояснення та інформацію, в тому числі у письмовій формі, про стан охорони праці;

4) брати участь у роботі комісій з питань охорони праці підприємств;

5) вносити власникам підприємств, органам виконавчої влади, державного нагляду за охороною праці подання про порушення законодавства про охорону праці і вимагати вжиття економічних санкцій або притягнення до відповідальності посадових осіб, які допустили ці порушення, а також про заборону подальшої експлуатації робочих місць, дільниць і цехів, робота яких загрожує здоров'ю або життю працівників;

6) складати протоколи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;

7) брати участь як незалежні експерти в роботі комісій з випробувань та приймання в експлуатацію виробничих об'єктів, засобів виробництва та індивідуального захисту, апаратури та приладів контролю.

Страхові експерти з охорони праці провадять свою діяльність відповідно до Положення про службу страхових експертів з охорони праці, профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Стаття 24. Обов'язки Фонду соціального страхування від нещасних випадків, пов'язані з координацією страхової діяльності

Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний:

- 1) вести реєстр страхувальників;
- 2) письмово повідомляти страхувальнику умовний клас професійного ризику його підприємства — групу галузей (підгалузей) економіки або видів діяльності, що мають визначений для цієї групи рівень виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- 3) укладати угоди з лікувально-профілактичними закладами та окремими лікарями на обслуговування потерпілих на виробництві;
- 4) вивчати та використовувати досвід управління охороною праці та страхування від нещасного випадку в зарубіжних країнах;
- 5) співпрацювати з фондами з інших видів соціального страхування у фінансуванні заходів, пов'язаних з матеріальним забезпеченням та наданням соціальних послуг застрахованим, у кожному конкретному випадку спільно приймаючи рішення щодо того, хто з них братиме участь у фінансуванні цих заходів.

Якщо після призначення застрахованій особі матеріальної допомоги чи надання соціальних послуг між Фондом соціального страхування від нещасних випадків і страховиками з інших видів соціального страхування виникають спори щодо понесених витрат, виплата здійснюється страховиком, до якого звернувся застрахований. При цьому страховик, до якого звернувся застрахований, має право звернутися до відповідного страховика з інших видів соціального страхування щодо відшкодування понесених ним витрат;

- 6) виконувати інші роботи, пов'язані з координацією страхової діяльності.

Стаття 25. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів

Усі види страхових виплат і соціальних послуг застрахованим та особам, які перебувають на їх утриманні, а також усі види профілактичних заходів, передбачених статтями 21 та 22 цього Закону, провадяться Фондом соціального страхування від нещасних випадків за рахунок коштів цього Фонду.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків забезпечує фінансування заходів, передбачених національною, галузевими,

регіональними програмами поліпшення стану безпеки, умов праці та виробничого середовища, планами наукових досліджень з охорони та медицини праці, навчання і підвищення кваліфікації відповідних спеціалістів з питань охорони праці, організації розроблення і виробництва засобів індивідуального та колективного захисту працівників, розроблення, видання, розповсюдження нормативних актів, журналів, спеціальної літератури, а також інших профілактичних заходів відповідно до завдань страхування від нещасних випадків.

РОЗДІЛ IV НАГЛЯД У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ

Стаття 26. Нагляд за діяльністю Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Нагляд за діяльністю Фонду соціального страхування від нещасних випадків здійснює наглядова рада.

Метою нагляду є забезпечення виконання Фондом соціального страхування від нещасних випадків його статутних завдань і цільового використання коштів цього Фонду.

Члени наглядової ради працюють на громадських засадах і не можуть бути одночасно членами правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків та працівниками виконавчої дирекції зазначеного Фонду або її робочих органів.

До наглядової ради, яка складається з 15 осіб, входять у рівній кількості представники держави, застрахованих осіб і роботодавців.

Від держави участь у наглядовій раді беруть представники відповідних спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади.

Представники застрахованих осіб до наглядової ради делегуються об'єднаннями профспілок, а представники роботодавців — об'єднаннями роботодавців. Зазначені об'єднання повинні мати статус всеукраїнських.

Строк повноважень членів наглядової ради становить 6 років.

Роботу наглядової ради очолює її голова, який обирається на один рік із складу членів наглядової ради. При цьому забезпечується почергове головування представника кожної з трьох представницьких сторін, зазначених у частині четвертій цієї статті.

Головою наглядової ради та головою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків одночасно не можуть бути представники однієї й тієї ж представницької сторони.

Наглядова рада:

1) перевіряє діяльність Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

2) заслуховує звіти правління та виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків з питань виконання Фондом його статутних завдань і використання страхових коштів, дає відповідні рекомендації Фонду;

3) у разі потреби, крім щорічних аудиторських перевірок використання страхових коштів, призначає позачергові перевірки фінансової діяльності Фонду соціального страхування від нещасних випадків або окремих напрямів його роботи, діяльності робочих органів виконавчої дирекції Фонду. Перевірки проводяться за рахунок коштів Фонду;

4) одержує необхідну інформацію про роботу Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

5) узагальнює практику застосування законодавства про страхування від нещасного випадку, готує пропозиції Фонду соціального страхування від нещасних випадків та Кабінету Міністрів України про його вдосконалення;

6) у разі наявності порушень законодавства про страхування від нещасного випадку встановлює Фонду соціального страхування від нещасних випадків строк для їх усунення. Якщо зазначені порушення не усунено, порушує питання про відповідальність посадових осіб Фонду згідно із законодавством;

7) у разі потреби вимагає скликання засідання правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

8) сприяє налагодженню взаємовідносин і взаємодії Фонду соціального страхування від нещасних випадків, страхувальників та застрахованих у вирішенні завдань страхування від нещасного випадку, передбачених статтею 1 цього Закону.

Засідання наглядової ради проводяться не рідше одного разу на півроку. Позачергові засідання можуть скликатися головою наглядової ради або на вимогу однієї третини її членів, а також за рішенням правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Засідання наглядової ради є правомочним за наявності не менше двох третин складу кожної із представницьких сторін. Рішення приймаються більшістю голосів присутніх на засіданні членів наглядової ради. У разі рівного розподілу голосів голос голови наглядової ради є вирішальним.

У засіданні наглядової ради з правом дорадчого голосу можуть брати участь голова правління та директор виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків або їх заступники.

Члени наглядової ради можуть брати участь у засіданнях правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків з правом дорадчого голосу.

Наглядова рада провадить свою діяльність на принципах рівноправності сторін та їх відповідальності за прийняті нею рішення.

Оформлення матеріалів засідання наглядової ради та ведення її документації здійснюється виконавчою дирекцією Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Положення про наглядову раду Фонду соціального страхування від нещасних випадків затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 27. Державний нагляд у сфері страхування від нещасного випадку

Державний нагляд у сфері страхування від нещасного випадку здійснюють спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади. Спрямовує і координує роботу зазначених органів з цих питань Кабінет Міністрів України.

Метою нагляду є контроль за додержанням страхувальниками та Фондом соціального страхування від нещасних випадків законодавства про страхування від нещасного випадку.

Якщо Фондом соціального страхування від нещасних випадків прийнято рішення з порушенням законодавства про страхування від нещасного випадку або страхувальник не виконує вимог цього законодавства, органи державного нагляду, зазначені у частині першій цієї статті, вказують на допущені порушення та встановлюють строк для їх усунення. Якщо у строк, установлений органами державного нагляду, Фонд соціального страхування від нещасних випадків або страхувальник не усуне порушення, органи державного нагляду скасовують незаконне рішення з наступним відшкодуванням збитків за рахунок Фонду або страхувальника. Невиконання цієї вимоги тягне за собою встановлену законодавством відповідальність посадових осіб Фонду або страхувальника з подальшим виконанням вимог органів державного нагляду. У двотижневий строк Фонд соціального страхування від нещасних випадків або страхувальник може оскаржити рішення органів державного нагляду в суді.

У разі потреби органи державного нагляду мають право вимагати скликання позапланового засідання правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків. Якщо цю вимогу не буде виконано, органи державного нагляду мають право самі скликати та провести засідання правління Фонду.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків та страхувальники зобов'язані подавати органам державного нагляду або їх уповноваженим усі документи та довідки, необхідні для виконання ними функцій контролю у сфері страхування від нещасного випадку.

РОЗДІЛ V ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ЗАСТРАХОВАНОМУ УШКОДЖЕННЯМ ЙОГО ЗДОРОВ'Я

Стаття 28. Страхові виплати

Страховими виплатами є грошові суми, які згідно із статтею 21 цього Закону Фонд соціального страхування від нещасних випадків виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку.

Зазначені грошові суми складаються із:

1) страхової виплати втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності (далі — щомісячна страхова виплата);

2) страхової виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);

3) страхової виплати пенсії по інвалідності потерпілому;

4) страхової виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника;

5) страхової виплати дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;

б) страхових витрат на медичну та соціальну допомогу.

За наявності факту заподіяння моральної шкоди потерпілому провадиться страхова виплата за моральну шкоду.

Стаття 29. Перерахування розміру страхових виплат

Перерахування сум щомісячних страхових виплат і витрат на медичну та соціальну допомогу провадиться у разі:

1) зміни ступеня втрати професійної працездатності;

2) зміни складу сім'ї померлого;

3) підвищення розміру мінімальної заробітної плати у порядку, визначеному законодавством. (Пункт 3 статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

(Пункт 4 статті 29 виключено на підставі
Закону N 2272-III
(2272-14) від 22.02.2001)

Перерахування сум щомісячних страхових виплат провадиться також у разі зростання у попередньому календарному році середньої заробітної плати у галузях національної економіки за даними центрального органу виконавчої влади з питань статистики. Таке перерахування провадиться з 1 березня наступного року. При цьому визначена раніше сума щомісячної

страхової виплати зменшенню не підлягає. (Статтю 29 доповнено частиною другою згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

Стаття 30. Визначення ступеня втрати працездатності потерпілим

Ступінь втрати працездатності потерпілим установлюється МСЕК за участю Фонду соціального страхування від нещасних випадків і визначається у відсотках професійної працездатності, яку мав потерпілий до ушкодження здоров'я. МСЕК установлює обмеження рівня життєдіяльності потерпілого, визначає професію, з якою пов'язане ушкодження здоров'я, причину, час настання та групу інвалідності у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також визначає необхідні види медичної та соціальної допомоги.

Огляд потерпілого проводиться МСЕК за умови подання акта про нещасний випадок на виробництві, акта розслідування професійного захворювання за встановленими формами, висновку спеціалізованого медичного закладу (науково-дослідного інституту профпатології чи його відділення) про професійний характер захворювання, направлення лікувально-профілактичного закладу або роботодавця чи профспілкового органу підприємства, на якому потерпілий одержав травму чи професійне захворювання, або робочого органу виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків, суду чи прокуратури.

Позачергова експертиза проводиться МСЕК за заявою потерпілого, інших заінтересованих осіб, суду чи прокуратури.

Стаття 31. Тимчасове переведення потерпілого на легшу роботу

За потерпілим, тимчасово переведеним на легшу нижчеоплачувану роботу, зберігається його середньомісячний заробіток на строк, визначений ЛКК, або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності.

Стійкою втратою професійної працездатності вважається будь-яка втрата професійної працездатності, визначена МСЕК.

Необхідність переведення потерпілого на іншу роботу, її тривалість та характер установлюються ЛКК або МСЕК.

За згодою потерпілого роботодавець зобов'язаний надати йому рекомендовану ЛКК або МСЕК роботу за наявності відповідних вакансій.

Якщо у встановлений ЛКК або МСЕК строк роботодавець не забезпечує потерпілого відповідною роботою, Фонд соціального страхування від нещасних випадків сплачує потерпілому страхову виплату у розмірі його середньомісячного заробітку.

Середньомісячний заробіток, передбачений частинами першою та п'ятою цієї статті, обчислюється в порядку, передбаченому статтею 34

цього Закону. (Частина шоста статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

Стаття 32. Страхові виплати потерпілому під час його професійної реабілітації

Потерпілому, який проходить професійне навчання або перекваліфікацію за індивідуальною програмою реабілітації (якщо з часу встановлення ступеня втрати професійної працездатності минуло не більше одного року), Фонд соціального страхування від нещасних випадків провадить щомісячні страхові виплати у розмірі середньомісячного заробітку протягом строку, визначеного програмою реабілітації.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків оплачує вартість придбаних потерпілим інструментів, протезів та інших пристосувань, відшкодовує потерпілому інші необхідні витрати, пов'язані з його професійною підготовкою.

Середньомісячний заробіток, передбачений частиною першою цієї статті, обчислюється в порядку, передбаченому статтею 34 цього Закону.

Стаття 33. Право на страхові виплати у разі смерті потерпілого

У разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат (пенсій згідно з підпунктом “д” пункту 1 частини першої статті 21 цього Закону) мають непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина померлого, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті.

Такими непрацездатними особами є:

1) діти, які не досягли 16 років; діти з 16 до 18 років, які не працюють, або старші за цей вік, але через вади фізичного або розумового розвитку самі не спроможні заробляти; діти, які є учнями, студентами (курсантами, слухачами, стажистами) денної форми навчання — до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ними 23 років;

2) жінки, які досягли 55 років, і чоловіки, які досягли 60 років, якщо вони не працюють;

3) інваліди — члени сім'ї потерпілого на час інвалідності;

4) неповнолітні діти, на утримання яких померлий виплачував або був зобов'язаний виплачувати аліменти;

5) непрацездатні особи, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право.

Право на одержання страхових виплат у разі смерті потерпілого мають також дружина (чоловік) або один з батьків померлого чи інший член сім'ї, якщо він не працює та доглядає дітей, братів, сестер або онуків потерпілого, які не досягли 8-річного віку.

Пенсія у разі смерті годувальника призначається і виплачується згідно із законодавством.

Стаття 34. Щомісячні страхові виплати та інші витрати на відшкодування шкоди

1. Сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

Сума щомісячної страхової виплати не повинна перевищувати середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

У разі коли потерпілому одночасно із щомісячною страховою виплатою призначено пенсію по інвалідності у зв'язку з одним і тим самим нещасним випадком, їх сума не повинна перевищувати середньомісячний заробіток, який потерпілий мав до ушкодження здоров'я. Визначені раніше сума щомісячної страхової виплати та пенсія по інвалідності зменшенню не підлягають.

(Частину першу статті 34 доповнено абзацом згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

2. У разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд соціального страхування від нещасних випадків проводить одноразову страхову виплату потерпілому, сума якої визначається із розрахунку середньомісячного заробітку потерпілого за кожний відсоток втрати потерпілим професійної працездатності, але не вище чотирикратного розміру граничної суми заробітної плати (доходу), з якої справляються внески до Фонду. (Абзац перший частини другої статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

У разі коли при подальших обстеженнях МСЕК потерпілому встановлено інший, вищий ступінь втрати стійкої професійної працездатності, з урахуванням іншої професійної хвороби або іншого каліцтва, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків, йому провадиться одноразова виплата, сума якої визначається із розрахунку середньомісячного заробітку потерпілого за кожний відсоток збільшення ступеня втрати професійної працездатності відносно попереднього обстеження МСЕК.

Якщо комісією з розслідування нещасного випадку встановлено, що ушкодження здоров'я настало не тільки з вини роботодавця, а й внаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги зменшується на підставі висновку цієї комісії, але не більш як на 50 відсотків.

3. Моральна (немайнова) шкода, заподіяна умовами виробництва, яка не спричинила втрати потерпілим професійної працездатності, відшкодовується Фондом соціального страхування від нещасних випадків за заявою потерпілого з викладом характеру заподіяної моральної

(немайнової) шкоди та за поданням відповідного висновку медичних органів. Відшкодування здійснюється у вигляді одноразової страхової виплати незалежно від інших видів страхових виплат. Сума страхової виплати за моральну (немайнову) шкоду визначається в судовому порядку. При цьому сума страхової виплати не може перевищувати двохсот розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, незалежно від будь-яких інших страхових виплат.

(Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 34 див. в Рішенні Конституційного Суду N 1-рп/2004 від 27.01.2004)

4. Фонд соціального страхування від нещасних випадків фінансує витрати на медичну та соціальну допомогу, в тому числі на додаткове харчування, придбання ліків, спеціальний медичний, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, протезування, санаторно-курортне лікування, придбання спеціальних засобів пересування тощо, якщо потребу в них визначено висновками МСЕК.

Якщо внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання потерпілий тимчасово втратив працездатність, Фонд соціального страхування від нещасних випадків фінансує всі витрати на його лікування.

Допомога у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю виплачується в розмірі 100 відсотків середнього заробітку (оподаткованого доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації.

(Частину четверту статті 34 доповнено абзацом третім згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

Додаткове харчування призначається на конкретно визначений строк за раціоном, який складає дієтолог чи лікар, який лікує, та затверджує МСЕК. Неможливість забезпечення потерпілого додатковим харчуванням у лікувально-профілактичному або реабілітаційному закладі підтверджується довідкою за підписом головного лікаря (директора) цього закладу. В цьому разі компенсація витрат на додаткове харчування здійснюється Фондом соціального страхування від нещасних випадків на підставі інформації органів державної статистики про середні ціни на продукти харчування у торговельній мережі того місяця, в якому їх придбали. (Абзац частини четвертої статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

Витрати на ліки, лікування, протезування (крім протезів з дорогоцінних металів), придбання санаторно-курортних путівок, предметів догляду за потерпілим визначаються на підставі виданих лікарями рецептів, санаторно-курортних карток, довідок або рахунків про їх вартість.

Сума витрат на необхідний догляд за потерпілим залежить від характеру цього догляду, встановленого МСЕК, і не може бути меншою (на місяць) від:

- 1) розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, — на спеціальний медичний догляд (масаж, уколи тощо);
- 2) половини розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, — на постійний сторонній догляд;
- 3) чверті розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на день виплати, — на побутове обслуговування (прибирання, прання білизни тощо).

Витрати на догляд за потерпілим відшкодовуються Фондом соціального страхування від нещасних випадків незалежно від того, ким вони здійснюються.

Інваліди I групи подають висновок МСЕК тільки для встановлення спеціального медичного догляду.

Якщо встановлено, що потерпілий потребує кількох видів допомоги, оплата провадиться за кожним її видом.

5. Потерпілому, який став інвалідом, періодично, але не рідше одного разу на три роки, а інвалідам I групи щорічно безоплатно за медичним висновком надається путівка для санаторно-курортного лікування; у разі самостійного придбання путівки її вартість компенсує Фонд соціального страхування від нещасних випадків у розмірі, встановленому правлінням Фонду.

Потерпілому, який став інвалідом, компенсуються також витрати на проїзд до місця лікування і назад. Особі, яка супроводжує потерпілого, Фонд соціального страхування від нещасних випадків компенсує витрати на проїзд і житло згідно із законодавством про службові відрядження.

Потерпілому, який став інвалідом та використав щорічну відпустку до одержання путівки у санаторно-курортний заклад, роботодавець надає додаткову відпустку для лікування (включаючи час проїзду) із збереженням на цей час середньомісячного заробітку, який він мав до ушкодження здоров'я, або заробітку, що склався перед відпусткою (за вибором потерпілого).

Щомісячні страхові виплати потерпілому протягом цього часу провадяться на загальних підставах.

6. За наявності у потерпілого відповідно до висновків МСЕК медичних показань для одержання автомобіля Фонд соціального страхування від нещасних випадків компенсує вартість придбання автомобіля з ручним керуванням, запасних частин до нього, пального, а також ремонту і технічного обслуговування та навчання керуванню автомобілем у розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Згідно з висновком МСЕК Фонд соціального страхування від нещасних випадків може відшкодувати й інші витрати.

7. У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання розмір одноразової допомоги його сім'ї повинен бути не меншим за п'ятирічну заробітну плату потерпілого і, крім того, не меншим за однорічний заробіток потерпілого на кожну особу, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після смерті потерпілого.

8. У разі смерті потерпілого від нещасного випадку або професійного захворювання витрати на його поховання несе Фонд соціального страхування від нещасних випадків згідно з порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України.

9. У разі смерті потерпілого суми страхових виплат особам, які мають на це право, визначаються із середньомісячного заробітку потерпілого за вирахуванням частки, яка припадала на потерпілого та працездатних осіб, що перебували на його утриманні, але не мали права на ці виплати.

У разі смерті потерпілого, який одержував страхові виплати і не працював, розмір відшкодування шкоди особам, зазначеним у статті 33 цього Закону, визначається виходячи із суми щомісячних страхових виплат і пенсії, які одержував потерпілий на день його смерті, з відповідним коригуванням щомісячних страхових виплат згідно із статтею 29 цього Закону. Причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я має підтверджуватися висновками відповідних медичних закладів.

Сума страхових виплат кожній особі, яка має на це право, визначається шляхом ділення частини заробітку потерпілого, що припадає на зазначених осіб, на кількість цих осіб.

Сума страхових виплат непрацездатним особам, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право, визначається в такому порядку:

1) якщо кошти на утримання стягувалися за рішенням суду, страхові виплати визначаються в сумі, призначеній судом;

2) якщо кошти на утримання не стягувалися в судовому порядку, сума страхової виплати встановлюється Фондом соціального страхування від нещасних випадків.

У разі коли право на страхові виплати мають одночасно непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого, і непрацездатні особи, які не перебували на його утриманні, спочатку визначається сума страхових виплат особам, які не перебували на утриманні померлого.

Установлена зазначеним особам сума страхових виплат виключається із заробітку годувальника, а потім визначається сума страхових виплат особам, які перебували на утриманні померлого, у порядку, передбаченому абзацами першим та другим цього пункту.

Страхові виплати особам, які втратили годувальника, провадяться в повному розмірі без урахування призначеної їм пенсії у разі втрати годувальника та інших доходів.

10. Середньомісячний заробіток для обчислення суми страхових виплат потерпілому у зв'язку із втраченим ним заробітком (або відповідної його частини) визначається згідно з порядком обчислення середньої заробітної плати для виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, що затверджується Кабінетом Міністрів України. (Частина десята статті 34 в редакції Закону N 2272-III від 22.02.2001)

11. При обчисленні середньомісячного заробітку враховуються основна і додаткова заробітна плата, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати (у тому числі в натуральній формі), які включаються до фонду оплати праці і підлягають обкладенню прибутковим податком з громадян. (Частина одинадцята статті 34 в редакції Закону N 2272-III від 22.02.2001)

12. Середньомісячний заробіток, обчислений у порядку, передбаченому частиною десятою цієї статті, береться для визначення розміру одноразової допомоги потерпілому або членам його сім'ї та особам, які перебували на його утриманні, у разі смерті потерпілого.

13. У разі повторного ушкодження здоров'я середньомісячний заробіток, за бажанням потерпілого, обчислюється за відповідні періоди, що передували першому або повторному ушкодженню здоров'я. Сума страхової виплати в цьому разі визначається згідно із ступенем (у відсотках) втрати професійної працездатності, що встановлюється МСЕК за сукупністю випадків ушкодження здоров'я.

Якщо повторне ушкодження здоров'я працівника настало з вини іншого роботодавця, страхова виплата провадиться на загальних підставах.

14. Якщо на час звернення за страховою виплатою документи про заробіток потерпілого до ушкодження здоров'я не збереглися, сума страхової виплати визначається за діючою на час звернення тарифною ставкою (окладом) за професією (посадою) на підприємстві (в галузі), на якому працював потерпілий, або за відповідною тарифною ставкою (окладом) подібної професії (посади), але не менше розміру мінімальної заробітної плати, встановленого на день виплати. Відсутність документів про заробіток підтверджується довідкою роботодавця або відповідного архіву.

15. У разі ушкодження здоров'я в період виробничого навчання (практики) сума страхової виплати визначається за діючою на підприємстві ставкою (окладом) тієї професії (спеціальності), якій навчався потерпілий, але не нижче найменшого розряду тарифної сітки відповідної професії.

Якщо у період навчання (практики) потерпілий одержував заробіток, сума страхової виплати визначається, за його згодою, із середньомісячного заробітку за цей період. За бажанням потерпілого сума страхової виплати може бути визначена із середньомісячного заробітку до початку виробничого навчання (практики).

16. Виплата пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання провадиться потерпілому відповідно до законодавства про пенсійне забезпечення, крім випадків, передбачених пунктом 2 статті 8 та статтею 9 цього Закону.

17. Неповнолітній особі, яка відповідно до статті 9 цього Закону народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання матері під час її вагітності, або особам, зазначеним у пункті 2 статті 8 цього Закону, які стали інвалідами під час відповідних занять або робіт, Фонд соціального страхування від нещасних випадків провадить щомісячні страхові виплати як інвалідам дитинства, а після досягнення ними 16 років — у розмірі середньомісячного заробітку, що склався на території області (міста) проживання цих осіб, але не менше середньомісячного заробітку в країні на день виплати.

18. Індексація суми страхової виплати провадиться відповідно до законодавства.

19. Якщо застрахований одночасно має право на безоплатне або пільгове отримання одних і тих же видів допомоги, забезпечення чи догляду згідно з цим Законом та іншими законами, нормативно-правовими актами, йому надається право вибору відповідного виду допомоги, забезпечення чи догляду за однією з підстав.

РОЗДІЛ VI ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО СТРАХОВІ ВИПЛАТИ

Стаття 35. Документи для розгляду справ про страхові виплати

Для розгляду справ про страхові виплати до Фонду соціального страхування від нещасних випадків подаються:

акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання за встановленими формами та (або) висновок МСЕК про ступінь втрати професійної працездатності застрахованого чи копія свідоцтва про його смерть, а також відповідні рішення про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

документи про необхідність подання додаткових видів допомоги.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків приймає рішення про виплати у разі втрати годувальника за умови подання таких документів, які видаються відповідними організаціями в триденний строк з моменту звернення заявника:

1) копії свідоцтва органу реєстрації актів громадянського стану про смерть потерпілого;

2) довідки житлово-експлуатаційної організації, а за її відсутності — довідки виконавчого органу ради чи інших документів про склад сім'ї померлого, в тому числі про тих, хто перебував на його утриманні, або копії відповідного рішення суду;

3) довідки житлово-експлуатаційної організації, а за її відсутності — виконавчого органу ради про батьків або іншого члена сім'ї померлого, який не працює та доглядає дітей, братів, сестер чи онуків померлого, які не досягли 8-річного віку;

4) довідки навчального закладу про те, що член сім'ї потерпілого віком від 18 до 23 років, який має право на відшкодування шкоди, навчається за денною формою навчання;

5) довідки навчального закладу інтернатного типу про те, що член сім'ї потерпілого, який має право на відшкодування шкоди, перебуває на утриманні цього закладу.

Факт перебування на утриманні потерпілого у разі відсутності відповідних документів і неможливості їх відновлення встановлюється в судовому порядку.

Якщо застрахований або члени його сім'ї за станом здоров'я чи з інших причин не спроможні самі одержати зазначені вище документи, їх одержує та подає відповідний страховий експерт Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Стаття 36. Розгляд справ про страхові виплати

Фонд соціального страхування від нещасних випадків розглядає справу про страхові виплати на підставі заяви потерпілого або заінтересованої особи за наявності усіх необхідних документів і приймає відповідні рішення у десятиденний строк, не враховуючи дня надходження зазначених документів.

Рішення оформляється постановою, в якій зазначаються дані про осіб, які мають право на страхові виплати, розміри виплат на кожного члена сім'ї та їх строки або обґрунтування відмови у виплатах; до постанови додаються копії необхідних документів.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків може затримати страхові виплати до з'ясування підстав для виплат, якщо документи про нещасний випадок оформлені з порушенням установлених вимог.

Стаття 37. Відмова у страхових виплатах і наданні соціальних послуг

Фонд соціального страхування від нещасних випадків може відмовити у страхових виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо мали місце:

1) навмисні дії потерпілого, спрямовані на створення умов для настання страхового випадку;

2) подання роботодавцем або потерпілим Фонду соціального страхування від нещасних випадків свідомо неправдивих відомостей про страховий випадок;

3) вчинення застрахованим умисного злочину, що призвів до настання страхового випадку.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків може відмовити у виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо нещасний випадок згідно із законодавством не визнаний пов'язаним з виробництвом.

Стаття 38. Припинення страхових виплат і надання соціальних послуг

Страхові виплати і надання соціальних послуг може бути припинено:

1) на весь час проживання потерпілого за кордоном, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;

2) на весь час, протягом якого потерпілий перебуває на державному утриманні, за умови, що частка виплати, яка перевищує вартість такого утримання, надається особам, які перебувають на утриманні потерпілого;

3) якщо з'ясувалося, що виплати призначено на підставі документів, які містять неправдиві відомості. Сума витрат на страхові виплати, отримані застрахованим, стягується в судовому порядку;

4) якщо страховий випадок настав внаслідок навмисного наміру заподіяння собі травми;

5) якщо потерпілий ухиляється від медичної чи професійної реабілітації або не виконує правил, пов'язаних з установами чи переглядом обставин страхового випадку, або порушує правила поведінки та встановлений для нього режим, що перешкоджає одужанню;

б) в інших випадках, передбачених законодавством.

Якщо на утриманні потерпілого перебувають члени сім'ї, які проживають на території України, виплати у випадках, передбачених пунктами 1 і 5 цієї статті, не припиняються, а лише зменшуються на суму, що не перевищує 25 відсотків усієї суми виплат.

Стаття 39. Оподаткування страхових виплат

Оподаткування сум страхових виплат потерпілим та особам, які мають на них право, здійснюється згідно із законодавством.

РОЗДІЛ VII ПОРЯДОК І СТРОКИ ПРОВЕДЕННЯ СТРАХОВИХ ВИПЛАТ

Стаття 40. Строки проведення страхових виплат

Страхові виплати провадяться щомісячно в установлені Фондом соціального страхування від нещасних випадків дні на підставі постанови цього Фонду або рішення суду:

потерпілому — з дня втрати працездатності внаслідок нещасного випадку або з дати встановлення професійного захворювання;

особам, які мають право на виплати у зв'язку із смертю годувальника, — з дня смерті потерпілого, але не раніше дня виникнення права на виплати.

Одноразова допомога виплачується потерпілому в місячний строк з дня визначення МСЕК стійкої втрати професійної працездатності, а в разі смерті потерпілого — у місячний строк з дня смерті застрахованого особам, які мають на це право.

Якщо справи про страхові виплати розглядаються вперше по закінченні трьох років з дня втрати потерпілим працездатності внаслідок нещасного випадку або з дня смерті годувальника, страхові виплати провадяться з дня звернення.

Виплати, призначені, але не одержані своєчасно потерпілим або особою, яка має право на одержання виплат, провадяться за весь минулий час, але не більш як за три роки з дня звернення за їх одержанням.

Страхові виплати провадяться протягом строку, на який встановлено втрату працездатності у зв'язку із страховим випадком, а фінансування додаткових витрат згідно із статтею 21 цього Закону — протягом строку, на який визначено потребу в них.

Страхові виплати провадяться протягом строку, встановленого МСЕК або ЛКК. Строк проведення страхових виплат продовжується з дня їх припинення і до часу, встановленого при наступному огляді МСЕК або ЛКК, незалежно від часу звернення потерпілого або заінтересованих осіб до Фонду соціального страхування від нещасних випадків. При цьому сума страхових виплат за минулий час виплачується за умови підтвердження МСЕК втрати працездатності та причинного зв'язку між настанням непрацездатності та ушкодженням здоров'я.

Якщо потерпілому або особам, які мають право на одержання страхової виплати, з вини Фонду соціального страхування від нещасних випадків своєчасно не визначено або не виплачено суми страхової виплати, ця сума виплачується без обмеження протягом будь-якого строку та підлягає коригуванню у зв'язку із зростанням цін на споживчі товари та послуги в порядку, встановленому статтею 34 Закону України “Про оплату праці”.

Страхові виплати за поточний місяць проводяться протягом місяця з дня настання страхового випадку. Доставка і переказ сум, що виплачуються потерпілим, проводяться за рахунок Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

За бажанням одержувачів ці суми можуть перераховуватися на їх особові рахунки в банку.

Суми, одержані в рахунок страхових виплат потерпілим або особою, яка має право на ці виплати, можуть бути утримані Фондом соціального страхування від нещасних випадків, якщо рішення про їх виплату прийнято на підставі підроблених документів або подано свідомо неправдиві відомості, а також якщо допущено помилку, яка впливає на суму страхових виплат.

Належні суми страхових виплат, що з вини Фонду соціального страхування від нещасних випадків не були своєчасно виплачені особам, які мають на них право, у разі смерті цих осіб виплачуються членам їх сімей, а в разі їх відсутності — включаються до складу спадщини.

Стаття 41. Страхові виплати у разі перебування особи, яка їх одержує, в особливих умовах

Потерпілим, які проживають у будинках-інтернатах для громадян похилого віку та інвалідів, пансіонатах для ветеранів війни та праці, щомісячні суми страхових виплат перераховуються на рахунок зазначених установ з виплатою різниці між сумою страхової виплати та вартістю утримання в них, але не менш як 25 відсотків призначеної суми страхової виплати (втраченого заробітку).

Якщо на утриманні потерпілого, який проживає у будинку-інтернаті для громадян похилого віку та інвалідів, пансіонаті для ветеранів війни та праці, є непрацевдатні члени сім'ї, сума страхової виплати сплачується в такому порядку: на одну непрацевдатну особу, яка перебуває на утриманні, — чверть, на двох — третина, на трьох і більше — половина суми страхової виплати. Частина суми страхової виплати, що залишається після відрахування вартості утримання в цих установах, але не менш як 25 відсотків, виплачується потерпілому.

Суми страхових виплат, нараховані особі, яка їх одержує в період її перебування в дитячому будинку, закладі інтернатного типу, перераховуються на спеціальний рахунок і виплачуються їй після закінчення навчання у цьому закладі.

У разі відбування потерпілим покарання у вигляді позбавлення волі належні йому суми страхових виплат перераховуються на спеціальний рахунок і виплачуються йому після звільнення з місця позбавлення волі, а особи, які перебувають на утриманні потерпілого, одержують виплати в установленому порядку.

У разі виїзду потерпілого або осіб, які мають право на страхові виплати, на постійне місце проживання за межі України визначені на зазначені цілі суми переказуються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на їх адресу в порядку, передбаченому міждержавними угодами.

Стаття 42. Зберігання справ про страхові виплати

Копії рішень Фонду соціального страхування від нещасних випадків або суду про призначення страхових виплат, заяви потерпілих та інших заінтересованих осіб про призначення виплат з усіма необхідними документами зберігаються Фондом соціального страхування від нещасних випадків.

Через два роки після припинення страхових виплат зазначені справи передаються на постійне зберігання до архівних установ у порядку, визначеному законодавством.

РОЗДІЛ VIII ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЗАСТРАХОВАНОГО ТА РОБОТОДАВЦЯ ЯК СТРАХУВАЛЬНИКА

Стаття 43. Права застрахованого

Застрахований має право:

- 1) брати участь на виборній основі в управлінні страхуванням від нещасних випадків;
- 2) бути повноважним представником застрахованих працівників і вимагати від Фонду соціального страхування від нещасних випадків виконання своїх обов'язків щодо соціального захисту потерпілих;
- 3) брати участь у розслідуванні страхового випадку, у тому числі з участю представника профспілкового органу або своєї довіреної особи;
- 4) у разі настання страхового випадку одержувати від Фонду соціального страхування від нещасних випадків виплати та соціальні послуги, передбачені статтею 21 цього Закону;
- 5) на послуги медичної реабілітації;
- 6) на послуги професійної реабілітації, включаючи збереження робочого місця, навчання або перекваліфікацію, якщо загальна тривалість професійної реабілітації не перевищує двох років;
- 7) на відшкодування витрат при медичній і професійній реабілітації на проїзд до місця лікування чи навчання і назад, витрати на житло та харчування, транспортування багажу, на проїзд особи, яка його супроводжує;
- 8) на послуги соціальної реабілітації, включаючи придбання автомобіля, протезів, допомогу у веденні домашнього господарства, що надаються відповідно до законодавства;

9) отримувати безоплатно від Фонду соціального страхування від нещасних випадків роз'яснення з питань соціального страхування від нещасного випадку.

У разі смерті потерпілого члени його сім'ї мають право на одержання від Фонду соціального страхування від нещасних випадків страхових виплат (одноразової допомоги, пенсії у зв'язку із втратою годувальника) та послуг, пов'язаних з похованням померлого.

Стаття 44. Обов'язки застрахованого

Застрахований зобов'язаний:

1) знати та виконувати вимоги законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, що стосуються застрахованого, а також додержуватися зобов'язань щодо охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором, контрактом) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства;

2) у разі настання нещасного випадку або професійного захворювання:

а) лікуватися в лікувально-профілактичних закладах або у медичних працівників, з якими Фонд соціального страхування від нещасних випадків уклав угоди на медичне обслуговування;

б) додержувати правил поведінки та режиму лікування, визначених лікарями, які його лікують;

в) не ухилятися від професійної реабілітації та виконання вказівок, спрямованих на якнайшвидше повернення його до трудової діяльності;

г) своєчасно повідомляти робочий орган виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків про обставини, що призводять до зміни розміру матеріального забезпечення, складу соціальних послуг та порядку їх надання (зміни стану непрацездатності, складу сім'ї, звільнення з роботи, працевлаштування, виїзд за межі держави тощо).

Стаття 45. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника

Роботодавець як страхувальник має право:

1) брати участь на виборній основі в управлінні страхуванням від нещасних випадків;

2) вимагати від Фонду соціального страхування від нещасних випадків виконання обов'язків Фонду щодо організації профілактики нещасних випадків і професійних захворювань та соціального захисту потерпілих;

3) оскаржувати рішення працівників Фонду соціального страхування від нещасних випадків у спеціальних комісіях з питань вирішення спорів при виконавчій дирекції Фонду та при її робочих органах;

4) брати участь у визначенні йому знижок чи надбавок до страхового тарифу;

5) захищати свої права та законні інтереси, а також права та законні інтереси застрахованих, у тому числі в суді.

Роботодавець як страхувальник зобов'язаний:

1) своєчасно реєструватися у Фонді соціального страхування від нещасних випадків;

2) своєчасно та повністю сплачувати в установленому порядку страхові внески до Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

3) інформувати робочий орган виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків:

а) про кожний нещасний випадок або професійне захворювання на підприємстві;

б) про зміну технології робіт або виду діяльності підприємства для переведення його до відповідної групи тарифів небезпеки;

в) не пізніше як за два місяці — про ліквідацію підприємства;

4) щорічно подавати робочому органу виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків відомості про чисельність працівників, річну суму заробітної плати, річний фактичний обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), кількість нещасних випадків і професійних захворювань на підприємстві за минулий календарний рік;

5) безоплатно створювати всі необхідні умови для роботи на підприємстві представників Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

б) повідомляти працівникам підприємства адресу та номери телефонів робочого органу виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків, а також лікувально-профілактичних закладів та лікарів, які за угодами з цим Фондом обслуговують підприємство.

Порядок і строки подання відомостей, передбачених пунктами 3 і 4 частини другої цієї статті, визначаються Фондом соціального страхування від нещасних випадків.

РОЗДІЛ ІХ ФІНАНСУВАННЯ СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ

Стаття 46. Система фінансування та джерела коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Фонд соціального страхування від нещасних випадків провадить збір та акумулювання страхових внесків, має автономну, незалежну від будь-якої іншої, систему фінансування.

Фінансування Фонду соціального страхування від нещасних випадків здійснюється за рахунок:

внесків роботодавців: для підприємств — з віднесенням на валові витрати виробництва, для бюджетних установ та організацій — з асигнувань, виділених на їх утримання та забезпечення;

капіталізованих платежів, що надійшли у випадках ліквідації страхувальників;

прибутку, одержаного від тимчасово вільних коштів Фонду на депозитних рахунках;

коштів, одержаних від стягнення відповідно до законодавства штрафів і пені з підприємств, а також штрафів з працівників, винних у порушенні вимог нормативних актів з охорони праці;

добровільних внесків та інших надходжень, отримання яких не суперечить законодавству.

Працівники не несуть ніяких витрат на страхування від нещасного випадку.

Кошти на здійснення страхування від нещасного випадку не включаються до складу Державного бюджету України, використовуються виключно за їх прямим призначенням і зараховуються на єдиний централізований рахунок Фонду соціального страхування від нещасних випадків в установах банків, визначених Кабінетом Міністрів України для обслуговування коштів Державного бюджету України, або спеціалізованого банку, який обслуговує фонди соціального страхування.

Умови, порядок обслуговування, гарантії збереження коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків визначаються договором між банком, виконавчою дирекцією цього Фонду та Кабінетом Міністрів України.

Рішення про перерахування тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду, на депозитний рахунок приймає правління Фонду.
(Статтю 46 доповнено частиною шостою згідно із Законом N 2980-III від 17.01.2002)

Порядок розміщення тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду, на депозитному рахунку визначається Кабінетом Міністрів України, а умови, порядок обслуговування та збереження цих коштів визначаються договором між банком і виконавчою дирекцією Фонду за погодженням з правлінням Фонду.

(Статтю 46 доповнено частиною сьомою згідно із Законом N 2980-III від 17.01.2002)

Прибуток, одержаний від тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду, на депозитному рахунку, використовується в порядку, визначеному правлінням Фонду.

(Статтю 46 доповнено частиною восьмою згідно із Законом N 2980-III від 17.01.2002)

Стаття 46-1. Здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за кошти соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності

Закупівля товарів, робіт і послуг за кошти соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, здійснюється відповідно до вимог та процедур, визначених Законом України “Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти”. (Розділ IX доповнено статтею 46-1 згідно із Законом N 2664-IV від 16.06.2005)

(Дію статті 47 зупинено до 1 січня 2005 року в частині встановлення знижки чи надбавки до страхового тарифу згідно із Законом N 660-IV (660-15) від 03.04.2003)

Стаття 47. Страхові тарифи, розміри та порядок здійснення страхових внесків до Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Страхові тарифи, диференційовані по групах галузей економіки (видах робіт) залежно від класу професійного ризику виробництва, встановлюються законом.

Сума страхових внесків страхувальників до Фонду соціального страхування від нещасних випадків повинна забезпечувати:

фінансування заходів, спрямованих на вирішення завдань, передбачених статтею 1 цього Закону;

створення відповідно до пункту 9 частини сьомої статті 17 цього Закону резерву коштів Фонду для забезпечення його стабільного функціонування;

покриття витрат Фонду, пов'язаних із здійсненням соціального страхування від нещасного випадку.

Розміри страхових внесків страхувальників обчислюються:

для роботодавців — у відсотках до сум фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, що включають витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати, на інші заохочувальні і компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону України “Про оплату праці”, які підлягають обкладенню прибутковим податком з громадян;

для добровільно застрахованих осіб — у відсотках до мінімальної заробітної плати.

(Частина третя статті 47 в редакції Закону N 2272-III від 22.02.2001)

Страхові внески нараховуються в межах граничної суми заробітної плати (доходу), що встановлюється Кабінетом Міністрів України та є

розрахунковою величиною при обчисленні страхових виплат. (Статтю 47 доповнено частиною четвертою згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

Розмір страхового внеску залежить від класу професійного ризику виробництва, до якого віднесено підприємство, знижки до нього (за низькі рівні травматизму, професійної захворюваності та належний стан охорони праці) чи надбавки (за високі рівні травматизму, професійної захворюваності та неналежний стан охорони праці).

Розмір зазначеної знижки чи надбавки не може перевищувати 50 відсотків страхового тарифу, встановленого для відповідної галузі економіки (виду робіт).

Розрахунок розміру страхового внеску для кожного підприємства провадиться Фондом соціального страхування від нещасних випадків відповідно до Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, установ та організацій на загальнообов'язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Страхувальник здійснює страховий внесок у Фонд соціального страхування від нещасних випадків у порядку і строки, які визначаються страховиком.

Залишки сум від можливого перевищення доходів над витратами Фонду за підсумками фінансового року використовуються для коригування (зменшення) суми внесків страхувальників.

Якщо на страхувальника протягом календарного року накладався штраф за порушення законодавства про охорону праці, він втрачає право на знижку страхового тарифу.

Суми надбавок до страхових тарифів і штрафів сплачуються страхувальником із суми прибутку, а при відсутності прибутку відносяться на валові витрати виробництва; для бюджетних установ та організацій — із коштів на утримання страхувальника.

У разі систематичних порушень нормативних актів про охорону праці, внаслідок чого зростає ризик настання нещасних випадків і професійних захворювань, підприємство у будь-який час за рішенням відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на основі відповідного подання страхового експерта, який обслуговує це підприємство, може бути віднесено до іншого, більш високого класу професійного ризику виробництва. Цей захід може мати і зворотну дію, але з початку фінансового року.

Органи Фонду соціального страхування від нещасних випадків мають право проводити в порядку, визначеному законодавством України, планові та позапланові виїзні перевірки фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності щодо сплати та цільового

використання ними збору на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків.

Щорічні та позапланові аудиторські перевірки щодо сплати та цільового використання збору загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків, що проводяться за рішенням наглядової ради, здійснюють незалежні аудиторські організації. До перевірки можуть бути залучені державні податкові адміністрації.

Юридичні та фізичні особи, що здійснюють операції з коштами загальнообов'язкового державного соціального страхування, зобов'язані представляти контролюючим органам необхідні документи та відомості, що належать до сфери їх діяльності.

Стаття 48. Бухгалтерський облік та звітність Фонду соціального страхування від нещасних випадків

Фонд соціального страхування від нещасних випадків з додержанням вимог законодавства за погодженням з спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади та Національним банком України розробляє інструкцію про порядок перерахування, обліку та витрачання страхових коштів, здійснення платежів, ведення бухгалтерського обліку і звітності та іншої документації, що стосується його діяльності.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків у встановленому порядку складає звіт про свою страхову діяльність, стан охорони праці в народному господарстві, соціальний захист потерпілих на виробництві, використання страхових коштів і щорічно до 1 березня подає його відповідним спеціально уповноваженим центральним органам виконавчої влади та публікує у пресі.

Стаття 49. Взаємовідносини органів соціального страхування від нещасних випадків та платників страхових зборів з банківськими установами

Установи банків відкривають поточні рахунки платникам страхових зборів за умови пред'явлення документа, що підтверджує реєстрацію платника соціальних страхових внесків, а вкладні (депозитні) рахунки, при пред'явленні ними документа про повідомлення органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків щодо намірів платника страхових внесків відкрити відповідні рахунки. (Частина перша статті 49 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2921-III від 10.01.2002)

Платники страхових внесків одночасно із запитом коштів на оплату праці надають установі банку платіжні доручення на перерахування страхових внесків до Фонду соціального страхування від нещасних випадків, без яких кошти на оплату праці не видаються.

У разі несвоєчасного зарахування або перерахування на рахунки Фонду з вини установ банків страхових зборів, пені, штрафів та інших

фінансових санкцій ними сплачується пеня за кожний день прострочення платежу у розмірі подвійної річної облікової ставки Національного банку України.

РОЗДІЛ X ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ, СТРАХУВАЛЬНИКІВ, ЗАСТРАХОВАНИХ, А ТАКОЖ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ, ЗА НЕВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

Стаття 50. Відповідальність Фонду соціального страхування від нещасних випадків за невиконання або неналежне виконання умов страхування

Фонд соціального страхування від нещасних випадків несе відповідальність згідно із законодавством за шкоду, заподіяну застрахованим особам внаслідок невиконання, несвоєчасного або неналежного виконання умов страхування, встановлених законодавством.

Працівники Фонду соціального страхування від нещасних випадків за порушення законодавчих або інших нормативно-правових актів про страхування від нещасного випадку несуть відповідальність згідно із законодавством України.

Стаття 51. Відповідальність осіб, які надають соціальні послуги

Заклади охорони здоров'я, заклади професійної реабілітації та громадяни, які надають соціальні послуги застрахованим особам, несуть цивільно-правову відповідальність за шкоду, заподіяну застрахованим особам або Фонду соціального страхування від нещасних випадків внаслідок фальсифікації даних про обсяги та якість наданих послуг.

Достовірність зазначених у документах даних, передбачених частиною першою цієї статті, перевіряється виконавчою дирекцією Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Стаття 52. Відповідальність страхувальника за невиконання своїх обов'язків

Страховальник несе відповідальність за шкоду, заподіяну застрахованому або Фонду соціального страхування від нещасних випадків внаслідок невиконання своїх обов'язків із страхування від нещасного випадку, відповідно до законодавства.

За прострочення сплати страхового внеску до Фонду соціального страхування від нещасних випадків із страхувальника стягується пеня згідно із законодавством.

За несвоєчасну сплату страхового внеску, несвоєчасне інформування Фонду соціального страхування від нещасних випадків про чисельність

працівників, річний фактичний обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), річну суму заробітної плати на підприємстві, нещасні випадки на виробництві та професійні захворювання, що сталися на підприємстві, про зміни технології робіт, виду діяльності підприємства або його ліквідацію страхувальник притягається до відповідальності згідно із законодавством.

Страховальнику забороняється вчиняти будь-які дії, що можуть призвести до прийняття ним разом із застрахованою особою спільного рішення, яке може завдати шкоди цій особі.

Стаття 53. Відповідальність застрахованої особи за невиконання умов страхування

Застрахована особа несе відповідальність за невиконання своїх обов'язків щодо страхування від нещасного випадку згідно із законодавством.

Стаття 54. Інформація про страхування від нещасного випадку

Збирання, зберігання, використання та поширення інформації у сфері страхування від нещасного випадку здійснюється з дотриманням вимог, передбачених законодавством про інформацію.

Перелік відомостей про застрахованих і страхувальників, необхідних для здійснення страхування від нещасних випадків, визначається правлінням Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний роз'яснювати населенню через засоби масової інформації права та обов'язки суб'єктів страхування від нещасного випадку, передбачені законодавством.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків надає страхувальникам і застрахованим консультації з питань страхування від нещасного випадку на безоплатній основі.

Стаття 55. Вирішення спорів

Спори щодо суми страхових внесків, а також щодо розміру шкоди та прав на її відшкодування, накладення штрафів та з інших питань вирішуються в судовому порядку. За бажанням заінтересована особа може звернутися з питань вирішення спору до спеціальної комісії при виконавчій дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків. До складу цієї комісії на громадських і паритетних засадах входять представники держави, застрахованих осіб і страхувальників.

Такі ж комісії на тих же засадах створюються при робочих органах виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків із залученням представників місцевих органів виконавчої влади, застрахованих осіб і страхувальників.

Положення про діяльність і персональний склад цих комісій затверджується правлінням Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Рішення комісії при робочому органі виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків може бути оскаржено до комісії, створеної при виконавчій дирекції цього Фонду, а рішення останньої — до його правління.

РОЗДІЛ XI ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 квітня 2001 року, підпункти “а” — “в” пункту 5 та пункт 7 статті 21 набирають чинності з 1 січня 2003 року. (Пункт 1 розділу XI із змінами, внесеними згідно із Законами N 2180-III від 21.12.2000 — набирає чинності з 01.01.2001; N 2272-III від 22.02.2001)

2. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом законодавчі та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Установити, що:

відшкодування шкоди, медична, професійна та соціальна реабілітація провадяться Фондом соціального страхування від нещасних випадків також зазначеним у статті 8 цього Закону особам, які потерпіли до набрання ним чинності та мали право на зазначені страхові виплати і соціальні послуги;

уся заборгованість потерпілим на виробництві та членам їх сімей, яким до набрання чинності цим Законом підприємства, установи та організації не відшкодували матеріальної і моральної (немайнової) шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я, виплачується цими підприємствами, установами і організаціями, а в разі їх ліквідації без правонаступника — Фондом соціального страхування від нещасних випадків; (Абзац третій пункту 3 розділу XI в редакції Закону N 2272-III від 22.02.2001)

(Абзац четвертий пункту 3 розділу XI виключено на підставі Закону N 2272-III (2272-14) від 22.02.2001)

кожний роботодавець повинен зареєструватися в робочому органі виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків у строк, встановлений цим Фондом;

передача документів, що підтверджують право працівника на страхову виплату, інші соціальні послуги внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, а також розміри цієї виплати та послуг здійснюється підприємствами Фонду соціального страхування від нещасних випадків по акту. Форма акта, перелік документів, а також строк передачі встановлюються Фондом;

Фонд соціального страхування від нещасних випадків є правонаступником державного, галузевих та регіональних фондів охорони праці, передбачених статтею 21 Закону України “Про охорону праці”, які ліквідуються.

4. Кабінету Міністрів України:

здійснити організаційно-фінансові заходи, які забезпечать функціонування Фонду соціального страхування від нещасних випадків згідно з цим Законом;

передбачити в Державному бюджеті України на 2000 рік фінансування Фонду соціального страхування від нещасних випадків у розмірі 15,3 млн. гривень на організаційні заходи щодо створення системи соціального страхування від нещасних випадків;

забезпечити Фонд соціального страхування від нещасних випадків необхідними службовими приміщеннями, оргтехнікою, телефонним зв'язком, автотранспортом, а також передачу йому в установленому порядку мережі навчальних, лікувально-профілактичних та реабілітаційних закладів;

підготувати та подати до 1 серпня 2000 року до Верховної Ради України проект Закону України про страхові тарифи;

разом з Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та праці підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів у відповідність із цим Законом;

привести свої рішення у відповідність із цим Законом;

розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади України їх нормативних актів, що суперечать цьому Закону;

подати до 1 липня 2001 року на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо надання права страховим компаніям брати участь у реалізації Закону України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” з повним забезпеченням передбачених цим Законом страхових виплат та соціальних послуг. При цьому передбачити внесення роботодавцями, працівники яких будуть застраховані в цих страхових компаніях, частки загального страхового внеску до Фонду соціального страхування від нещасних випадків для покриття страхових виплат застрахованим, які потерпіли на підприємствах підвищеного рівня професійного ризику виробництва, а також потерпілим, які працювали на підприємствах, що ліквідовані без правонаступника. (Пункт 4 розділу XI доповнено абзацом згідно із Законом N 2272-III від 22.02.2001)

ДОДАТОК Б
КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 22 березня 2001 р. N 270
Київ

Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків
невиробничого характеру

З метою реалізації державної політики в сфері безпечної життєдіяльності населення та поліпшення організації роботи з профілактики травматизму невинного характеру Кабінет Міністрів України ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Затвердити Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невинного характеру, що додається.

2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 5 травня 1997 р. N 421 “Про затвердження Положення про розслідування та облік нещасних випадків невинного характеру” (Офіційний вісник України, 1997 р., число 19, с. 69).

Прем’єр-міністр України В.ЮЩЕНКО Інд. 33

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету

Міністрів України

від 22 березня 2001

р. N 270

ПОРЯДОК
розслідування та обліку нещасних
випадків невинного характеру

Загальні питання

1. Цей Порядок визначає механізм розслідування та ведення обліку нещасних випадків невинного характеру, які сталися з громадянами України, іноземцями та особами без громадянства на території України.

2. Під нещасними випадками невинного характеру слід розуміти не пов’язані з виконанням трудових обов’язків травми, у тому числі отримані внаслідок заподіяних тілесних ушкоджень іншою особою, отруєння, самогубства, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою, травми, отримані внаслідок стихійного лиха, контакту з тваринами тощо (далі — нещасні випадки), які призвели до ушкодження здоров’я потерпілих.

3. Розслідуванню згідно з цим Порядком підлягають нещасні випадки, що сталися під час:

1) прямування на роботу чи з роботи пішки, на громадському, власному або іншому транспортному засобі, що не належить підприємству,

установі або організації (далі — організації) і не використовувався в інтересах цієї організації;

2) переміщення повітряним, залізничним, морським, внутрішнім водним, автомобільним транспортом, в електротранспорті, метрополітені, на канатній дорозі, фунікулері та на інших видах транспортних засобів;

3) виконання громадських обов'язків (рятування людей, захист власності, правопорядку тощо, якщо це не входить до службових обов'язків);

4) виконання донорських функцій;

5) участі в громадських акціях (мітингах, демонстраціях, агітаційно-пропагандистській діяльності тощо);

6) участі у культурно-масових заходах, спортивних змаганнях;

7) проведення культурних, спортивних та оздоровчих заходів, не пов'язаних з навчально-виховним процесом у навчальних закладах; 8) використання газу у побуті;

9) вчинення протиправних дій проти особи, її майна;

10) користування або контакту із зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами;

11) виконання робіт у домашньому господарстві, використання побутової техніки;

12) стихійного лиха;

13) перебування в громадських місцях, на об'єктах торгівлі та побутового обслуговування, у закладах лікувально-оздоровчого, культурно-освітнього та спортивно-розважального призначення, в інших організаціях.

4. Факт ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку встановлює і засвідчує лікувально-профілактичний заклад.

Документом, який підтверджує ушкодження здоров'я особи, є листок непрацездатності чи довідка лікувально-профілактичного закладу.

5. Нещасні випадки розслідуються незалежно від того, чи був потерпілий у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

Повідомлення про нещасні випадки

6. Лікувально-профілактичні заклади, до яких звернулися або були доставлені потерпілі внаслідок нещасних випадків, протягом доби надсилають письмове повідомлення за встановленою формою:

про нещасний випадок із смертельним наслідком, а також про груповий нещасний випадок, який стався одночасно з двома і більше особами, — до районної держадміністрації (виконавчого органу міської, районної у місті ради);

про нещасний випадок із смертельним наслідком, пов'язаний із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, а також нещасний випадок, що стався внаслідок контакту із зброєю, боєприпасами та

вибуховими матеріалами або під час дорожньо-транспортної пригоди, — до органу внутрішніх справ.

Повідомлення про нещасні випадки із смертельним наслідком надсилаються також до органів прокуратури.

Лікувально-профілактичні заклади, до яких звернулися або були доставлені потерпілі, ведуть реєстрацію нещасних випадків в окремому журналі за встановленою формою.

Розслідування нещасних випадків

7. Розслідування нещасних випадків проводиться з метою визначення їх обставин та причин. На підставі результатів розслідування розробляються заходи щодо запобігання подібним випадкам, а також щодо вирішення питань соціального захисту потерпілих.

У процесі розслідування беруться до уваги листок непрацездатності чи довідка лікувально-профілактичного закладу, а також пояснення потерпілого та свідчення очевидців.

8. Розслідування нещасних випадків із смертельним наслідком, групових нещасних випадків у разі смерті хоча б одного з потерпілих, нещасних випадків, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою, а також нещасних випадків, які сталися внаслідок контакту із зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами, проводиться органами внутрішніх справ або прокуратури.

9. Районна держадміністрація (виконавчий орган міської, районної у місті ради) протягом доби з часу надходження від лікувально-профілактичного закладу повідомлення про нещасний випадок (за винятком нещасних випадків із смертельним наслідком) приймає рішення щодо утворення комісії з розслідування нещасного випадку.

До роботи комісії з розслідування нещасного випадку можуть залучатися представники організації, де працюють або навчаються потерпілі, організації, на території чи об'єкті якої стався нещасний випадок, а також представники органів охорони здоров'я, освіти, захисту прав споживачів, експерти страхової компанії (якщо потерпілий був застрахований).

До розслідування нещасних випадків, які сталися під час прямування на роботу чи з роботи, залучаються представники відповідного профспілкового органу або уповноважені трудового колективу, якщо потерпілий не є членом профспілки.

10. У разі звернення потерпілого або особи, яка представляє його інтереси (якщо не надходило повідомлення від лікувально-профілактичного закладу про нещасний випадок), районна держадміністрація (виконавчий орган міської, районної у місті ради) приймає рішення щодо необхідності проведення розслідування і визначення організації, яка повинна проводити розслідування, та направляє її керівнику копію рішення.

Керівник організації протягом доби з часу надходження рішення про уповноваження її на проведення розслідування призначає комісію у складі не менше трьох осіб.

11. Нещасні випадки (за винятком групових), які сталися з працюючими особами, розслідуються комісією, утвореною організацією, де працює потерпілий, у складі голови комісії — посадова особа, яку визначає керівник організації, і членів комісії — керівника відповідного структурного підрозділу, представника профспілкової організації, членом якої є потерпілий, або уповноваженого трудового колективу, якщо потерпілий не є членом профспілки.

Рішення щодо розслідування нещасного випадку приймається керівником організації на підставі звернення потерпілого, листка непрацездатності або довідки лікувально-профілактичного закладу.

У разі відмови організації провести розслідування нещасного випадку потерпілий або особа, яка представляє його інтереси, може звернутися до районної держадміністрації (виконавчого органу міської, районної у місті ради), яка вирішує питання щодо проведення цього розслідування.

12. Розслідування нещасного випадку проводиться протягом 10 календарних днів після утворення комісії. У разі потреби цей термін може бути продовжений керівником органу (організації), який призначив розслідування.

За результатами розслідування нещасного випадку складається акт за формою НТ (невиробничий травматизм), який затверджується керівником органу (організації), що проводив розслідування.

Необхідна кількість примірників акта визначається в кожному окремому випадку.

Акт за формою НТ надсилається:
потерпілому або особі, яка представляє його інтереси;
районній держадміністрації (виконавчому органу міської, районної у місті ради);
організації, де працює або навчається потерпілий;
організації, яка відповідальна за безпечний стан території чи об'єкта, де стався нещасний випадок.

Копія акта надсилається органам внутрішніх справ, прокуратури та іншим організаціям на їх запит.

Під час розслідування групових нещасних випадків акт за формою НТ складається на кожного потерпілого окремо.

Для складання акта за формою НТ використовуються класифікатори подій, що призвели до нещасного випадку, причин нещасного випадку, місця подій.

Акти за формою НТ, які складаються за результатами розслідування нещасних випадків з працюючими особами, зберігаються в організації

разом з матеріалами розслідування протягом 45 років. Акти за формою НТ та матеріали розслідування нещасних випадків з непрацюючими особами зберігаються протягом трьох років у архіві районної держадміністрації (виконавчих органів міських, районних у містах рад).

13. Реєстрація нещасних випадків, за результатами розслідування яких складаються акти за формою НТ, проводиться районними держадміністраціями (виконавчими органами міських, районних у містах рад) та організаціями, які проводили розслідування, у журналі за встановленою формою.

14. Організація, яка відповідальна за безпечну життєдіяльність населення на території чи об'єкті, де стався нещасний випадок, здійснює запропоновані комісією, що проводила розслідування, заходи щодо усунення причин подібних випадків. Про здійснення зазначених заходів керівник організації у письмовій формі повідомляє районну держадміністрацію (виконавчий орган міської, районної у місті ради) у термін, зазначений в акті за формою НТ.

Облік і аналіз нещасних випадків

15. Облік нещасних випадків та аналіз причин їх виникнення проводять районні держадміністрації (виконавчі органи міських, районних у містах рад) на підставі звітів про нещасні випадки за встановленою формою, які щомісяця надсилаються лікувально-профілактичними закладами.

Узагальнений звіт про нещасні випадки районні держадміністрації (виконавчі органи міських, районних у містах рад) надсилають до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій щокварталу до 15 числа місяця, що настає за звітним періодом, а також за рік — до 31 січня наступного за звітним року.

16. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації проводять аналіз одержаних звітів, узагальнюють їх та подають Держнаглядохоронпраці відповідно до 25 числа наступного за звітним кварталом місяця та до 10 лютого наступного за звітним року.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України про охорону праці, №236 – IV, 22.11.2002.
2. Башмаков А.И., Чернов В.К. Экстренная доврачебная помощь. – Алма-Ата: Казахстан, 1990. – 192с.
3. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості виробничого процесу.
4. Жидецький В.Ц. Охорона праці користувачів комп'ютерів. – Львів: Афіша, 2000. – 176с.
5. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. Основи охорони праці. – Львів: Афіша, 2000. – 350с.
6. Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Сторожук В.М. та ін. Практикум із охорони праці. – Львів: Афіша, 2000. – 352с.
7. Рожков А.П. Пожежна безпека: Навчальний посібник. – К.: Пожінформтехніка, 1999. – 256с.
8. Сердюк В.Р. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань, аварій на виробництві і нещасних випадків не виробничого характеру: Навчально-методичний посібник. – Вінниця: ВДТУ, 2001. – 171с.
9. ДНАОП 0.00-1.03-93 Правила будови та безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів
10. ДНАОП 0.00-1.07-94 Правила будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском
11. ДНАОП 0.00-1.16-96 Правила атестації зварників
12. ДНАОП 0.00-4.12-99 Типове положення про навчання з питань охорони праці
13. ДНАОП 0.00-4.26-96 Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту
14. ДНАОП 0.00-8.02-93 Перелік робіт з підвищеною небезпекою
15. ДНАОП 0.03-4.02-94 Положення про медичний огляд працівників певних категорій
16. ДНАОП 1.1.10-1.01-97 Правила безпечної експлуатації електроустановок
17. ДНАОП 1.1.10-1.07-01 Правила безпечної роботи з інструментом та пристроями
18. ДНАОП 0.00-1.07-01 Правила експлуатації електрозахисних засобів
19. НАПБ А.01.001-95 Правила пожежної безпеки в Україні

Навчальне видання

О.В.Ігнашук, В.І. Кириченко, О.В. Кобилянський

Довідник

Охорона праці

у лікувально-профілактичних закладах

Оригінал-макет підготовлено авторами

Підписано до друку 01.12.2004р. Формат 29,7x42^{1/4}
Гарнітура Times New Roman
Папір офсетний Друк різнографічний
Наклад 100 прим.